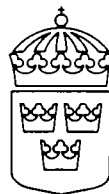

Regeringens proposition 1993/94:135

Prop.
1993/94:135

Ungdomspolitik

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 10 mars 1994

Carl Bildt

Inger Davidson
(Civildepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I Sverige finns i dag över en miljon ungdomar i åldern 15-24 år. Ungdomspolitikens utformning har därför stor betydelse för många enskilda människor och för samhället i stort. Den långsiktiga utvecklingen i landet beror i hög grad på vilka framtidsmöjligheter ungdomarna får. Att ge ungdomarna en framtidstro som bygger på tilltro till den egna förmågan att påverka både sin egen och samhällets utveckling är en viktig uppgift för den vuxna generationen.

Den snabba utveckling som sker i samhället innebär att livsvillkoren för den yngre generationen ständigt förändras. Ungdomarna ställs inför problem och frågor som kräver nya lösningar och arbetssätt. Det gäller att se politiken över traditionella sektorsgränser och utifrån ungdomars perspektiv.

I propositionen lägger regeringen fram förslag inom det ungdomspolitiska området. Som bakgrund beskrivs situationen för dagens ungdomar och en översikt av regeringens aktuella insatser för ungdomar inom olika samhällsområden redovisas.

Förslag läggs fram om den huvudsakliga inriktningen för ungdomspolitiken. I förslaget understryks bl.a. betydelsen av att ungdomspolitiken präglas av en helhetssyn på ungdomars situation samt att alla ungdomar har rätt till goda uppväxtvillkor och goda förutsättningar att etablera sig som vuxna. Vikten av att främja ungdomars personliga ansvarstagande, medmänsklighet, delaktighet och inflytande betonas också. De offentliga insatserna bör enligt förslaget i första hand vara stödjande och bygga på ungdomars, föräldrars och andra närståendes eget engagemang. I förslaget framhålls vidare att myndigheter och

organisationer i ökad utsträckning bör samverka i ungdomspolitiska frågor och att engagemanget inom den ideella sektorn skall tas tillvara.

Mot bakgrund av den föreslagna inriktningen föreslås övergripande mål för Ungdomsstyrelsens arbete och verksamhetsinriktning för den kommande treårsperioden. En huvudpunkt är att myndigheten skall arbeta sektorsövergripande och ha en kontinuerlig kontakt med andra myndigheter med ansvar för barn- och ungdomsfrågor samt med kommunerna när det gäller att följa ungdomars villkor i samhället.

Förslag till nya riktlinjer läggs fram för statens bidrag till barn- och ungdomsorganisationerna. Den statliga bidragsgivningen skall i ökad utsträckning relateras till målen för bidragen.

I avvaktan på denna proposition har anslagen inom ungdomsområdet under trettonde huvudtiteln i årets budgetproposition förts upp med ett samlat oförändrat belopp. Regeringen återkommer nu till anslagsfrågorna och föreslår anslag för Ungdomsstyrelsens verksamhet, för bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet m.m. samt för EG:s utbytesprogram Ungdom för Europa.

I bilagor till propositionen redovisas en översikt av statliga myndigheter med uppgifter på ungdomsområdet, regeringens aktuella åtgärder för ungdomar, utvecklingsprojekt för ungdomar samt källor och litteratur.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	6
2	Ärendet och dess beredning	6
3	Att vara ung	7
4	Regeringens insatser för ungdomar	20
5	Riktlinjer för ungdomspolitiken	28
6	Den statliga ungdomsmyndighetens organisation	33
7	Ungdomsstyrelsens uppgifter	36
8	Verksamhetsinriktning för Ungdomsstyrelsen under de kommande tre åren	39
9	Statens bidrag till barn- och ungdomsorganisationerna	43
10	Anslagsfrågor för budgetåret 1994/95	48
Bilaga 1	Statliga myndigheter på ungdomsområdet	53
Bilaga 2	Sammanställning av regeringens aktuella åtgärder för ungdomar	57
Bilaga 3	Utvecklingsprojekt som fått stöd genom Civildepartementet (Allmänna arvsfonden)	89
Bilaga 4	Källor och litteratur	93
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 mars 1994		95

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner vad regeringen föreslår om den huvudsakliga inriktningen av ungdomspolitik (avsnitt 5),
2. godkänner vad regeringen föreslår om Ungdomsstyrelsens uppgifter och verksamhetsinriktning (avsnitt 7 och 8),
3. godkänner riktlinjerna för statsbidragen till barn- och ungdomsorganisationerna (avsnitt 9),
4. till *Ungdomsstyrelsen* för budgetåret 1994/95 anvisar ett ramanslag på 7 923 000 kr,
5. till *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet m.m.* för budgetåret 1994/95 anvisar ett reservationsanslag på 111 697 000 kr,
6. till *EG:s utbytesprogram Ungdom för Europa* för budgetåret 1994/95 anvisar ett förslagsanslag på 4 500 000 kr.

2 Ärendet och dess beredning

Den långsiktiga utvecklingen i Sverige beror i hög grad på vilka framtidsmöjligheter landets ungdomar får. Att stödja en positiv utveckling av ungdomars möjligheter inom olika områden är därför en väsentlig del i regeringens samlade politik. Viktiga ungdomsfrågor hör till olika departements ansvarsområden. Civildepartementet har ett övergripande ansvar och en samordnande roll för ungdomspolitiska frågor.

Flera betänkanden och rapporter har under senare år behandlat frågor som berör ungdomars situation och statens insatser inom ungdomspolitik.

I Ungdomskommitténs betänkande *Ungdom och Makt* (SOU 1991:12) redovisades bl.a. olika förslag för att öka ungdomars delaktighet i samhället.

STUNS-kommittén hade i uppdrag att se över arbets- och ansvarsfördelningen i fråga om statens insatser på barn- och ungdomsområdet. Syftet var att finna effektivare former för samordning, utvärdering och uppföljning. Uppdraget redovisades i betänkandet *Mer för mindre - nya styrformer för barn- och ungdomspolitik* (SOU 1992:54).

Båda betänkandena har remissbehandlats. Sammanställningar över remissyttrandena finns tillgängliga i Civildepartementet.

Statens ungdomsråd har i en rapport till regeringen i december 1992 redovisat ett uppdrag att utveckla metoder för att öka ungdomars delaktighet och inflytande. Dessutom har ungdomsrådet haft regeringens uppdrag att utarbeta en modell för ett målrelaterat system för statens bidrag till barn- och ungdomsorganisationerna. Uppdraget redovisades i rapporten *Modell för ett målrelaterat bidragssystem*. Samma fråga har behandlats i departementspromemorian *Målrelaterat bidragssystem för barn- och ungdomsorganisationerna*. Den promemorian har remiss-

behandlats och en sammanställning över remissyttrandena finns tillgänglig i Civildepartementet.

Ungdomsrådet har även haft regeringens uppdrag att kartlägga barn- och ungdomsorganisationernas arbetsvillkor samt att föreslå åtgärder som på andra sätt än genom kontanta bidrag stärker organisationernas möjligheter att bedriva och utveckla sin verksamhet. Uppdraget redovisades i rapporten Barn- och ungdomsorganisationernas arbetsvillkor.

I september 1993 överlämnade Statskontoret till regeringen rapporten Statens ungdomsråd - Ledningsstruktur och organisation (Rapport 1993:22). Ungdomsrådet har yttrat sig över rapporten.

I denna proposition ger regeringen, bl.a. med utgångspunkt i det redovisade utredningsmaterialet, sin syn på hur ungdomspolitikerna bör utformas. Framställningen disponeras på så sätt att vi först beskriver hur det är att vara ung, situationen för dagens ungdomar (avsnitt 3) och redovisar några av regeringens insatser för ungdomar (avsnitt 4). Vi lämnar därefter förslag till vad som enligt vår mening bör gälla i fråga om den huvudsakliga inriktningen av ungdomspolitikerna (avsnitt 5). Vidare behandlas organisationen för Statens ungdomsråd, vars namn vi avser att ändra till Ungdomsstyrelsen (avsnitt 6). Vi redovisar också förslag till uppgifter och verksamhetsinriktning för Ungdomsstyrelsen (avsnitt 7 och 8) samt riktlinjer för statens bidrag till barn- och ungdomsorganisationerna (avsnitt 9). Slutligen tar vi upp anslagsfrågor om det ungdomspolitiska området för budgetåret 1994/95 (avsnitt 10).

I bilagor till propositionen redovisas en översikt av statliga myndigheter med uppgifter på ungdomsområdet (bilaga 1), en sammanställning av regeringens aktuella åtgärder för ungdomar (bilaga 2), utvecklingsprojekt som fått stöd genom Civildepartementet (bilaga 3) samt källor och litteratur (bilaga 4).

3 Att vara ung

Ordet ungdom kan dels beteckna en viss fas i människans liv, dels beskriva en konkret grupp i samhället med vissa sociala egenskaper.

I det förindustriella samhället existerade knappast begreppet ungdom. Då betraktades man som vuxen direkt efter barndomen. Senare kom begreppet att beteckna livsfasen fram till giftermålet eller tills man kunde försörja sig själv och bilda hushåll.

En viktig utgångspunkt när man diskuterar ungdomsbegreppets historia är dess relation till de aktuella samhällsförhållandena.

Ungdomstiden förr och nu

I det förindustriella samhället fanns bestämda och relativt statiska strukturer där ungdomarna hade sina platser och roller genom vilka de kunde växa in i det vuxna samhället. I samband med industrialismen upplöstes

gradvis dessa strukturer och ersattes med nya. Samhällslivet delades i en privat familjesfär och en produktionsfär.

Industrialiseringen ledde också till en urbanisering. Nya krav ställdes på arbetskraftens rörlighet och en mer flexibel livsföring. Att byta arbete, bostad och vanor blev vanligare. De gamla familje- och släktskapsbanden löstes upp. Dagens urbana ungdom och ungdomskultur är i detta perspektiv ett modernt fenomen - en eller två generationer bakåt har befolkningen sina rötter i jordbrukssamhället eller i mindre samhällen.

Ungdomsåren är i hög grad den tid då individens identitet formas. Identiteten kan beskrivas med ett antal olika komponenter - kroppslig, sexuell, ideologisk, social, psykologisk, yrkesmässig osv. Inom alla dessa områden har den unga människan ett behov av att söka sig fram och hitta sin identitet. Den utvecklas i samspel med föräldrar och familj, andra små naturliga gemenskaper och det omgivande samhället.

Identitetskänslan är en spänningsfylld kombination av å ena sidan upplevelsen av stabilitet och kontinuitet och å andra sidan upplevelsen av hur man förändras.

Känslan av kontinuitet kan stödjas av ett relativt fast normsystem för samverkan mellan människor i ett samhälle. För att vi skall utvecklas till människor med värdighet och självkänsla behöver vi därför en minsta gemensam nämnare för handlandet människor emellan. En etik som betonar alla människors lika värde och ansvaret för varandra är en nödvändig grund när en ung människa söker fast förankring i en värld av snabb förändring.

Det har hävdats att ungdomarna i det moderna samhället befinner sig instängda i ett vakuum, i en förlängd barndom som hämmar deras orientering mot en egen identitet och utveckling. Samhället skapar en parentes, ett utrymme där den växande människan fritt får ströva i ett ingenmansland mellan barndom och vuxenliv. Normsystemet och vuxenvärlden kan därför upplevas som ett hinder för personlig utveckling mot delaktighet och initiativlust. Man vill ta steg mot vuxenvärlden men får inte eller uppmuntras inte till det.

Samtidigt som etiken och normsystemet syftar till fasthet och skydd av varje individ måste det inspirera till utveckling av personligheten, till initiativ och nytänkande, till vilja att ta ansvar för allt större både personliga och gemensamma uppgifter. Också i upplevelsen av förändring behöver man en referensram, en trygghet i att man kan lita på både medmänniskors och det offentligas handlande.

Kvalifikationskraven på den som skall betraktas som vuxen varierar från område till område. Det avspeglar sig inte minst i det myller av åldersgränser som finns i lagstiftningen, inom idrottsvärlden och det övriga föreningslivet. Dessutom sker den sociala omdaningen nu i sådan hastighet att etablerade gränser snabbt blir föråldrade.

I vår tid tenderar t.ex. ungdomstiden att förlängas inte minst genom att många ungdomar stannar kvar länge i föräldrahemmet. Orsakerna kan hittas i höjda boendekostnader, förlängd studietid och situationen på arbetsmarknaden.

De senaste decennierna har inneburit stora förändringar i de ungas levnadsvillkor och sociala möjligheter. Uttrycket "tonåring" började användas under efterkrigstiden. Under denna tid började man också tala om en särskild ungdomskultur. Ungdomens egna grupperingar - som under olika perioder haft olika benämningar, exempelvis sunar, mods, dioxies, hippies, punkare, skinheads och hip-hopare - visar att det snarare är fråga om flera kulturer. Det kommersiella intresset för ungdomen växte också fram under denna tid. En stor tonårsmarknad skapades inom bl.a. musik, mode och film. Vem som betraktas som tillhörande ungdomsgruppen har därför också kommit att styras av kommersiellt inriktade trender inom dessa områden.

Olika kulturella och etniska grupper kan dessutom definiera ungdomstiden på skilda sätt, vilket vi i Sverige som följd av invandringen blivit alltmer medvetna om.

När man skall definiera begreppet ungdom bör man ha i minnet att människans identitet utvecklas under hela livet. Hon lär sig ständigt, bereder sig hela tiden på att ompröva åsikter och ställningstaganden allteftersom omgivningen förändras.

Det finns dock en period av gradvis övergång mellan barnets mer eller mindre totala beroende av föräldrarna och den vuxnes upplevelse av autonomi och kontroll över sitt eget liv. Denna ungdomsperiod kännetecknas av behovet att nå större självständighet, bättre självkänsla och kompetens och samtidigt tillhörighet till ett socialt sammanhang.

Man skulle därför kunna tala om en ungdomsuppgift som består i att inom olika områden påverka sin egen utveckling till en vuxen individ, en utveckling som dessutom skall svara upp mot det moderna samhällets krav i olika avseenden.

Det är viktigt att ha denna dynamiska syn på människans livsutveckling i minnet när man betraktar undersökningar, ungdomsforskning och utredningar som av statistiska, organisatoriska och andra skäl definierar ungdom som vissa bestämda åldersgrupper.

Frågan inställer sig huruvida den unga människan i sin strävan att gradvis etablera sig som vuxen tas riktigt på allvar. Tar man i anspråk hennes resurser, uppmärksammar man hennes önskan att bidra i samhället? Eller är det så att ungdomarna upplever att de förvaras i skolan, vårdas och förströas av de vuxna i väntan på att de skall komma till nytta i arbetslivet?

En uppgift för ungdomspolitiken bör vara att på olika sätt underlätta, stödja och frigöra de processer som förvandlar den unge till en vuxen, ansvarstagande medborgare.

Ungdomars situation i dag

I Sverige finns i dag 1,1 miljoner invånare i åldern 15-24 år. Denna åldersgrupp är den som ofta i statistiska sammanställningar fått beteckna ungdomstiden. Antalet ungdomar enligt denna definition kommer kontinuerligt att sjunka under 1990-talet. År 2000 beräknas antalet ungdomar vara drygt 100 000 färre än i år.

Det finns ett flertal studier av ungas situation i dagens Sverige. I en del av dessa studier har internationella jämförelser gjorts. I det följande redovisas översiktligt en del av resultaten. En förteckning över källor och litteratur återfinns som *bilaga 4*.

Utbildning

Över 90 procent av varje åldersgrupp går vidare till gymnasieskolan. Andelen ungdomar som valde högskoleförberedande utbildningsvägar minskade från 29 procent år 1975 till 22 procent år 1986 men har sedan ökat och är nu högre än någonsin, 35 procent.

Flickor och pojkar går i genomsnitt lika länge i skolan, men bakom siffrorna döljer sig stora skillnader. Ungdomarnas val till gymnasiet sammanfaller med arbetsmarknadens uppdelning i kvinno- och mansyrken. Flickor dominerar helt på utbildningar inom vårdsektorn samt de textila och sociala utbildningsprogrammen, medan de tekniska utbildningarna har en överväldigande majoritet av pojkar.

Pojkar går i större utsträckning än flickor vidare till de längre och mer prestigebetonade utbildningarna på universitet och högskolor. I högskoleutbildningen i sin helhet är dock flickor i majoritet. Ungdomars studieval är fortfarande starkt könsrollsbundna.

Arbete och bostad

Den dagsaktuella arbetsmarknadssituationen är mörk för ungdomarna. I Sverige fanns i januari 1994 ca 800 000 ungdomar i åldrarna 18-24 år. Av de 52 procent som räknas till arbetskraften var, enligt SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU) avseende januari månad 1994, ca 86 000 arbetslösa. Av pojkarna i åldern 18-24 år var 25,5 procent arbetslösa mot 15,4 procent av flickorna i samma ålder. Ca 13 procent i denna åldersgrupp är sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, främst ungdomspraktik, arbetsmarknadsutbildning och arbetslivsutveckling.

På bostadsmarknaden har ungdomar alltid haft en osäker ställning. Under en rad år var bristen på bostäder det stora problemet. I dag är det mera prisbilden, eftersom ungdomarna - som en nytillträdande grupp - ofta hänvisas till den dyra nyproduktionen och andrahandsuthyrning.

Statistik från den senaste folk- och bostadsräkningen visar att flickor genomsnittligt flyttar hemifrån vid 18,7 år och pojkar vid 20,0 år. En tendens är att ungdomar bor kvar längre hemma eller delar bostad med andra för att undvika höga bostadskostnader. Barn till ensamstående föräldrar och till arbetare flyttar tidigare än andra grupper. Ungdomar som bor i villa bor hemma längre. Faktorer som tillgång till högre utbildning på orten, arbetsmarknadssituationen och pendlingsmöjligheter påverkar naturligtvis också valet.

På landsbygden flyttar varje år var fjärde person i åldern 20-25 år. Motsvarande siffra för ungdomar i storstäder är var tionde. De ung-

domar som flyttar från landsbygden är främst de som har god utbildning samt trygg social och ekonomisk bakgrund. Flickor är mer benägna att flytta än pojkar.

Fritid, kultur och samhällsengagemang

I valet av fritidsaktiviteter finns tydliga skillnader mellan pojkar och flickor. Pojkar är generellt mer aktivitets- och föreningsinriktade, medan flickor föredrar att "bara" umgås. Ungdomars deltagande i föreningslivet har minskat kontinuerligt under det senaste decenniet. Framför allt har de idéburna folkrörelserna och de politiska ungdomsförbunden tappat medlemmar.

Samhällsengagemanget saknas inte, men det tar sig andra uttryck än genom traditionella organisationer och partier. Miljöfrågor är ett område där ungdomar visar ett större engagemang än befolkningen i övrigt. Intresset för globala frågor och internationell solidaritet är också högt bland ungdomar.

Dagens skolungdomar har större erfarenheter av kulturinstitutioner än gårdagens. Besöksvanorna skiljer sig också ganska mycket från föregående ungdomsgenerationers. De besöker sällan teatrar och muséer. I stället föredrar de kulturupplevelser och egna aktiviteter såsom musikfestivaler, rockklubbar eller fria teatergrupper. Ungdomar är stora konsumenter av skivor och de går ofta på bio. Musik är vid sidan av idrott det största fritidsintresset bland ungdomar under 19 år.

Bokläsandet på fritiden är fortfarande högt bland barn och ungdomar. Omkring hälften av dem som är under 15 år läser böcker dagligen. Fyra av fem ungdomar i gymnasieåldern läser böcker regelbundet på sin fritid.

Internationalism

Resande, internationella kontakter och utlandsvistelser är i mycket högre grad än tidigare en väsentlig och naturlig del av den unga generationens tillvaro. Den vikt ungdomar fäster vid resande visas av att över 40 procent av de tillfrågade ungdomarna i en undersökning år 1990 skulle använda pengarna till resor om de plötsligt fick 10 000 kronor.

Många ungdomar förverkligar också sina resdrömmar. Ett exempel är att ca 50 000 Interrailkort sålts varje år till svenska ungdomar. Något som knappt existerade för 10-15 år sedan men som i dag är vanligt bland svenska ungdomar är resor under flera månader till "exotiska" länder. Drygt hälften av ungdomarna i åldern 15-25 år vill tåg- eller båtlufta och lika många drömmer om att åka ut på en längre jordenruntresa.

Var femte gymnasist har bott längre tid än sex månader i ett annat land och deras beredskap för att flytta utomlands är stor. Nästan 80 procent av gymnasisterna kan tänka sig att flytta utomlands för en längre period.

Omfattande kontakter med utlandet uppkommer också genom invandringen. Ca 8 procent av ungdomarna i Sverige är själva födda utomlands och ca 2 procent är utländska medborgare födda i Sverige.

Flickor är mer intresserade av att resa än pojkar. Flickor vill också studera eller arbeta utomlands i mycket större utsträckning än pojkar. Ungdomarnas socio-ekonomiska bakgrund och deras privatekonomi har självklart stor betydelse för i vilken utsträckning och hur de reser utomlands.

Värderingsförskjutningar i samhället

Sedan länge pågår komplicerade värderingsförskjutningar i västvärldens samhällen. Man brukar generellt tala om en övergång från materiella till postmateriella värderingar. De materiella värderingarna står för det traditionella samhällets värdesystem, som betonar de sociala trygghetsystemen och vikten av ordning och reda i det lilla och stora. De postmateriella värderingarna lyfter i stället fram livskvalitet, handlingsfrihet och oberoende.

En högre värdering av den självständiga och starka individen som känner sig mindre bunden till sitt lokalsamhälle har vuxit fram. En ökad benägenhet till "gräsrotsaktiviteter" kan samtidigt noteras. Det traditionella religiösa engagemanget har försvagats samtidigt som en strängare sexualmoral och mer traditionell familjesyn har vuxit fram (utvecklat i "Mot denna framtid" red. Axelson, S och Pettersson, T).

Dessa förskjutningar har skett parallellt med den snabbt ökande internationaliseringen. Ungdomar av i dag har tagit till sig det globala kommunikationssamhället helt naturligt. Deras attityder formas av såväl historiska rötter i den svenska kulturen som av impulser från omvärlden.

Eftersom de värderingar som nu präglar dagens ungdom ger utslag i och kan utgöra en möjlig beskrivning av framtiden är dessa av stort intresse. Föga oväntat tycks 70-talisternas värderingar redan nu i stor utsträckning ha influerats av ett framväxande postindustriellt "K-samhälle" som utmärks av kunskap, kompetens, kreativitet, kommunikation och kultur. (Se vidare Andersson, Å, Fürth, T och Holmberg, I : 70-talister. Om värderingar, nu och i framtiden.)

Ungdomarna är inriktade på ett rörligt liv med stark betoning av utbildning och arbete. Hälsan ses som ett betydande värde, både i kortare och längre tidsperspektiv och på såväl individuellt som kollektivt plan. Ingen aspekt på livet har så stor långsiktig betydelse för dem som familjen och hemmiljön. I det längre tidsperspektivet ser de familjelivet som mera betydelsefullt än utbildning och arbete, hälsa, olika nöjen och andra fritidssysselsättningar.

70-talisterna är starkt studieorienterade. Mer än hälften uppger att de avser att studera vid högskola och universitet, medan de som inte kan tänka sig akademiska studier utgör endast en femtedel. Nästan två tredjedelar av ungdomarna tror att deras utbildning i framtiden kommer att ha mycket stor eller stor betydelse för dem. Den här bilden passar väl

Ungdomarna vänder sig mot hierarkiskt uppbyggda arbetsmiljöer. De mest attraktiva yrkena är rörliga och självständiga. Intressanta arbetsuppgifter tillsammans med utsikten att få trevliga arbetskamrater lockar mer än att yrket har hög status.

Unga fäder vill arbeta deltid i större utsträckning för att få mer tid för familjen. 33 procent av männen och 44 procent av kvinnorna i en färsk SCB-undersökning förespråkar en modell, där både mannen och kvinnan arbetar deltid.

Hälsa

De flesta ungdomar i Sverige säger sig vara friska och nöjda med livet. Svenska barn och ungdomar i mellan- och högstadieåldern trivs allmänt sett bättre med livet än sina kamrater i övriga Europa. Svenska ungdomar lever i stort sett i synnerligen privilegierade omständigheter, kommer rätt väl överens med den äldre generationen samt är välutbildade och välorienterade i världen.

Den fysiska hälsan har förbättrats. Fler än hälften av barncancerfallen botas och ungdomar med t.ex. astma eller diabetes kan i de allra flesta fall leva ett normalt liv. Samtidigt är den stora ökningen av allergier bland barn och ungdomar ett växande hälsoproblem. Skillnader i sjuklighet kvarstår bland svenska ungdomar. Avgörande för barns och ungdomars hälsa är främst föräldrarnas levnadsvillkor och närmiljöns utformning, t.ex. daghems- och skolmiljön.

Den psykiska hälsan uppvisar för vissa grupper av ungdomar en oroande bild. Enligt en undersökning har drygt 10 procent av alla 18-åringar noterbart stora sociala och psykiska problem. Ungdomar i mellan- och högstadieåldern upplever enligt en annan studie sin psykiska hälsa på liknande sätt som ungdomar i samma åldersgrupp i andra europeiska länder. Fler flickor än pojkar upplever sig må dåligt, särskilt i högstadieåldern.

Självmoordsnivån ligger sedan många år oacceptabelt högt i Sverige. Allt för många unga människor försöker ta sitt liv och i allt yngre åldrar. Vårt fjärde dödsfall bland ungdomar i åldern 20-24 år orsakas av självmord. Nivån ligger nästan lika högt som för dödsfall i trafikolyckor. Fler flickor än pojkar genomför självmordsförsök medan fler pojkar begår självmord. Vid en internationell jämförelse, utförd av World Health Organization (WHO), mellan ett urval västeuropeiska länder samt Australien, Kanada, USA och Japan placerar sig Sverige i den övre gruppen. Australien, Norge, Kanada och Schweiz uppvisar de högsta talen. Jämfört med år 1970 kan dock en viss minskning av antalet självmord bland ungdomar i Sverige noteras.

En liten, men synlig grupp ungdomar som på senare tid åter har uppmärksamrats är de utsatta eller övergivna. En del av dem har en mängd olika problem medan andra främst eller enbart har problem i relationen till föräldrarna som medför att de inte kan leva stadigvarande

Kriminalitet och missbruk

Ungdomsbrottsligheten i Sverige är i dag betydligt högre än den var t.ex. i början av detta sekel eller på 1950-talet. Oavsett alla jämförelser anses den allmänt sett oacceptabelt hög.

Ungdomar som begår brott begår dem ofta tillsammans med andra ungdomar. Vissa brott är typiska ungdomsbrott. Ungdomar i åldrarna 15-20 år dominerar när det gäller t.ex. väskryckning (ca 75 procent av de misstänkta), bilstöld (ca 65 procent) och legitimationsförfalskning (ca 65 procent). Antalet ungdomar som lagförts för misshandel har ökat under det senaste årtiondet. Detta förhållande skall dock ses mot bakgrund av att antalet anmälda misshandelsfall ökar generellt i samhället. Bakom rubrikerna om det s.k. ungdomsvåldet finns en liten grupp högaktiva som begår en oproportionellt stor andel av brotten.

Våldet bland ungdomar torde inte ha ökat totalt sett. Däremot hävdar vissa att det har blivit råare, med ett allt större inslag av vapen, främst knivar. Emellanåt uttrycks bland ungdomar den uppfattningen att det gäller att kunna försvara sig själva och att de av denna anledning bär vapen. Denna utveckling inger stark oro.

Andelen ungdomar med ett tungt missbruk har minskat påtagligt sedan år 1979. Uppgifterna om ett minskat drogmissbruk bland ungdomar stöds av de regelbundna undersökningar bland skolungdom i årskurs 9 som görs. Andelen ungdomar som någon gång prövat narkotika låg under hela 1980-talet på 4 procent. I början av 1970-talet var motsvarande andel ca 14 procent. Under de senaste åren har den totala försäljningen av alkohol minskat. Ett undantag är försäljningen av starköl på restaurang. Av erfarenhet och från undersökningar om ungdomars alkoholkonsumtion kan konstateras att det nästan uteslutande är yngre människor som står för denna ökade konsumtion.

En till antalet liten, men desto synligare grupp är de ungdomar som sedan några år på ett våldsamt sätt ger uttryck för sin rasism och intolerans. Bland ungdomsgruppen som helhet synes främlingsfientligheten dock inte ha ökat, men däremot kritiken av invandrings- och flyktningpolitiken.

Inför framtiden

Arbetsmarknad och utbildning

Framtidens arbetsmarknad kommer att kräva hög kompetens, flexibilitet och beredskap till livslångt lärande. Alla ungdomar behöver kunskap för att kunna hävda sig på en förändrad arbetsmarknad.

Utbildningen får dock inte bli ensidigt inriktad på kortsiktigt nyttiga kunskaper för arbetsmarknaden. En god utveckling av samhället kräver också medborgarnas bildning i vid mening. Bildningsbegreppet har

diskuterats i Läroplanskommitténs betänkande Skola för bildning (SOU 1992:94). Också företag och offentlig verksamhet har allt att tjäna på anställda med bildning utöver vardagskunskaperna. Kreativitet och sprudlande framtidsidéer kan frodas i ett klimat där också en vidsynt bildning på humanismens och historiemedvetenhetens grund lämnat sitt bidrag.

Riksdagsbeslutet år 1991 om en reformerad gymnasieskola hade som det ena syftet att ge alla ungdomar i gymnasieåldern en garanterad rätt till en treårig gymnasieutbildning. Det andra syftet var en omläggning av yrkesutbildningarna från många specialiserade utbildningar till färre mer teoretiskt gedigna utbildningar, som riktar sig mot bredare sektorer av arbetslivet. Den nya gymnasieskolan genomförs successivt. All intagning till gymnasieskolan skall fr.o.m. läsåret 1995/96 avse de nya programmen.

En viktig utmaning består nu i att motivera alla elever att genomgå en treårig gymnasieskola. En nära samverkan mellan skola och arbetsliv, där teori och praktik integreras kan härvid spela en betydelsefull roll.

Det finns risk för att ungdomarna i Sverige framöver kan komma att uppdelas i två grupper på arbetsmarknaden, de som får fast anknytning till arbetsmarknaden och de som inte får det. En sådan utveckling måste motverkas med alla tillgängliga medel. Det är viktigt att arbetsmarknaden ger många möjligheter till inträde och att det ständigt finns möjligheter till att växla från exempelvis mer lågproduktiva arbeten till högproduktiva arbeten, dvs. arbeten i tillväxtsektorer med högre löneutveckling. Det kan bl.a. ske genom goda möjligheter till kompetensutveckling och effektiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Den befarade klyvningen av arbetsmarknaden för ungdomar belyses av det faktum att den sociala snedrekryteringen till gymnasieutbildningen och högre studier är huvudsakligen densamma som före skolreformerna på 1960- och 70-talen. Ännu i dag är det vid de tidigaste övergångarna mellan skolstadier som betydelsen av social bakgrund är störst. Detta innebär att åtgärder mot den sociala snedrekryteringen kan ha effekter på alla utbildningsnivåer. Den sociala snedrekryteringen i Sverige avviker knappast jämfört med övriga Europa och USA.

Det finns också anledning att diskutera andra sätt för ungdomar att i framtiden etablera sig på arbetsmarknaden. I direktiven för utredningen (Fi 1993:19) om förutsättningarna för expansion av privat tjänsteproduktion sågs t.ex. att utredaren bör analysera önskvärdheten av och möjligheten till en differentiering av de i den totala skattekillen ingående skatteslagen, inkomstskatten, socialavgifterna och mervärdesskatten. Möjligheterna och önskvärdheten av att differentiera skattebelastningen för viss tjänsteproduktion utförd av ungdomar bör belysas (dir. 1993:100).

Förändringar mot mer decentraliserade löneförhandlingar samt upp-
mjukningar av trygghetslagstiftningen kan i vissa fall underlätta ungdomars inträde på arbetsmarknaden samtidigt som tryggheten för dem som fått fotfäste på denna minskar. En rimlig avvägning måste göras mellan de olika mål som finns.

Det är angeläget att stora ansträngningar görs för att skapa ett samhälle där alla har möjligheter att få ett arbete. Samtidigt är det inte minst i tider av hög arbetslöshet, särskilt bland ungdomar, viktigt att samhällsdebatten inte skapar ett klimat där människovärdet knyts till innehavet av traditionellt förvärvsarbete eller till en yrkesidentitet.

Familjens betydelse

Den samhällsomvandling som har ägt rum i Sverige under det senaste seklet har inneburit förändringar av villkoren för föräldraskapet och därmed en förändring av de ungas uppväxtvillkor. Familjens sammansättning, funktion och livsstil har förändrats. Som regel arbetar båda föräldrarna utanför hemmet.

Svensk familjepolitik är i allt väsentligt inriktad på att ge barn och ungdomar goda uppväxtvillkor genom generella insatser som värnar om barnfamiljernas ekonomiska trygghet och stöd i olika former till vård och fostran.

Öppna familjer som samverkar med andra i t.ex. grannskap, arbetslag, daghem eller skola, tillsammans med en livssyn som betonar människors lika värde och ansvar för varandra är viktiga förutsättningar för unga människors utveckling till trygga, aktiva och ansvarsmedvetna vuxna. Det är när familjen får goda förutsättningar som barnen kan möta en fast normvärld grundad i förståelse, kärlek och omtanke. Släktingar och övriga grupper i omgivningen skapar i många fall det nätverk som kompletterar familjens möjligheter.

Dagens svenska familjer består oftast bara av två generationer. Den stora majoriteten av alla barn har minst ett syskon. Bara 14 procent är enda barnet. Många barn lever i styvfamiljer med "nya föräldrar" och syskon.

Familjen är emellertid utsatt för stora påfrestningar i dagens samhälle. Skilsmässornas antal har ökat i Sverige, liksom i andra länder. Om utvecklingen fortsätter och både äktenskap och samboförhållanden räknas in kommer ca 37 procent av alla barn att före 18 års ålder uppleva att föräldrarna flyttar isär.

Barn behöver både manliga och kvinnliga förebilder. Unga pojkar som hamnar i missbruk eller kriminalitet har ofta vuxit upp utan pappa eller någon annan manlig förebild. Om föräldrar skiljer sig eller separerar från varandra måste de ändå kvarstå som föräldrar för sina barn. Att vara förälder är ett livslångt åtagande.

I socialt arbete strävar man numera efter att engagera de frånvarande fäderna i behandlingsarbetet. I andra fall söker man efter manliga förebilder i den unges omgivning. Ett vidgat nätverk kring ungdomarna i form av släkt, vänner och andra vuxna har stor betydelse, vid sidan av det offentligas insatser för att stötta de familjer som behöver detta.

Familjepolitikens utgångspunkt är att familjen har huvudansvaret för barnen och ungdomarna. Staten och kommunerna skall genom stödinsatser bistå och underlätta för föräldrarna. Den svenska familjepolitiken strävar efter att utjämna ekonomiska skillnader mellan barnfamiljerna

och andra typer av hushåll. Ensamstående föräldrars situation uppmärksammas särskilt.

Prop. 1993/94:135

Politiken måste främst inriktas mot att stärka den öppna familjen och det nätverk av andra vuxna i de ungas närhet som har betydelse för identitetsutveckling och vuxenetablering.

Livsfrågor och behovet av etik

I en studie från år 1992 genomförd på uppdrag av Statens ungdomsråd, Statens skolverk, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Barn- och ungdomsdelegationen anger en överväldigande majoritet att de har god kontakt med sina föräldrar. Ändå önskar sig fyra av fem ungdomar mer kontakt med vuxna. Detta tyder på ungdomars längtan efter djupare samtal och mer av förtroendefull kontakt med vuxna, föräldrar och andra. Man behöver någon som tar sig tid och lyssnar, någon man kan tala med om existentiella ting. Just detta uttrycker också de unga som vänder sig till BRIS (Barnens rätt i samhället) och andra organisationer eller mediaredaktioner.

Föräldrarna är de vuxna som har huvudansvaret för sina ungdomar, men alla vuxna som kommer i kontakt med ungdomar har ett medansvar när det gäller att vara normbildare, att bidra till att den existentiella tryggheten bland ungdomar ökar.

Ungdomar behöver vuxna som sätter tydliga gränser för vad som är rätt och fel. De vuxna måste också förmedla värden som tolerans, vidsynthet och alla människors lika värde.

Detta gäller inte bara i hemmet utan även i skolan och i samhället i stort. Företeelser som mobbning och skolk utgör varningssignaler och berör samhällets mest centrala värderingar.

Den existentiella oron hos ungdomar har givetvis också samband med de stora överlevnadsfrågorna. Miljöförstöring, u-världens sjukdomar, svält och brist på resurser, ekonomisk kris, krig och andra våldskonflikter - också i Europa - medverkar till en befogad oro. Det gäller att kanalisera denna oro till aktivitet och tro på att det går att förändra världen till det bättre. Om vuxenvärlden enbart skyler över dessa problem, fördjupas den unga generationens oro till destruktiv vanmakt.

Trender och konsumtion

Det kommersiella utbudet har stor betydelse i ungdomars vardagsliv. Nya konsumtionsvaror introducerades och privatkonsumtionen ökade efter andra världskriget. Vårt vardagsliv har i särskilt hög grad förändrats på masskommunikationens och elektronikens områden.

En stor förändring ligger i att tonårsindustrin och mediakulturen har blivit integrerade. Tonårsindustrin satsar i dag på hela livsstilspaket. Reklamfolk och trendsättare kartlägger noga genom omfattande enkäter nya strömningar som kan fångas upp och omvandlas i mode, media etc. En ständig växelverkan sker på detta sätt mellan de kommersiella krafterna och ungdomarna själva.

Mediakulturen och den kommersiella marknaden producerar estetiska koncept som sedan omvandlas i vardagskulturen som i sin tur påverkar mediakulturerna. Ungdomar inom de mer medvetna ungdomskulturerna använder sig av olika delar av mediautbudet och skapar sina egna personliga stilar.

Många ungdomar upplever trygghet i att tillhöra en särskild grupp. Men även de ungdomar som inte är så uttalat engagerade i någon av de olika ungdomskulturerna dras till och vill konsumera produkter som de aktuella trenderna föreskriver. Möjligen är denna senare grupp mer utsatt för tonårsindustrins påverkan.

Mediavåldets påverkan diskuteras ständigt. Vissa forskare och debattörer hävdar att det s.k. videovåldet antagligen i sig inte har så stor betydelse. Andra menar att det självklart finns ett samband mellan det fiktiva och det verkliga våldet. Inte så att alla som ser mord och våldtäkter på video kommer att praktisera det i verkligheten men att barn som matas med sådana grymheter under sin uppväxttid påverkas negativt i sitt känsloliv.

En massiv påverkan av våldsskildringar i media, både i nyhetsförmedling och i fiktion, kan tillsammans med andra ogynnsamma faktorer medverka till att ungdomar får svårare att leva sig in i våldsoffrens verklighet. Ett värdesystem uppbyggt på en hållbar etik motverkar riskerna för att ungdomar fascinerats av eller glorifierar våldet.

Ett annat fenomen är kopplingen mellan våld och den ökade spridningen av data- och TV-spel. Denna spridning utgör en marknad som i Sverige närmar sig en halv miljard kronor i omsättning per år. Kritiken är stark mot spel där våld förordas som lösning på problem. Vissa distributörer låter numera Statens biografbyrå förhandsgranska dataspel.

Dopning, hetsätning och självsvält kan sägas representera förvridna skönhets- och styrkeideal. Delvis som en följd av reklampåverkan, men framför allt som en önskan att bli uppmärksam och älskad, vittnar de om en djup tragik.

Att räknas med i vuxensamhället

Ungdomars starka längtan efter vuxenkontakt pekar också på en mer specifik önskan - att räknas i vuxenvärlden. Att ge ungdomarna en framtidstro som bygger på tilltro till den egna förmågan att påverka både sin egen och samhällets utveckling är en viktig uppgift för den vuxna generationen.

Det finns ingen motsättning mellan att erkänna ungdomars egna kulturer och att söka mer av samverkan över generationsgränserna, att ta ungdomarna mer i anspråk i gemensamma aktiviteter.

En av världens största reklambyråer har intervjuat ett urval ur MTV-generationen, "Eurokids", och funnit att dessa är översköjlda av information, TV-skval och reklam. De känner sig överstimulerade och uttråkade. Samtidigt visar rapporten att den unga generationen framhåller etiska värden. Till skillnad från 1980-talets ungdomar så prioriterar de "regnskojar framför klädmode".

Det är en nödvändig utmaning att ge ungdomar möjligheter att engagera sig i samhällsarbetet. Att ha inflytande innebär också att dela ett ansvar. Ungdomar behöver tidigt uppmuntras till samhällsansvar genom att de får inflytande och får delta aktivt i skolan, på arbetsplatsen, i närmiljön, i ideellt arbete osv.

Nya utgångspunkter

Vikten av helhetssyn

Ett viktigt mål för ungdomspolitikerna måste vara att skapa överblick och helhetssyn. Dels gäller det den överblick som kan skapas till hjälp för alla som arbetar med insatser riktade till ungdomar inom kommuner, statliga myndigheter och frivilliga, ideella organisationer. Här har en statlig ungdomsmyndighet en viktig och samordnande funktion. Det återkommer vi till i ett följande avsnitt.

Men det viktigaste gäller den enskildes överblick över sitt eget liv och sin person. I tidigare avsnitt har ungdomstiden beskrivits som den tid då uppgiften är att inom olika områden påverka sin egen utveckling till vuxen individ, en period med gradvis växande självkänsla, kompetens och etablering i vuxenvärlden. Denna uppgift fordrar att man själv har initiativet.

Det svenska samhället vilar på respekten för varje människas unika värde och alla människors lika värde. Välfärdssamhället har vuxit fram med rötterna i denna uppfattning om människovärdet. En naturlig konsekvens av en sådan människosyn är ett demokratiskt samhällsskick.

En statlig ungdomspolitik måste, samtidigt som den medger att ungdomar själva formar sin framtid, befästa att grundvärderingar som demokrati, solidaritet och människovärde överförs till kommande generationer.

En stödjande roll

En viktig grund för maktfördelningen i samhället är att beslut skall fattas på lägsta möjliga effektiva nivå, dvs. i första hand av dem som befinner sig närmast uppgiften. Den s.k. subsidiaritetsprincipen ger uttryck för ett sådant förhållningssätt. Det innebär att det i första hand är de unga som skall ges stora möjligheter att själva utforma sina liv. Helt naturligt blir föräldrarna involverade, liksom de nätverk av kamrater, lärare, släktingar, ungdomsledare m.fl. som varje människa är delaktig i.

I den offentliga sektorns uppgift ligger främst att underlätta ungdomarnas eget, föräldrarnas och den ideella sektorns ansvarstagande. De offentliga organen skall ha ett aktivt ansvar för att stödja de frivilliga positiva krafterna i den unges omgivning. Det är angeläget att de offentliga insatserna inte utformas eller genomförs så att de leder till att de unga, deras föräldrar och andra vuxna i deras närhet inte längre känner

4 Regeringens insatser för ungdomar

I det föregående avsnittet har vi beskrivit hur det är att vara ung. Vi har också behandlat frågor om situationen för dagens ungdomar inom olika områden. I det här avsnittet skall vi sammanfattningsvis redovisa några av regeringens insatser för att skapa goda villkor för ungdomar. En utförligare redovisning av regeringens aktuella åtgärder för ungdomar görs i *bilaga 2*. En sammanställning av utvecklingsprojekt som stöds genom Civildepartementet (Allmänna arvsfonden) återfinns i *bilaga 3*.

Goda uppväxtvillkor skapas i samverkan

Arbetet med ungdomsfrågor spänner över många verksamhetsområden. Det är därför angeläget att de olika samhällsinsatserna kompletterar varandra och lägger en god grund för ungdomars framtidstro. Det handlar exempelvis om utbildning, arbete, bostad, socialpolitik, kultur och fritid. Inom regeringskansliet har Civildepartementet ett övergripande ansvar och en samordnande roll när det gäller ungdomsfrågor. Barn- och ungdomsdelegationen (Ju 1983:01) är ett rådgivande organ till regeringen i frågor som rör unga människors uppväxtvillkor (dir. 1992:15). I *bilaga 1* lämnas en översikt av statliga organ med särskilt ansvar för ungdomsfrågor.

Generationsutredningen

Förutsättningarna för ungdomar att etablera sig i samhället har förändrats under senare år. Hög arbetslöshet och svårighet att skaffa sig en egen bostad är problem för en stor del av dagens ungdomar. Dessutom behöver välfärdens fördelning mellan generationerna och i ett livsperspektiv uppmärksammas. Regeringen har därför tillkallat en särskild utredare om ungdomars levnadsvillkor och framtidsutsikter (Generationsutredningen, C 1992:07, dir. 1992:107). Utredaren skall studera ungdomars etableringsmöjligheter på arbets- och bostadsmarknaderna samt belysa unga hushålls ekonomiska situation. Syftet är att få fram konkreta förslag till effektivare åtgärder samt tekniker för hur ungdomsperspektivet skall kunna beaktas i större utsträckning i den politiska beslutsprocessen. Resultaten av utredningsarbetet skall redovisas under andra kvartalet 1994.

Åtgärder mot arbetslöshet

Den höga ungdomsarbetslösheten kräver insatser på flera områden. En

varaktigt förbättrad sysselsättning kan bara nås genom god tillväxt i en stabil ekonomi. Regeringens ekonomiska politik har en sådan inriktning.

Regeringen har vidtagit en rad särskilda åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Under budgetåret 1992/93 anvisades ca 120 000 ungdomar sysselsättning i form av ungdomspraktik. Försöksverksamheten med ungdomspraktik har förlängts t.o.m. halvårsskiftet 1995 och till viss del modifierats. Syftet med förändringarna är att få ungdomspraktiken att i ännu högre grad leda till reguljär anställning efter praktikperiodens slut. Regeringen har också vidtagit åtgärder för att ordna nya utbildningsformer såsom utbildningscheck, sommaruniversitet och traineeutbildning. För många ungdomar har möjligheten till starta-egget-bidrag blivit ett nytt sätt att skaffa sysselsättning och inkomst.

För att motverka negativa effekter av ungdomsarbetslöshet har Statens ungdomsråd fått i uppdrag att fördela stöd till särskilda s.k. sysselsättningsprojekt för arbetslösa ungdomar. Dessutom har ungdomsrådet fått ett särskilt uppdrag att stimulera det ideella föreningslivet till ökade insatser för att erbjuda arbetslösa ungdomar ungdomspraktik och projekt inom ramen för arbetslivsutveckling.

Frågan om hur långvarig arbetslöshet påverkar ungdomars sociala anpassning och hälsotillstånd skall följas upp och dokumenteras i en särskild studie. Denna studie genomförs av Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet.

Särskilda insatser behöver vidtas för att stärka ungdomars framåtanda och entreprenörskompetens. Det finns redan flera lokala projekt som bygger på en helhetssyn på ungdomars behov och möjligheter till personlig kompetensutveckling. Många av dessa befinner sig i gränslandet mellan arbetsmarknadspolitik, utbildningspolitik och socialpolitik, vilket har visat sig vara ett problem när man vill utveckla verksamheterna till mer långsiktiga insatser. Regeringen avser att på olika sätt aktivt följa och stödja dessa verksamheter.

Förbättrad utbildning

För unga människor har möjligheterna till utbildning stor betydelse. Ett omfattande utvecklingsarbete pågår i dag för att ställa behovet av kunskap och kompetens i fokus. Ett exempel är gymnasiereformen som bl.a. innebär att yrkesförberedande gymnasial utbildning förlängs från två till tre år. Minst 15 procent av tiden på de yrkesförberedande utbildningarna i gymnasieskolan skall förläggas till olika arbetsplatser. Därigenom kan en närmare samverkan mellan skola och näringsliv åstadkommas. Den nya kursutformade gymnasieskolan ger en större flexibilitet och möjlighet till skräddarsydda utbildningar. Gamla gränser mellan yrkesförberedande och studieförberedande utbildning kan överbryggas när det blir större möjligheter att kombinera en yrkesutbildning med studieförberedande kurser. Genom EES-avtalet tas nya steg i internationaliseringen av svensk utbildning och inom skolans område kan vi se fram emot en ökad rörlighet för personal och elever.

De senaste årens skolreformer innebär att eleverna och föräldrarna får ett ökat inflytande över skolgången. Rätten att välja grundskola har skrivits in i skollagen och i de nya läroplanerna har elevernas möjligheter till inflytande lyfts fram. Inom universitet och högskolor har också de studerandes möjligheter till inflytande över utbildningen ökat. Genom en ökning av antalet platser skall fler ungdomar få chans till högre utbildning. Mångfalden av utbildningsalternativ gör det vidare möjligt för studenterna att hitta den kombination av kunskaper som framstår som mest ändamålsenlig. Regeringen stimulerar en utveckling av distansutbildningen vid universitet och högskolor.

Regeringen kommer att i mars 1994 för riksdagen lägga fram en utvecklingsplan för skolväsendet där speciella utvecklingsområden, t.ex. ledarskaps- och kompetensutvecklingen i skolan behandlas.

Ungdomars engagemang tas till vara

Ungdomars eget engagemang är en resurs som måste utnyttjas i större utsträckning. Förenta Nationernas (FN:s) konvention om barnets rättigheter är ett av de viktigaste instrumenten som tillkommit under senare år för att värna barns och ungdomars rättigheter. Ratificeringen av konventionen innebär att Sverige iklätt sig en internationell, folkrättslig förpliktelse att följa konventionens bestämmelser. Riksdagen och regeringen har klart uttryckt en vilja att förverkliga de intentioner som finns i konventionen.

FN:s barnkonvention

FN:s barnkonvention omfattar i princip alla viktiga samhällsområden som berör barn och ungdomar under 18 år. Konventionen kan delas in i tre huvudområden - rätten till liv och utveckling, rätten till skydd och trygghet samt rätten till medinflytande och att säga sin mening och bli respekterad. En grundtanke bakom konventionen är att barn och unga har samma människovärde som vuxna, men att de behöver ett särskilt stöd för att komma i åtnjutande av det. Genom att den 1 juli 1993 inrätta en Barnombudsman (BO) med uppgift att övervaka efterlevnaden av barnkonventionen har regeringen givit uttryck för den vikt den lägger vid konventionen. Regeringen har tilldelat Barnombudsmannen särskilda resurser för att lyfta fram ungdomsperspektivet och bredda kompetensen i ungdomsfrågor.

Utvecklingsarbete för att stärka ungdomars inflytande

För att ungdomar skall känna engagemang krävs att de får inflytande, får ta egna initiativ och känner sig delaktiga. Ungdomar har ofta god kunskap om sin närmiljö. Den kunskapen bör tas till vara när beslut fattas om den lokala miljös utformning. I det förändringsarbete som pågår för att fördjupa den lokala demokratin och öka medborgarnas

inflytande i kommunerna är det viktigt att ägna ungdomars möjligheter till medverkan särskild uppmärksamhet. Regeringen har gett Statens ungdomsråd i uppdrag att i samarbete med kommunerna bedriva utvecklingsprojekt om sådana demokratifrågor. En särskild satsning görs också för att utifrån ungdomars egna idéer utveckla nya träffpunkter. Exempel på detta är olika s.k. "Ungdomens hus".

I den proposition om lokal demokrati som regeringen avser att överlämna till riksdagen inom kort behandlas ungdomars möjligheter till ökat inflytande i den kommunala verksamheten. Enligt regeringens mening är det också angeläget att stödja olika former av försöksverksamhet som kan öka ungdomars möjligheter att delta i den demokratiska beslutsprocessen.

Stöd till flickor

Flickors och unga kvinnors engagemang i ideella organisationer skall främjas genom olika åtgärder. Det är därvid viktigt att lyssna till flickors egna önskemål. Statens ungdomsråd har fått i uppdrag att bedriva ett utvecklingsarbete för att motivera fler flickor att engagera sig i föreningslivet och för att utveckla nya fritidsverksamheter för flickor.

Åldersgränserna ses över

Åldersgränserna i samhället är viktiga signaler till de unga om hur den vuxna generationen ser på deras mognad och möjligheter att ta ansvar för olika handlingar. Motiven för dessa behöver tydliggöras. Statens ungdomsråd gör en sammanställning av de existerande åldersgränserna inom olika områden. Regeringen anser att en samlad översyn bör göras av de åldersgränser som finns och skälen för dessa.

Undersökning av attityder och värderingar

Livsvillkoren i ett samhälle skapas av medborgarna gemensamt oberoende av ålder. Det är därför angeläget att förståelse och solidaritet finns mellan generationerna. Det saknas i dag återkommande studier som belyser hur föräldrar och andra vuxna i samverkan med de unga lyckas med att rusta dessa inför vuxenlivet. Den kunskapen behövs inför framtida beslut som berör olika samhällssektorer. Regeringens barn- och ungdomsdelegation och Statistiska centralbyrån har fått i uppdrag att genomföra en omfattande undersökning som belyser ungdomars attityder och värderingar. Denna kommer att presenteras under första halvåret 1994.

Stödande insatser

Föräldrarnas och familjens betydelse för en ung människas utveckling är oomtvistad. I samspelet mellan familj, skola och kamrater formas den

egna identiteten. Olika insatser görs för att skapa sociala nätverk och miljöer som kan komplettera och samverka med familjen under ungdomarnas frigörelseprocess.

Samverkan med ideella organisationer

Regeringen har satsat på ett omfattande samverkansprojekt för utsatta ungdomar i tolv stadsdelar i storstäderna. Detta projekt, som kallas Plus-projektet (Projektet lokal utveckling genom samverkan), innebär att de offentliga och frivilliga insatserna samverkar för att förbättra ungdomars situation. Syftet är att utifrån en gemensam handlingsplan utveckla nya metoder för individuellt inriktade och allmänt förebyggande insatser. Projektet kommer att delredovisas till regeringen under första halvåret 1994 och slutredovisas i början av år 1995.

Inom ramen för Sveriges medverkan i FN:s familjeår 1994 har regeringen avsatt särskilda utvecklingsmedel för stöd till ideella organisationer som bl.a. vill pröva nya arbetsformer i syfte att skapa ökad livskvalitet och effektivare skyddsnet kring unga.

För att stimulera förnyelsearbetet och den ideella sektorns engagemang inom olika samhällsområden har regeringen tillsatt Beredningen (C 1993:A) för främjande av den ideella sektorn. Som ett led i detta arbete har regeringen bl.a. beslutat ge stöd till uppbyggnaden av nationella kunskaps- och erfarenhetscentra för lokalt utvecklingsarbete och frivilligt socialt arbete.

Åtgärder mot psykisk ohälsa och droger

Även om de flesta ungdomar växer upp under goda förhållanden finns orostecken. Den psykiska ohälsan tycks bli ett allt större problem. Antalet självmordsförsök och självmord bland ungdomar inger oro. De ungas behov av ökad existentiell trygghet måste tas på allvar. Folkhälsoinstitutet skall särskilt följa utvecklingen av den psykiska hälsan hos ungdomar. Andra problem som är föremål för åtgärder är företeelser som anorexi och bulimi samt användningen av dopningspreparat. För att göra en samlad översyn av omfattningen och följderna av missbruket med dopningsmedel avser regeringen att tillkalla en särskild utredning med parlamentarisk medverkan. När det gäller arbetet mot missbruk av alkohol och droger kommer Folkhälsoinstitutet att under våren 1994 inleda en bred kampanj mot drogmissbruk där ungdomen utgör den främsta målgruppen.

Brottsförebyggande arbete

Ett annat område där insatser behövs gäller ungdomsbrottsligheten. Inom regeringen pågår ett lagstiftningsarbete som syftar till att se över regelsystemet för det allmännas reaktioner mot ungdomsbrott. Av fundamental betydelse är det brottsförebyggande arbetet. Utöver direkta

åtgärder är det angeläget att stärka familjens ställning och skolans roll som fostrare. Enskilda människors engagemang måste också tas tillvara.

En interdepartemental arbetsgrupp har arbetat med insatser mot läk-
tarvåld och belyst hur bland annat idrottsrörelsen kan medverka till att
begränsa ungdomsvåld.

Trygghetsutredningen (Ju 1993:05, dir. 1993:37) har i uppgift att se
över rollfördelningen mellan olika aktörer när det gäller att skapa trygg-
het mot brott i lokalsamhället. Det gäller i första hand polisen och
kommunerna, men också enskilda personer, företag och ideella före-
ningar. I utredningsarbetet ingår att beakta det förebyggande ungdoms-
arbete som görs inom föreningslivet.

Ytterligare insatser i syfte att förebygga våld bland ungdomar kom-
mer att initieras under år 1994. Regeringen avser vidare att under våren
1995 förelägga riksdagen ett förslag till nationellt brottsförebyggande
program. Brottsförebyggande rådet kommer inom kort att få i uppdrag
att utarbeta ett underlag för detta program. En central fråga som särskilt
skall belysas är vilka åtgärder som krävs för att förhindra att unga
människor dras in i kriminalitet och missbruk.

Åtgärder mot våldsskildringar i videofilmer m.m.

Våldsskildringar i bl.a. videofilmer påverkar särskilt ungdomar utan
goda vuxna förebilder. Den tekniska utvecklingen inom t.ex. TV-satellit
och data-området har gjort att spridningen och tillgängligheten av filmer
har ökat. Det är i dag svårt att överblicka konsekvenserna av detta, men
erfarenheterna visar att behovet av bl.a. förebyggande åtgärder är stort.
Barn- och ungdomsdelegationen har under åren 1990-93 fördelat ca
4 miljoner kronor till projekt mot skadliga effekter av våldsskildringar i
media. Våldsskildringsrådet utvärderar insatserna. Regeringen avser att
ta ytterligare initiativ i frågan.

Åtgärder mot mobbning

Mobbning är en psykisk eller fysisk våldshandling som måste bemötas
med tydliga signaler om att beteendet bryter mot samhällets grundlägg-
ande värderingar. Riksdagen har på regeringens förslag beslutat om en
ändring i skollagen som innebär att den som verkar inom skolan skall
bemöda sig om att hindra att elever utsätts för kränkande behandling.
Rektor har en särskild skyldighet att motverka alla former av mobbning.
Ett brett arbete pågår nu om dessa frågor genom Skolverkets försorg.

Mobbning är dock inte uteslutande ett problem för skolan utan hand-
lar även om andra samhällsområden som t.ex. fritiden och arbetslivet.
Ett brett engagemang behövs där såväl offentliga organ som ideella
organisationer och enskilda medverkar. Regeringen anser att det är
viktigt att få till stånd olika insatser för att hindra mobbning. Ytterligare
åtgärder övervägs inom Barn- och ungdomsdelegationen. Även Barnom-
budsmannen har en viktig roll i det fortsatta arbetet.

Det är både från den enskildes och samhällets synpunkt väsentligt att utslagningen av ungdomar kan förebyggas. Det förebyggande arbetet bedrivs av både myndigheter och organisationer av skilda slag. Systematiska uppföljningar och genomgångar av projekt- och organisationsstöd sker fortlöpande.

Dessutom pågår i dag utredningar och projekt i olika sammanhang och på olika nivåer. Den tidigare nämnda Trygghetsutredningen och Plus-projektet är exempel på detta. Vidare utreder Socialtjänstkommittén (S 1991:07, dir. 1992:107) formerna för bl.a. socialtjänstens allmänt inriktade och förebyggande insatser.

Det är betydelsefullt att alla de förebyggande insatser som görs för ungdomar från såväl det allmännas sida som från frivilliga organisationer och enskilda medborgare verkar åt samma håll. De samlade resurser som sätts in bör användas på ett effektivt sätt. Med utgångspunkt från de kunskaper och erfarenheter som erhålls från de nämnda utredningarna och projekten finns det anledning att överväga hur dessa skall tas till vara och samordnas på bästa sätt. Regeringens barn- och ungdomsdelegation har i detta sammanhang en betydelsefull roll och bör överväga behovet av ytterligare åtgärder.

Ungdomar bryter gränser

Internationaliseringen ökar. Det är en process som pågår i alla länder och inom snart sagt alla områden. Utvecklingen av kommunikationerna ger möjligheter till personliga kontakter med andra kulturer och samhällen i en omfattning som bara för någon generation sedan inte kunde anas.

Det är viktigt att unga människor får insikter i internationella beroenden och samband, förståelse för andra kultur- och samhällstraditioner samt kunskap i språk och kunskap om andra länder. Skolan har en nyckelroll när det gäller att ge unga en grund för att leva i en alltmer internationaliserad värld. I de nya läroplanerna har därför inte minst undervisningen i främmande språk förstärkts. Genom det europeiska samarbetet har svenska ungdomars möjlighet att studera och arbeta utomlands underlättats.

Ungdomsutbytesprogram

Det internationella ungdomsutbytet är viktigt för att skapa ökad förståelse mellan människor från olika länder. Svenska ungdomar kan i och med EES-avtalets ikraftträdande delta i EG:s ungdomsutbytesprogram Ungdom för Europa.

Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte svarar för programmet. Stiftelsen har också ansvar för ett nytt utbytesprogram med tredje världen, det s.k. World Youth-programmet. Programmet innebär att ungdomar från Sverige och tredje världen deltar i projektarbete dels i

Sverige, dels i utvecklingsländerna. Under våren 1994 deltar ett trettio-tal svenska ungdomar och lika många ungdomar från Costa Rica och Thailand i det första utbytet inom programmet.

En databas med information om ungdomsutbyte m.m. utvecklas i syfte att underlätta för ungdomar som vill skaffa sig internationell erfarenhet. Spridningen av lokala terminaler kommer att påbörjas under hösten 1994.

Ungdomsorganisationernas egna internationella kontakter och utbyten är viktiga och bör stimuleras. I detta sammanhang spelar Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) en viktig roll. Det gäller inte minst i kontakterna med Central- och Östeuropa.

Nordiskt och europeiskt samarbete

Det nordiska samarbetet på ungdomsområdet kommer att få ökad betydelse. Barnkulturen och ungdomssamarbetet har särskilt framhållits i detta sammanhang. Det är vidare väsentligt att säkerställa en nordisk koordinering inför det ökade europeiska samarbetet.

Arbetet i Europarådet ges fortsatt hög prioritet. Den 1 januari 1993 inrättades ett särskilt ungdomsdirektorat. Av särskilt stort intresse är insatserna i Central- och Östeuropa, bl.a. för att utbilda ungdomsledare och ge stöd till utvecklingen av demokratiska ungdomsorganisationer. Vidare fortsätter arbetet med att underlätta för ungdomar att resa i Europa samt att delta i ungdomsutbyte. Genom Europarådet har Sverige också arbetat för att behålla Interrailkortet.

FN-jubileum

År 1995 sammanfaller firandet av Förenta Nationernas 50-års jubileum med 10-års jubiléet av världsungdomsåret. Det svenska firandet av FN-jubiléet kommer i hög grad att vara ungdomsinriktat. En rad projekt har redan initierats. Ett viktigt syfte med dessa är att föra ut kunskap om FN:s arbete och skapa debatt om globala frågor bland ungdomar. En representant för Sveriges ungdomsorganisationer medverkar i FN-sekretariatets arbete inför 50-års jubiléet.

Ungdomskampanj mot främlingsfientlighet

Invandringen och flyktingar från utsatta länder har gett Sverige en mångkulturell prägel. Centrum för invandringsforskning (CEIFO) vid Stockholms universitet har på uppdrag av regeringen genomfört en undersökning rörande svenskars förhållningssätt till invandrare och invandring samt invandrarnas förhållningssätt till Sverige och svenskar. Av den rapport som särskilt behandlar ungdomens syn på invandring framgår att främlingsfientligheten eller rasismen inte ökat bland ungdomar under de senaste åren.

Under de senaste åren har en rad insatser mot främlingsfientlighet gjorts. Barn- och ungdomsdelegationen har särskilt prioriterat sådana insatser och bl.a. fördelat stöd till lokala projekt.

Vid Europarådets ungdomsministermöte i april 1993 och stats- och regeringschefsmöte i oktober 1993 fattades beslut om att bedriva en ungdomskampanj mot rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och intolerans under perioden 1994-96. I varje land skall en nationell kommitté för kampanjen tillsättas.

Regeringen kommer inom kort att fatta beslut om den svenska ungdomskampanjen. Den skall främst syfta till att utveckla och stödja aktiviteter av och med unga människor riktade mot främlingsfientliga attityder och värderingar, för förståelse och respekt för ett mångkulturellt Europa. Ungdomar och ungdomsorganisationer kommer att gå i bräschen för kampanjen och också vara dess målgrupp.

5 Riktlinjer för ungdomspolitiken

Regeringens förslag: För ungdomspolitiken skall följande huvudsakliga inriktning gälla.

1. De offentliga insatserna för ungdomar bör i första hand vara stödjande och bygga på ungdomars, föräldrars och andra närståendes engagemang.
2. Åtgärder inom olika områden skall präglas av en helhetssyn på ungdomars situation och utgå från ett ungdomsperspektiv.
3. Alla ungdomar skall ha rätt till goda uppväxtvillkor som tillgodoser både behovet av trygghet och av personlig utveckling.
4. Ungdomar skall ges goda förutsättningar att etablera sig som vuxna och göra egna val.
5. Ungdomars personliga ansvarstagande, medmänsklighet, delaktighet och inflytande skall främjas.
6. Myndigheter och organisationer bör i ökad utsträckning samverka i ungdomspolitiska frågor. Engagemanget inom den ideella sektorn skall tas tillvara.

STUNS-kommittén: Regeringen bör vart tredje år förelägga riksdagen förslag till mål för barn- och ungdomspolitiken.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet har uttryckt en positiv inställning till kommitténs förslag. Ingen remissinstans avstyrker förslaget. Däremot har flera instanser framhållit att det finns stora skillnader mellan barns respektive ungdomars villkor, önskemål och behov.

Skälen för regeringens förslag

Behov av riktlinjer för ungdomspolitiken

Många statliga och kommunala insatser riktar sig särskilt till unga människor. Det finns emellertid inga fastställda nationella mål eller riktlinjer för ungdomspolitiken. För att kunna åstadkomma en bättre samverkan, bättre resursutnyttjande samt möjligheter att följa upp och utvärdera olika insatser för ungdomar bör riksdagen enligt regeringens mening lägga fast den grundläggande inriktningen för ungdomspolitiken.

En viktig grund för ungdomspolitiken finns i FN:s konvention om barnets rättigheter. Konventionen gäller unga människor upp till 18 år. Den omfattar således även de yngre ungdomsgrupperna. Enligt regeringens mening skiljer sig barns och ungdomars situation från varandra i flera viktiga avseenden. Barns rätt i samhället måste i stor utsträckning värnas av vuxna. Ungdomar har helt andra möjligheter att själva ta ansvar och ställa krav. Det finns därför skäl att förutom FN-konventionens rättighetskatalog även fastställa vissa grundläggande riktlinjer för ungdomspolitiken.

De nationella riktlinjerna för ungdomspolitiken bör enligt regeringens mening understryka såväl nödvändigheten av att förmedla grundläggande värderingar om demokrati, medmänsklighet och människovärde som kravet på att ungdomar själva skall ges möjligheter att forma sin framtid. De offentliga organens stödjande roll bör betonas liksom nödvändigheten av en sektorsövergripande helhetssyn på ungdomars situation. Behovet av samverkan mellan myndigheter och organisationer samt vikten av att ta tillvara engagemanget inom den ideella sektorn bör också strykas under.

Riktlinjerna bör ge vägledning för statliga och kommunala insatser för ungdomar. De bör dock samtidigt medge stort utrymme för myndigheter och kommuner att utforma verksamheten efter lokala förhållanden.

Regeringen bör återkommande för riksdagen redovisa utvecklingen inom ungdomsområdet och då ta upp frågan om riktlinjernas utformning. Det kan lämpligen ske vart tredje år i anslutning till den fördjupade budgetprövningen av Ungdomsstyrelsens verksamhet.

Det är viktigt att ungdomars levnadsvillkor och framtidsutsikter uppmärksammas kontinuerligt. Ungdomars framtidstro formas av deras framtidsutsikter. En positiv framtidstro motiverar ungdomar att engagera sig, att utbilda sig, ta ansvar och ta del i samhällsaktiviteter vilket i sin tur påverkar de värderingar som den unga generationen bär med sig in i vuxenlivet. Därmed blir ungdomars syn på framtiden en angelägenhet för hela samhället. Det faktum att ungdomars uppväxtvillkor står på den politiska dagordningen är en tydlig signal om att den äldre genera-

Stödjande insatser

De offentliga insatserna för ungdomar bör i första hand vara stödjande och bygga på ungdomars, föräldrars och andra närståendes eget engagemang. Insatserna kan vara både generella, riktade till alla ungdomar och individuellt stödjande.

En av de viktigaste uppgifterna för en framåtsyftande ungdomspolitik är att ta tillvara den vitalitet, vilja och energi som kännetecknar ungdomsåren. Genom att visa tillit till och stödja ungdomars egna aktiviteter stimuleras deras kreativitet och ansvars känsla.

Det är också viktigt att i de offentliga insatser som riktas till ungdomar vara lyhörd för de frågor och verksamhetsformer som engagerar dagens unga människor. Den vuxna delen av befolkningen kan inte förvänta sig ansvar från ungdomar om inte de unga känner att deras uppfattningar och åsikter tas på allvar. Samtidigt kan inte alltid ungdomars förväntningar och krav tillgodoses. Det är därför viktigt att på alla nivåer ha en dialog byggd på ömsesidig respekt mellan äldre och yngre.

Familjen är som tidigare framhållits av grundläggande betydelse för ungdomars utveckling. Det är därför viktigt att fånga upp också föräldrars och andra närståendes engagemang. Statens och kommunernas insatser bör i hög grad syfta till att stödja och utveckla ett sådant engagemang.

En väsentlig statlig uppgift är att följa ungdomars uppväxtvillkor och ha beredskap för särskilda åtgärder när det behövs. I övrigt bör tyngdpunkten i de statliga myndigheternas verksamhet inom ungdomsområdet ligga i att följa upp och utvärdera insatser på lokal nivå samt att sprida kunskap och information.

Helhetssyn och ungdomsperspektiv

Det är angeläget att insatser för ungdomar inom olika områden präglas av en helhetssyn på ungdomars situation. Det innebär bl.a. att frågorna i ökad utsträckning måste bedömas över de traditionella sektorsgränserna.

En grundläggande inriktning för ungdomspolitiken är också att se olika frågor utifrån ungdomars eget perspektiv.

Ungdomstiden har i ett tidigare avsnitt definierats som en nödvändig förberedelse för vuxenlivet. Många offentliga insatser har emellertid varit baserade på att ungdomar måste sysselsättas under denna tid, bl.a. för att förebygga sociala problem och kriminalitet. En bättre helhetssyn leder till att man också ser ungdomar som en viktig resurs i samhället, inte bara som framtida arbetskraft och blivande vuxna utan också i kraft av att vara unga. Ungdomars engagemang, kreativitet, nytänkande och ifrågasättande bidrar till dynamiken i det moderna samhället. Det är

därför viktigt att nya kompetenser och värderingar som ungdomsgenerationen tillför integreras i samhället.

Prop. 1993/94:135

Den enskildes och de frivilliga gemenskapernas initiativ bör således sättas i centrum för ungdomspolitik och de olika samhällsinsatserna måste i högre grad harmoniera med och komplettera varandra. Ungdomspolitik kan därför inte vara enbart t.ex. fritidspolitik eller utbildningspolitik. Utgångspunkten måste i stället vara den samlade verklighet som unga människor lever i samt de behov, resurser och problem som ungdomar har.

Goda uppväxtvillkor

Alla ungdomar måste ha rätt till goda uppväxtförhållanden som tillgodoser både behovet av trygghet och personlig utveckling.

Det grundläggande ansvaret för att ge barn och ungdomar en god uppväxt ligger hos föräldrarna. Att skapa goda förutsättningar för föräldrarna att ge en trygg uppväxt och omvårdnad om sina barn är, som vi tidigare nämnt, en av de allra viktigaste politiska uppgifterna.

När det gäller ungdomars uppväxtvillkor är FN:s barnkonvention ett grundläggande dokument. I Sveriges åtagande enligt konventionen ingår att sätta de ungas bästa främst till det yttersta av tillgängliga resurser. Det är viktigt att uppmärksamma ungdomar och grupper av ungdomar som är i behov av särskilt stöd, hjälp och insatser för att få en bra uppväxt.

Skolan har ett stort ansvar för ungdomars identitetsutveckling. Bildning, goda kunskaper och färdigheter utvecklade i en stimulerande och positiv miljö är grunden för kompetenskänsla och självförtroende. Det är av stor betydelse att skolarbetet upplevs som en meningsfull uppgift i sig och som en förberedelse för kommande uppgifter.

Den personliga kompetensutvecklingen är naturligtvis beroende av mycket mer än utbildning. Ungdomar måste få möjlighet att skapa sina egna alternativ, testa gränser, följa sina egna idéer och sin tro. De måste få misslyckas och begå felsteg utan att de mister möjligheterna att komma tillbaka, ändra eller ångra sig.

Kulturlivet betyder mycket för den personliga utvecklingen. Det är viktigt att stimulera eget skapande. Ungdomar behöver få uttrycka sig genom musik, sång, bild eller andra konstnärliga former för att utveckla förmågan till kreativitet och skapande.

Etablering i vuxensamhället

En väsentlig riktlinje för ungdomspolitik är att ge ungdomar goda förutsättningar att etablera sig som vuxna och göra egna val. Till skillnad från den formella juridiska myndigheten vid 18 års ålder är det reella vuxenblivandet något som uppnås genom en oftast långvarig process. Allt fler ungdomar befinner sig allt längre tid i denna process. Jämfört med tidigare generationer utbildar sig dagens ungdomar under en längre tid. Men det gäller även t.ex. ungdomar som flyttat hemifrån

men bor i övergångsbostäder eller ungdomar som arbetar men utan att ha fått någon fast förankring på arbetsmarknaden. Det finns därför ett behov av att underlätta ungdomars etablering i vuxensamhället.

Den stora ungdomsarbetslösheten är det kanske allra allvarligaste samhällsproblemet i dag. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder har därför stor betydelse. Det är angeläget att ungdomar kommer in på arbetsmarknaden och därmed ges möjlighet att tillfredsställa sina förväntningar och använda sina resurser i samhällsbyggandet. En växande långtidsarbetslöshet bland ungdomar är särskilt allvarligt då detta kan innebära att många aldrig kommer in på den reguljära arbetsmarknaden i framtiden. För att möta de problem och svårigheter som arbetslösheten för med sig behöver resurser mobiliseras inom en rad områden.

Även på bostadsmarknaden har ungdomar en besvärlig situation. Nya lösningar och en ökad rörlighet behövs för att underlätta för ungdomar att skaffa sig en egen bostad.

Att främja ansvarstagande, medmänsklighet, delaktighet och inflytande

En väsentlig uppgift inom ungdomspolitiken är att främja de ungas personliga ansvarstagande, medmänsklighet, delaktighet och inflytande. Grundläggande värderingar i samhället måste förmedlas till ungdomsgenerationen. Det är av stor betydelse att ungdomar får känna krav på sig att ta ett aktivt personligt ansvar för sin situation och inte avstår från detta i tron att myndigheter eller vuxna skall ta ansvar för dem. Det personliga ansvarstagandet får dock inte enbart inskränka sig till individen. Ungdomar bör också uppmuntras att ta ett ansvar för sin omgivning och sina medmänniskor.

Samhällets och de vuxnas signaler till ungdomar har stor betydelse för hur de uppfattar sig själva. En förutsättning för att de skall ta ansvar är att de får inflytande över sin egen situation. Både i hemmet, skolan, föreningslivet och på arbetsplatsen liksom i samhället i stort måste vuxna i allt högre grad låta de unga ta ansvar.

Utgångspunkten bör därför vara att i olika sammanhang ställa frågan hur ungdomar kan bidra till att utveckla samhället och använda sina idéer och sitt engagemang. På så sätt får ungdomar naturligt en demokratisk fostran och deras initiativkraft och solidaritetskänsla stärks. Detta har självklart också stor betydelse för att grundläggande värderingar i samhället skall förmedlas till den yngre generationen.

Det är viktigt att samhället präglas av solidaritet mellan människor. Ungdomspolitiken bör bidra till detta. En politik som bygger på att ge varje ung människa anledning att ta ansvar och utöva inflytande som en fullvärdig samhällsmedborgare gör att möjligheterna att fånga upp exempelvis ungdomar med problem blir bättre. Härigenom motverkas också tendenser som mobbning och främlingsfientlighet. Med delaktighet och ansvar för den egna situationen följer en ökad medvetenhet om och ett ökat ansvar för medmänniskorna.

Myndigheter och organisationer bör i ökad utsträckning samverka i ungdomspolitiska frågor. Engagemanget inom den ideella sektorn måste i detta sammanhang uppmuntras och tas tillvara.

Det finns flera skäl att förbättra och utveckla samverkan i ungdomsarbetet. Ett skäl är det sektorsövergripande synsätt på ungdomsfrågorna som regeringen anser nödvändigt. En rad myndigheter arbetar med ungdomsfrågor inom olika områden. En helhetssyn på ungdomars situation förutsätter en bättre samordning över sektorsgränserna.

Ett annat skäl för att förbättra samverkan är att motverka dåliga ungdomsmiljöer. Polis, socialtjänst, skola, föräldragrupper och ideella organisationer gör här redan i dag viktiga insatser. Det är av stor betydelse att dessa insatser samordnas på ett effektivt sätt och därigenom ges möjlighet att komplettera varandra.

Den ideella sektorn deltar i allt högre grad i förnyelsen av samhällslivet. Det kan handla om att såväl etablerade folkrörelser och föreningar som nya sammanslutningar av ideellt engagerade människor tar över uppgifter från offentliga organ men också att ett närmare samarbete sker mellan den offentliga och den ideella sektorn. Olika former av engagemang kan bidra till en positiv utveckling av de insatser som sker på ungdomsområdet.

6 Den statliga ungdomsmyndighetens organisation

Regeringens bedömning: Namnet Statens ungdomsråd ändras till Ungdomsstyrelsen. Ledningsstrukturen för myndigheten förändras på så sätt att ledningen består av en verkschef och en styrelse.

Skälen för regeringens bedömning

Statens ungdomsråd i dag

Alltsedan år 1959 har det funnits ett statligt organ med namnet Statens ungdomsråd. Dess roll och uppgifter har dock varierat kraftigt under årens lopp. Ursprungligen var rådet ett kontakt- och samordningsorgan mellan ungdomsorganisationerna och regeringen. Senare har regeringen gett ungdomsrådet en allt tydligare roll som myndighet med uppdrag att genomföra delar av den statliga ungdomspolitiken. Därmed har de tidigare rollerna som företrädare för landets ungdomsorganisationer och som en referensgrupp i ungdomsfrågor arbetats bort.

Ungdomsrådets uppgifter enligt dess nuvarande instruktion (SFS 1988:1136) är främst att främja fritidsverksamhet och kulturell verksamhet bland barn och ungdomar samt att redovisa utvecklingen när det gäller ungdomars villkor i samhället. Inom sitt verksamhetsområde skall

rådet bistå regeringen bl.a. genom att verka för en samordning av statliga insatser för ungdomar och viss utrednings- och informationsverksamhet.

Ungdomsrådet handlägger också ärenden om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer.

Ledningen av Statens ungdomsråd utövas av ett råd vars medlemmar utses av regeringen. Rådet består av högst tio personer. Kansliet leds av en chef som också utses av regeringen.

Behovet av förändringar

Statens ungdomsråd är en liten och flexibel myndighet. Den förändring som har skett i form av att rådet har utvecklats från ett intresseorgan till en myndighet som tar ett ansvar för att genomföra statlig ungdomspolitik har enligt vår mening varit mycket gynnsam. Den har bidragit till en ökad kompetensutveckling när det gäller ungdomars levnadsvillkor. Det har också bedrivits ett viktigt arbete i syfte att öka ungdomars delaktighet i samhället och att ta tillvara ungdomars eget engagemang.

Statskontoret har gjort en översyn av Statens ungdomsråd. I rapporten Statens ungdomsråd - Ledningsstruktur och organisation understryker Statskontoret vikten av att ungdomsrådet ges en tydlig roll som regeringens myndighet för att föra ut och verkställa den statliga ungdomspolitik. Statskontoret menar att de nuvarande uppgifterna är alltför snävt inriktade på fritidsfrågor och kultur.

Statens ungdomsråd har i ett yttrande över rapporten framfört att myndigheten i stort sett delar Statskontorets bedömning.

Enligt vår mening är det viktigt att utvecklingen mot en renodlad statlig myndighetsfunktion för Statens ungdomsråd fortsätter. Inriktningen att vara sektorsmyndighet för fritidsfrågor bör tonas ned till förmån för att myndigheten kan bidra till att åstadkomma praktiska resultat på de områden som vi tidigare angett vara väsentliga (avsnitt 5). Därigenom framstår myndighetens uppgift att ha ett sektorsövergripande ansvar för att skapa goda uppväxtvillkor för ungdomar tydligare. Det handlar då främst om att myndigheten bör ha ett ansvar för att följa ungdomars uppväxtvillkor utifrån ett helhetsperspektiv och därigenom underlätta en samordning av statliga åtgärder inom olika samhällsområden. Statens ungdomsråd bör i konsekvens med detta byta namn, vilket även Statskontoret föreslår i sin rapport. Regeringen avser att ändra namnet till Ungdomsstyrelsen.

Myndighetens organisation

Statens ungdomsråds nuvarande organisation med ett råd vars ordförande är chef för myndigheten och ett kansli med en kanslichef är otidsenlig och innebär risker för ett opraktiskt dubbelkommando.

I myndigheter med en styrelse är det myndighetschefen som svarar för verksamheten och styrelsens huvuduppgift är tillsyn och rådgivning

(11-13 §§ verksförordningen). Styrelsen beslutar dock om anslagsframtällningar, årsredovisningar, revisionsrapporter och föreskrifter. En styrelse har således ett mer avgränsat ansvar för verksamheten.

I betänkandet Effektivare ledning i statliga myndigheter (SOU 1993:58) konstateras att s.k. enrådighetsverk bör vara huvudmodell för ledningen av de centrala förvaltningsmyndigheterna. De små centrala förvaltningsmyndigheterna (nämnder och råd) berörs inte direkt av förslagen.

När det gäller ledningen av myndigheten anser vi att det nuvarande rådet bör ersättas av en verkschef och en styrelse, i vilken verkschefen är ordförande.

Att vi förordar en styrelse hänger främst samman med de särskilda uppgifter och den roll som myndigheten har. En viktig uppgift är att fördela de statliga bidragen till barn- och ungdomsorganisationerna. Bidragsgivningen bör i framtiden, som vi återkommer till, i ökad utsträckning relateras till målen för bidragen. Myndighetens roll till följd av ungdomspolitikens sektorsövergripande karaktär bör också beaktas vid val av ledningsstruktur. Det är enligt vår mening mer lämpligt att låta en myndighet med denna typ av uppgifter ledas av en styrelse.

Den samordnande och verkställande roll som Ungdomsstyrelsen enligt vår mening bör ha talar för att representanter från de olika sektorsmyndigheter som mest berörs av ungdomspolitikerna skall ingå i styrelsen. Dessa bör, utöver god kunskap, ha en beslutsposition i den egna organisationen. I styrelsen bör också ingå personer med god kunskap om ideellt föreningsarbete och ungdomsfrågor i allmänhet.

Företrädare för Ungdomsstyrelsen bör också ingå i styrelser, råd eller motsvarande för vissa andra myndigheter som ansvarar för insatser av stor betydelse för ungdomar.

Myndighetens organisation skall även i fortsättningen präglas av flexibilitet varför myndigheten själv bör besluta om sin organisation, tjänster m.m.

Regeringens förslag: De övergripande målen för Ungdomsstyrelsens verksamhet skall vara att främja goda uppväxtvillkor för ungdomar samt att verka för att unga människor görs delaktiga i samhällsutvecklingen. Ungdomsstyrelsen skall arbeta sektorsövergripande och ha en kontinuerlig kontakt med kommunerna när det gäller att följa ungdomars villkor i samhället.

Skälen för regeringens förslag

Sektorsövergripande arbete

Ungdomspolitiken griper över flera sektorer, men måste i grunden bygga på att de konkreta insatserna, den direkta tillsynen, uppföljningen och utvärderingen av verksamheterna till största delen skall skötas av respektive sektorsmyndighet.

Socialstyrelsen har som huvuduppgift att bedriva kvalificerad tillsyn, uppföljning, utvärdering och kunskapsförmedling inom framför allt områdena hälso- och sjukvård, socialtjänst och folkhälsa.

Barnombudsmanen har till uppgift att bevaka frågor som angår barns och ungdomars rättigheter och intressen. BO har en opinionsbildande, informerande och samordnande roll samt skall särskilt uppmärksamma att lagar och författningar och deras tillämpning stämmer överens med Sveriges åtaganden enligt FN:s konvention om barnets rättigheter.

Folkhälsoinstitutet skall främja likvärdiga förutsättningar för en god hälsa för hela befolkningen genom att bedriva hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete av sektorsövergripande karaktär. Folkhälsoinstitutet har ett särskilt program för barns och ungdomars hälsa.

Statens institutionsstyrelse ansvarar för tillsyn, uppföljning och utvärdering av verksamheten på de särskilda ungdomshemmen.

Skolverkets huvuduppgifter är att följa upp och utvärdera det offentliga skolväsendet, verka för den nationella utvecklingen av skolan genom bl.a. kursplaneutveckling, information och genom att tillse att regler efterföljs samt att elevers och föräldrars rätt inte åsidosätts.

Därutöver har myndigheter som Brottsförebyggande rådet, Arbetsmarknadsstyrelsen, Glesbygdsmyndigheten, Statens kulturråd, Statens invandrarverk, Konsumentverket och Boverket m.fl. ansvar för olika insatser när det gäller ungdomar.

Samtidigt är det enligt regeringens mening viktigt att någon har ett sektorsövergripande ansvar för att utifrån en helhetssyn kunna följa utvecklingen av ungdomars villkor och anlägga ett ungdomsperspektiv på frågor inom olika samhällsområden. Detta är en grundläggande uppgift för Ungdomsstyrelsen. Att Ungdomsstyrelsen har en sådan uppgift inskränker eller påverkar naturligtvis inte den självständighet som andra myndigheter har. Det är angeläget att Ungdomsstyrelsen

Arbetet med att följa upp och utvärdera insatserna för ungdomar på olika samhällsområden bör resultera i att Ungdomsstyrelsen vart tredje år lämnar regeringen en fördjupad redovisning av ungdomars uppväxtvillkor samt förslag till åtgärder på angelägna områden. Denna skall kunna ligga till grund för den redovisning regeringen vart tredje år avser förelägga riksdagen.

En mycket stor del av de politiska beslut som påverkar ungdomars situation fattas i dag på lokal nivå. För att kunna främja goda uppväxtvillkor för alla ungdomar krävs förutom en tydlig inriktning av ungdomspolitikerna också en ökad kunskap om kommunala insatser. Nationella utvärderingar är också viktiga för att Ungdomsstyrelsen skall kunna sprida goda idéer och erfarenheter mellan olika delar av landet. Regeringen anser det väsentligt att denna typ av arbete vidareutvecklas och intensifieras. Det har bland annat betydelse för att främja nya organisations- och verksamhetsformer och på så sätt uppnå en bättre effektivitet i ungdomsarbetet.

Det finns ett ökat behov av att ge stöd och rådgivning åt olika verksamheter på ungdomsområdet. Vi anser därför att Ungdomsstyrelsen bör verka för att de som arbetar med ungdomar och de som fattar beslut som är viktiga för unga människor utgår från en helhetssyn på ungdomars situation och ges bättre kunskaper om ungdomars uppväxtvillkor.

Ungdomsstyrelsens kunskaper om ungdomars uppväxtvillkor i vid mening bör därför stärkas. Ambitionen bör vara att Ungdomsstyrelsen skall kunna fungera som en kunskapsbank i ungdomsfrågor gentemot andra myndigheter, kommuner, föreningsliv, ungdomsarbetare och enskilda.

Behovet av insatser är beroende av ungdomars behov, resurser och problem. Det betyder att åtgärder skall vidtas där det är av särskilt intresse att utveckla insatser och genomföra projekt. För att betona värdet av det sektorsövergripande arbetet bör enligt vår mening Ungdomsstyrelsen sträva efter samarbetsprojekt där myndighetsgemensamma resursinsatser kan göras. Regeringen vill betona vikten av ett nära samarbete med bl.a. Barnombudsmannen och Folkhälsoinstitutet. Förslag till verksamhetsinriktning och prioriterade insatser för den närmaste treårsperioden redovisar vi längre fram (avsnitt 8).

Kontakter med kommunerna

Kommunerna har ett stort ansvar för att ge ungdomar goda uppväxtvillkor. För att kunna fullgöra sina övergripande uppgifter måste enligt vår mening Ungdomsstyrelsen också följa utvecklingen i kommunerna. Detta bör ske i nära samarbete med berörda sektorsmyndigheter. Den ökande decentraliseringen och den allt större friheten för kommunerna i bl.a. organisationsfrågor skapar som vi ser det ett ökat behov av erfarenhetsutbyte och rådgivning. Med en ökad differentiering och

knappa resurser ökar också behovet av att goda exempel på utveckling av lokal ungdomsverksamhet och nya arbetsformer sprids.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt att Ungdomsstyrelsen har en kontinuerlig kontakt med kommunerna. Kontakterna bör särskilt syfta till att stärka ungdomars delaktighet i lokalsamhället och deras inflytande över olika frågor som direkt berör dem. De erfarenheter som har gjorts genom Statens ungdomsråds projektsatsningar kan därvid utgöra en god grund för det fortsatta arbetet. Detta bör till stor del inriktas på att fördjupa diskussionerna med kommunerna om behovet av samarbete över förvaltningsgränser och mellan kommuner och lokalt samhällsliv i övrigt. Det är därvid angeläget att öka den nationella kunskapen om såväl konkreta lokala projekt som strukturella förändringar i den kommunala ungdomspolitik.

Arbetet med fritidsfrågor

Insatser som syftar till att främja ungdomars möjligheter till en meningsfull fritid görs i första hand av kommunerna och andra aktörer på den lokala nivån. Den kommunala fritidssektorn omsätter ca åtta miljarder kronor per år.

Den kommunala verksamheten är inne i en stor omvandlingsprocess. Strukturförändringar, besparingskrav och förändringar av ungdomars fritidsvanor har lett fram till ett intresse av nya lösningar. Ungdomsstyrelsens roll bör i första hand vara att stödja och stimulera kommunernas förnyelse av fritidsverksamhet för ungdomar samt att sprida erfarenheter och metoder.

Det ideella föreningslivet spelar en viktig roll inom fritidspolitik. Många ungdomar engagerar sig i föreningar av olika slag under sin fritid. Det är angeläget att föreningslivet ges goda möjligheter att utveckla sitt arbete och nå fler ungdomar. Det är också viktigt att underlätta för människor med idéer och engagemang att förverkliga sina planer. En aktiv samverkan mellan offentliga, ideella och privata insatser bör främjas.

Ungdomsstyrelsen bör samverka och upprätthålla en fortlöpande dialog med barn- och ungdomsorganisationerna. Myndigheten skall fördela de statliga bidragen till barn- och ungdomsorganisationerna och bör också inrikta sitt arbete på att stödja organisationerna i deras förnyelsearbete. Det kan gälla informations- och utbildningsinsatser. Dessutom bör myndigheten medverka till att erfarenheter och slutsatser från förändringsarbete inom föreningslivet sprids också till andra organisationer.

En utgångspunkt för Ungdomsstyrelsens arbete med fritidsfrågor bör vara att skapa förutsättningar för en meningsfull och stimulerande fritid för alla ungdomar oavsett bakgrund. Insatserna måste ta sin utgångspunkt i en lyhördhet för ungdomars uttryckssätt, vilja och val av sysselsättningar. Vi vill också betona vikten av en jämn fördelning av det offentliga stödet mellan fritidsaktiviteter som i huvudsak efterfrågas

av flickor respektive pojkar. Myndighetens arbete med att särskilt uppmärksamma flickors deltagande i föreningslivet bör också fortsätta.

Det finns ungdomar som av olika anledningar har svårt att tillgoda göra sig det reguljära utbudet av fritidsaktiviteter. Det kan gälla ungdomar med olika former av funktionshinder eller ungdomar som har haft särskilt svåra uppväxtvillkor. Dessa ungdomar är i behov av särskilt stöd även vad gäller fritidsverksamhet. I tider av ekonomiska svårigheter och stora förändringar inom sektorn är det särskilt viktigt att uppmärksamma dessa ungdomars fritidssituation.

Slutligen vill vi betona att de offentliga insatserna på fritidsområdet i första hand bör gå ut på att uppmärksamma och stödja ungdomars egna initiativ. Målet måste vara en fritidsverksamhet som inte är *för* ungdomar utan *av* ungdomar. Därmed stimuleras ungdomars kreativitet och ansvarskänsla. Med eget skapande och engagemang följer även personligt ansvarstagande. Att få förtroendet att pröva och utveckla sin egen förmåga innebär samtidigt en praktisk träning i att ta ansvar för sina handlingar.

Det finns i dag en betydande forskning om fritidsvanor och om ungdomskulturer. Det är viktigt att denna forskning inte sker isolerat från de fritidsinsatser som riktar sig till ungdomar och de verksamheter som ungdomar själva svarar för. Det är också angeläget att resultaten och erfarenheterna från forskningen används. Ungdomsstyrelsen bör främja utbytet av kunskaper och erfarenheter mellan forskare och de som arbetar aktivt inom fritidsområdet.

8 Verksamhetsinriktning för Ungdomsstyrelsen under de kommande tre åren

Regeringens förslag: Under perioden 1994/95-1996/97 skall Ungdomsstyrelsens arbete inriktas på att

1. kartlägga ungdomars uppväxtvillkor samt följa upp och utvärdera ideellt och offentligt ungdomsarbete,
2. stödja utvecklingen av det ideella föreningslivets ungdomsverksamhet,
3. stödja utvecklingen av kommunernas insatser för ungdomar,
4. föra ut kunskaper och information om ungdomars uppväxtförhållanden och om metoder i ungdomsarbetet.

Utvecklingsinsatser

De övergripande verksamhetsmålen för Ungdomsstyrelsens arbete bör,

som vi föreslagit tidigare, vara att främja goda uppväxtvillkor för alla ungdomar samt att verka för att unga människor görs delaktiga i samhällsutvecklingen. Utifrån dessa mål och i enlighet med riktlinjerna för ungdomspolitikén bör myndigheten under perioden 1994/95-1996/97 koncentrera sitt arbete på vissa prioriterade teman och projekt. Förutom de som regeringen redogör för i det följande bör myndigheten ha beredskap för att, om det finns särskilda behov, ta egna initiativ till insatser. Arbetet bör i stor utsträckning genomföras i samarbete med andra myndigheter.

För att stimulera fler och olika nyskapande verksamheter på lokal nivå bör insatser av banbrytande karaktär ges ökad uppmärksamhet. Ungdomsstyrelsen bör därför få i uppdrag att, på försök under den kommande treårsperioden, dela ut utmärkelser. Dessa bör kunna ges till kommuner, organisationer, projekt, ungdomsledare och ungdomar som har gjort insatser som bör kunna tjäna som goda exempel också för andra.

Ungdomsstyrelsen bör fortsätta arbetet med att stimulera utvecklingen av ungdomars inflytande på den lokala nivån. Arbetet bör bygga på tidigare gjorda erfarenheter och syfta till långsiktiga effekter. Det är viktigt att sprida goda exempel, inte bara som modeller att ta efter utan också som inspiration till nytänkande.

Inom ramen för demokratiarbetet bör en särskild satsning på inflytande i skolan göras. Såväl skolförfattningar som läroplan betonar att verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att eleverna skall ha inflytande över hur deras utbildning utformas. Från demokratisynpunkt är det viktigt att skolan blir en resurs för ökad ungdomsdelaktighet i samhället. I de nyligen beslutade läroplanerna har det betonats att undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet.

Ungdomar måste uppmuntras att engagera sig i politik och samhällsarbete. Ungdomsstyrelsen bör i likhet med tidigare valår fördela visst stöd till de politiska ungdomsförbundens valinformation. Ungdomsförbunden bör kunna bidra till att uppmuntra ungdomar att engagera sig i den allmänpolitiska debatten. Även på andra sätt bör ungdomars förtroende för och engagemang i politiskt arbete uppmärksammas.

Regeringen anser vidare att särskilda insatser bör göras för att ta tillvara ungdomars miljöengagemang. Vid FN:s konferens om miljö och utveckling år 1992 antogs bl.a. ett handlingsprogram för det framtida arbetet med miljö och utveckling, den s.k. Agenda 21. Där uttrycks vikten av att ta tillvara den resurs som ungdomar utgör i miljöarbetet. Agendan påpekar att ungdomar, förutom deras intellektuella bidrag och deras förmåga att mobilisera stöd, bidrar med unika perspektiv som behöver beaktas. Ungdomsstyrelsen bör därför få i uppgift att stödja och utveckla metoder för ungdomars medverkan i kommunernas arbete med att utveckla lokala handlingsprogram för en hållbar miljöutveckling.

Insatser behöver vidtas för att ta vara på ungdomars framåtanda och entreprenörskompetens. Det finns bland annat behov av att utveckla och

pröva modeller för personlig kompetensutveckling som utgår från ungdomars eget engagemang, kraft och intresse. Särskilt viktigt är detta för ungdomar som inte lyckats i det traditionella skolarbetet, men som besitter en stor förmåga i form av kreativitet och energi. Många lokala initiativ har tagits, bland annat mot bakgrund av den höga arbetslösheten bland ungdomar, för att utveckla olika projektverksamheter med och av ungdomar. Även Statens ungdomsråd har fördelat visst stöd till lokala projekt. Det arbete som ungdomsrådet inlett bör fortsätta. Dessutom bör Ungdomsstyrelsen analysera i vad mån dessa projekt kan integreras i befintliga system samt föreslå åtgärder för att underlätta en sådan utveckling.

Myndigheten bör vidare särskilt uppmärksamma flickors situation och de villkor som gäller för ungdomar som växer upp och bor i mindre orter och på landsbygden.

Ett problem i dagens samhälle är segregationen mellan svenskar och invandrare. Ungdomsstyrelsen bör få i uppgift att stimulera kommuner och föreningsliv till verksamheter som uppmuntrar möten och kontakter över kulturgränser. Ungdomsstyrelsen bör därvid fortsätta det arbete som sker mot främlingsfientlighet tillsammans med Skolverket, Invandrarverket och Kulturrådet.

Vidare bör Ungdomsstyrelsen uppmuntra de ideella organisationerna att engagera fler invandrarungdomar i sin verksamhet. Detta är betydelse för att minska segregationen och ge invandrarungdomar naturliga kontakter och erfarenheter i det svenska samhället. Samtidigt får organisationerna tillfälle att bearbeta eventuella främlingsfientliga och rasistiska föreställningar bland sina medlemmar.

Myndigheten bör vidare stödja utvecklingen av lokal samverkan i särskilt utsatta miljöer. En viktig uppgift när det gäller att främja goda uppväxtvillkor är att förebygga att ungdomar slås ut. Det finns många ungdomar som lever i miljöer där droger och kriminalitet, liksom arbetslöshet, socialbidragsberoende och utslagning är mer vanligt förekommande än på andra håll. För många av dessa ungdomar har olika ideella och offentliga, främst kommunala, insatser stor betydelse.

Ungdomsstyrelsen bör uppmärksamma möjligheter och problem när det gäller samverkan såväl mellan olika sektorer inom den offentliga verksamheten som mellan offentlig verksamhet och ideell verksamhet. Erfarenheterna från det tidigare nämnda (avsnitt 4) s.k. Plus-projektet bör i detta sammanhang tas tillvara.

Uppföljning och utvärdering

Ungdomsstyrelsen skall följa upp och utvärdera olika insatser på ungdomsområdet.

Mot bakgrund av de omställningar som förmodligen kommer att känneteckna den svenska ekonomins utveckling i framtiden och den allt längre ungdomstiden vill vi framhålla betydelsen av att följa upp den s.k. etableringsfasen, som innefattar ungdomars inträde på arbetsmark-

naden och bostadsmarknaden samt den mer omfattande etableringen i vuxenlivet. Prop. 1993/94:135

Det är också viktigt att det finns ett system för att följa upp den kommunala fritidspolitiken. Ett sådant bör Ungdomsstyrelsen bygga upp. På så sätt bör man kunna få en helhetsbild av ungdomarnas fritidsvanor och hur de utvecklas samt av de kultur- och fritidssatsningar som görs.

Myndighetens sammanställning av statistik om ungdom har förbättrats avsevärt under senare år. Den årsbok som Statens ungdomsråd producerar utgör ett bra exempel. Denna verksamhet kan dock ytterligare utvecklas och effektiviseras genom ett mera direkt samarbete med olika statistikproducenter och andra myndigheter på ungdomsområdet.

Behovet av internationella jämförelser kommer att öka inom ungdomsområdet. Både inom Europarådet och EU har förslag utarbetats till hur ungdomsforskningen och den statliga utredningsverksamheten om ungdomar kan utvecklas på det internationella planet i framtiden. Ungdomsstyrelsen bör bevaka denna utveckling och knyta internationella kontakter på området.

Myndigheten bör också genomföra mer systematiska sammanställningar och analyser av de arbetssätt och metoder som har använts i olika projekt riktade till ungdomar.

Kunskapspridning

Antalet utredningar och utvärderingar som berör ungdomar och deras situation har ökat under senare år. Forskningen på området har blivit intensivare. Forskningsprojekt bedrivs på landets samtliga universitet och högskolor. Det är sannolikt att denna kunskapsproduktion kommer att öka ytterligare i omfattning under de närmaste åren. Efterfrågan av sådana kunskaper och kontakter ökar samtidigt bland ungdomsledare, lärare och politiker i takt med att det lokala ungdomsarbetet förändrar sina former och metoder. Sammanställning, spridning och förmedling av kunskap blir därför en alltmer central uppgift för Ungdomsstyrelsen. Utifrån sina breda kontakter med det ungdomsarbete som bedrivs på alla nivåer i samhället bör myndigheten också initiera, sammanställa och föra vidare nya frågeställningar från praktiker till forskarsamhället.

I dag fördelar Forskningsrådsnämnden stödet till de centra som finns för ungdomsforskning. Denna ordning bör fortsätta men Ungdomsstyrelsen bör ha ett aktivt ansvar för viss samordning av ungdomsforskning och för att stödja kontaktverksamhet mellan ungdomsforskare och praktiker exempelvis genom att anordna konferenser och seminarier.

Statens ungdomsråds informationsverksamhet har utvecklats och försäljningen av rådets material har ökat. Regeringen anser dock att det finns stora möjligheter att förbättra och effektivisera informationsverksamheten ytterligare. Bland annat bör myndigheten tydligare definiera sina målgrupper både när det gäller arbetet med att sprida publikationer och i fråga om seminarieverksamheten.

Ungdomsstyrelsen måste under kommande år koncentrera sig på att utveckla och förfina metoder för genomförande av olika uppgifter inom ungdomspolitik i ett decentraliserat samhälle.

Arbetsmetoderna skall bygga på att myndigheten stödjer både central och lokal verksamhet med modeller och metoder för dokumentation, utvärdering, bearbetning och kunskapsförmedling. Ungdomsstyrelsen skall genomföra uppföljningar och utvärderingar av förnyelse- och utvecklingsprojekt.

Arbets sättet skall vara aktivt, utåtriktat och bygga på såväl teoretiska kunskaper som praktiska erfarenheter från lokalt ungdomsarbete.

9 Statens bidrag till barn- och ungdomsorganisationerna

Regeringens förslag: Den statliga bidragsgivningen till barn- och ungdomsorganisationernas verksamhet skall i ökad utsträckning relateras till målen för bidragen. De övergripande målen skall vara

- att främja demokratisk fostran genom barns och ungdomars engagemang i föreningslivet,
- att främja såväl jämlikhet mellan olika ungdomsgrupper som jämställdhet mellan könen,
- att medverka till en meningsfull fritid för barn och ungdomar samt
- att engagera fler ungdomar i föreningslivet.

Bidragssystemet skall bestå av grundbidrag och särskilt bidrag. Bidragsgivningen skall utvärderas.

Statens ungdomsråds och departementspromemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Nästan alla remissinstanser tillstyrker huvudinriktningen av förslagen, däribland kravet på en ökad målrelatering av bidragen. Viss kritik riktas mot beskrivningen av målet om demokratisk fostran. Flera organisationer framhåller att detta mål inte bör tolkas så, att det utestänger organisationer som i huvudsak arbetar generationsövergripande eller vuxenorganisationer med verksamhet för ungdomar.

En del remissinstanser framför invändningar mot kraven på en obligatorisk utvärdering av organisationernas verksamhet mot de egna målen.

Skälen för regeringens förslag

Ökad målrelatering

De statliga bidragen till barn- och ungdomsorganisationernas verksamhet utgör en viktig del av ungdomspolitikerna. Bidragen är ett konkret sätt att mobilisera och stödja det ideella engagemanget bland ungdomar. Enligt en kartläggning av Statens ungdomsråd svarar statsbidragen i genomsnitt för 36 procent av de centrala barn- och ungdomsorganisationernas inkomster. Organisationernas beroende av statsbidrag varierar starkt från 7 procent upp till 90 procent. Generellt sett kan man se att statsbidraget varierar över tiden, så att etablerade organisationer tenderar att få en mindre del av sina inkomster från det offentliga än nya organisationer. Det statliga stödet tycks vara av stor betydelse i organisationernas uppbyggnadsskede.

Bidragen till barn- och ungdomsorganisationernas verksamhet är ett uttryck för statens vilja att stödja ungdomars föreningsengagemang. Detta innebär dock inte att statens bidrag är ett generellt och oreserverat stöd till organisationerna i sig. Ingen organisation har "rätt" till stöd enbart med hänvisning till att man har fått det tidigare.

Statens stöd motiveras till stor del av att organisationerna och deras verksamhet medverkar till att vissa mål, som är angelägna för ungdomspolitikerna och för samhället i stort, kan uppfyllas. Utifrån denna aspekt har staten ett legitimt intresse av att göra en aktiv prövning i samband med bidragsgivningen. Det är då inte självklart att alla typer av verksamhet kan bedömas ha lika stor betydelse.

Den statliga bidragsgivningen är i dag endast i begränsad omfattning relaterad till målen för bidragen. Detta beror bl.a. på att dagens målformuleringar inte är tillräckliga. Vi redovisar i det följande vår syn på innebörden av de mål som föreslås gälla för statens bidrag till barn- och ungdomsorganisationerna. Förutom de fyra målen anser regeringen att det är viktigt att bidragssystemet bidrar till förnyelse och utveckling inom föreningslivet. Utifrån detta bör Ungdomsstyrelsen arbeta vidare med ytterligare konkretiseringar samt utvärderingsmetoder och modeller för att bedöma effekterna av bidragsgivningen.

Demokratisk fostran

Detta mål innebär att både organisationens struktur och verksamhetens innehåll bör främja en demokratisk fostran av barn och ungdomar. Verksamhetens syfte får alltså inte strida mot grundläggande demokratiska principer. Det är viktigt att ungdomarna själva har inflytande över och styr verksamheten. De bör ha möjlighet till inflytande genom att bl.a. ha rösträtt och genom att själva ingå i styrelser och andra beslu-

tande organ både på lokal- och riksplanen. Ungdomsorganisationer bör i princip vara organisatoriskt självständiga gentemot moderorganisationer. När det gäller verksamhet som i första hand riktar sig till barn bör dock andra mått användas på hur organisationens struktur främjar en demokratisk fostran, t.ex. genom patruller eller smågrupper. Även verksamhetens innehåll bör syfta till att intressera ungdomar för samhällsfrågor i vid bemärkelse.

Vad vi nu har sagt begränsar möjligheterna till bidrag för vuxenstyrda organisationer som helt eller delvis bedriver verksamhet för ungdomar. Det begränsar också möjligheterna till bidrag för organisationer vars verksamhet inte syftar till att intressera ungdomar för samhällsfrågor i vid mening.

Jämlikhet och jämställdhet

Regeringen menar att hänsyn måste tas till i vilken utsträckning organisationerna verkar för jämställdhet mellan könen, jämlikhet mellan svenskar och invandrare och mellan olika sociala grupper i samhället. Hänsyn bör även tas till huruvida organisationerna har en medveten rekryteringsfilosofi för att få med fler barn och ungdomar från bristfälliga sociala miljöer. Målet medför att organisationer med exempelvis rasistiska idéer inte kan få bidrag.

Meningsfull fritid

Målet innebär att hänsyn skall tas till i vilken utsträckning som organisationerna bedriver fritidsverksamhet genom såväl medlemsaktiviteter som s.k. öppen verksamhet. Aktiviteterna bör innehållsmässigt ha fritidskaraktär, dvs. ett socialt, samhälleligt eller kulturellt innehåll. Detta begränsar möjligheterna till bidrag till organisationer som i första hand arbetar för sina medlemmars ekonomiska intressen.

Målet är relevant i den meningen att det preciserar vilken form av aktiviteter som stödet avser. Huruvida aktiviteterna upplevs som meningsfulla eller ej bör dock avgöras av de enskilda medlemmarna och deltagarna.

Ökat deltagande i föreningsliv

Målet innebär att organisationerna skall uppmuntra fler barn och ungdomar att bli föreningsmedlemmar och fler av medlemmarna att bli föreningsaktiva. Vid en bedömning av måluppfyllelsen bör bl.a. hänsyn tas till vilken typ av aktiviteter organisationerna kan erbjuda, relationen mellan antal medlemmar och antal aktiviteter och i vilken utsträckning de som deltar i aktiviteterna också deltar i föreningsarbetet.

Det är viktigt att bidragssystemet även stimulerar till förnyelse och utveckling av föreningslivet. Detta kan bl.a. ske genom metodutveckling som syftar till en högre måluppfyllelse av något av övriga mål eller genom att utveckla en ny verksamhet, ungdomsrörelse eller organisation. Förnyelse och utveckling bör stödjas genom det särskilda bidraget. Stödet till förnyelse och utveckling bör vara flexibelt och öppet för nya verksamhetsformer och organisationsstrukturer.

Bidragsprövningen

I förordningen (1991:370) om statsbidrag till ungdomsorganisationer ställs vissa krav på en organisations uppbyggnad, regionala spridning, antal aktiviteter och antal medlemmar för att få statsbidrag. I myndighetens föreskrifter ställs krav på att de uppgifter som organisationerna lämnar måste bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor.

Det generella bidraget bör i fortsättningen kallas grundbidrag och de formella kraven bör enligt vår mening kompletteras med krav som ställs i relation till de statliga målen för bidragen.

Syftet med bidragsprövningen är dels att pröva om organisationerna uppfyller de formella kraven, dels att bedöma om statsbidrag till en organisations verksamhet bidrar till att uppfylla målen för bidraget. Prövningen mot målen har betydelse för hurvida en organisation skall ges statsbidrag i form av grundbidrag. Bidragets storlek styrs dock helt av de kriterier som ligger till grund för de formella kraven.

En prövning skall göras av både nya organisationer som ansöker om grundbidrag och av de organisationer som redan får bidrag. Vi vill i detta sammanhang särskilt understryka vikten av att de organisationer som mer kontinuerligt får statsbidrag genomgår en återkommande prövning.

Dispens från bidragskraven bör komma i fråga bara i undantagsfall. Det kan gälla vissa organisationer som valt att organisera sig som en sektion eller liknande inom en moderorganisation och därmed egentligen inte uppfyller kraven på självständighet. Förutsättningen för dispens bör dock vara att det finns ett tydligt pedagogiskt eller ideologiskt skäl för den valda organisationsformen och att den gynnar barnen och ungdomarna inom organisationen. Ett annat exempel gäller vissa organisationer som av religiösa skäl inte kan ha individuellt medlemskap.

Statsbidragen bör också, som i dag, bestå av ett särskilt bidrag. Detta kan erhållas efter särskild ansökan. När det gäller det särskilda bidraget vill vi framhålla följande.

En del av det särskilda bidraget bör liksom hittills reserveras för sådana organisationer som på grund av sin organisatoriska karaktär inte kan komma i fråga för grundbidrag, men som genom sin verksamhet ändå bedöms vara lämpliga att ges ett reguljärt stöd. Bidragsutrymmet för denna kategori bör dock vara begränsat.

En andra del av det särskilda bidraget bör kunna ges till organisationer med särskilt resurskrävande verksamhet som kompensation för de merkostnader som detta innebär. Detta gäller exempelvis flertalet ungdomsorganisationer inom handikapprörelsen. Denna del bör främst ses som ett komplement till grundbidraget.

Huvuddelen av det särskilda bidraget bör dock enligt vår mening gå till stöd för förnyelse och utveckling inom föreningslivet. Det traditionella föreningslivet har under en lång rad av år haft allt svårare att intressera och engagera ungdomar. Vi finner det därför angeläget att ge organisationerna en möjlighet att bryta denna utveckling och finna nya former för att engagera ungdomar. Det är också viktigt att regeringen har möjlighet att fånga upp och stödja nya ungdomsinitiativ. Det statliga bidraget bör därför vara flexibelt för att kunna stödja såväl etablerade organisationer och verksamhetsformer som uppbyggnaden av nya. Det finns annars en risk att bidragen i sig endast konserverar den existerande strukturen.

Utvärdering

I dagens bidragssystem görs bidragsutvärderingar endast i begränsad omfattning. Utvärderingen utgår dessutom i mycket liten utsträckning från målen för bidragssystemet. För att en ökad målrelatering av statsbidragen dels skall vara möjlig, dels skall kunna leda till ett mer effektivt utnyttjande av bidragsmedlen krävs enligt vår mening ökade utvärderingsinsatser. Ungdomsstyrelsen bör ansvara för att utvärdering av bidragen till barn- och ungdomsorganisationerna sker. Det är viktigt att mäta både den inre och den yttre effektiviteten av bidragsgivningen.

Syftet med en utvärdering av bidragen till organisationerna bör vara att bedöma i vilken utsträckning som fördelningen av statsbidrag leder till att målen för bidragen uppnås.

Vi vill i detta sammanhang understryka att bidragsutvärderingar måste göras utifrån organisationernas egna förutsättningar och med största respekt för organisationernas integritet och självständighet. Vidare bör även bidragssystemets konstruktion bli föremål för utvärdering.

För att utveckla sin verksamhet har organisationerna även ett behov av att utvärdera denna i förhållande till de egna målen för verksamheten. Sådana utvärderingar kan också bidra till en kollektivt sett bättre kunskap om organisationernas verksamhet och om det ideella arbete som utförs inom ungdomsorganisationerna. Formerna för och innehållet i sådana utvärderingar bör enligt vår mening avgöras av organisationerna själva. För att stimulera organisationerna att vara effektiva gentemot sina egna mål bör dock Ungdomsstyrelsen ha möjlighet att såväl kunskapsmässigt som ekonomiskt uppmuntra och stödja organisationerna att utvärdera sin egen verksamhet.

Det är också viktigt att bidragen till barn- och ungdomsorganisationerna analyseras ur ett fritidspolitiskt perspektiv. I en analys av ungdomars fritidsvanor i förhållande till de offentliga insatserna bör

Annat stöd än kontant bidrag

De statliga bidragen till barn- och ungdomsorganisationer är av grundläggande betydelse för barns och ungdomars möjligheter att bedriva ungdomsverksamhet. Men organisationernas arbetsvillkor påverkas också av andra åtgärder än direkta bidrag. Enligt regeringens mening är det viktigt att finna andra former för stöd än kontanta bidrag. Vi ger här några exempel på detta.

Många ungdomsorganisationer framhåller att de har praktiska problem t.ex. när det gäller kompetensutveckling eller upphandling av vissa tjänster. Enligt vår bedömning bör sådana problem ofta kunna lösas genom ett ökat samarbete mellan organisationerna. Det kan bl.a. ske inom ramen för den verksamhet som Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer bedriver. Ungdomsstyrelsen utgör här också en viktig kunskapsresurs.

Ledarna har en nyckelroll i det arbete som barn- och ungdomsorganisationerna bedriver. Inom idrottsrörelsen gäller särskilt förmånliga villkor i fråga om kostnader för att ge sina ledare ekonomisk ersättning. Förslag om att lika regler bör gälla för alla föreningar har lagts fram i betänkandet Organisationernas bidrag (SOU 1993:71). Förslaget bereds för närvarande i Civildepartementet.

Slutligen vill vi något beröra frågan om barn- och ungdomsorganisationernas möjligheter till inkomster genom spel och lotterier. I betänkandet Vinna eller försvinna - folkrörelsernas lotterier och spel i framtiden (SOU 1992:130) föreslås att folkrörelserna skall få ökade möjligheter att på detta sätt finansiera sin verksamhet. Frågan bereds för närvarande i Civildepartementet.

10 Anslagsfrågor för budgetåret 1994/95

I prop. 1993/94:100 (bil. 14) har regeringen i avvaktan på en särskild ungdomspolitisk proposition föreslagit riksdagen att beräkna ett anslag på 124 037 000 kronor för myndigheten och bidrag till ungdomsverksamhet m.m.

Regeringen återkommer nu till dessa frågor.

D. Ungdomsfrågor

D 1. Ungdomsstyrelsen

1992/93	Utgift ¹	5 765 302
1993/94	Anslag ¹	6 003 000 ²
1994/95	Förslag	7 923 000

¹ Anslaget E 1. Statens ungdomsråd.

² Härutöver tillkommer 2 500 000 vilka finansierats under anslaget E 2. Bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet m.m.

Statens ungdomsråd

Statens ungdomsråd har lämnat en fördjupad anslagsframställning för budgetåren 1994/95-1996/97. Ungdomsrådet föreslår att de projektmedel som under innevarande budgetår ligger på anslaget E 2. Bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet m.m. förs över till ramanslaget E 1. Statens ungdomsråd, att myndigheten ges ansvaret för hela den arvsfondshantering som rör medel till fostran av ungdom samt att myndigheten själv ges rätten att inrätta fasta tjänster. Vidare föreslår myndigheten att lån får upptas i riksgäldskontoret 1994/95 för inventarier motsvarande 100 000 kronor samt att lån får upptas i riksgäldskontoret 1996/97 för datorinvestering motsvarande 700 000 kronor.

Regeringens överväganden*Sammanfattning***Verksamhetens inriktning**

De övergripande målen för Ungdomsstyrelsens verksamhet skall vara att främja ungdomars uppväxtvillkor och verka för att unga människor görs delaktiga i samhällsutvecklingen.

Resurser

Ramanslag 7 923 000 kronor för budgetåret 1994/95

Planeringsram:

1994/95	1995/96	1996/97
7 923 000	7 940 000	7 948 000

Regeringens bedömning av myndighetens verksamhet samt inriktningen för den kommande treårsperioden har vi redovisat tidigare i avsnitt 7 och 8.

Slutsatser

Regeringen kan konstatera att Riksrevisionsverket inte har haft några invändningar i revisionsberättelsen avseende Statens ungdomsråd.

För innevarande budgetår disponerar Statens ungdomsråd en låneram i Riksgäldskontoret på 600 000 kronor. Regeringen föreslår att Ungdomsstyrelsen för nästkommande budgetår beviljas en låneram i Riksgäldskontoret på 700 000 kronor för att ge utrymme för investeringar i inventarier.

Vid beräkningen av anslaget har hänsyn tagits till pris- och löneutvecklingen. Medel har tillförts anslaget för myndighetens kommunkontakter, för den tvärspektoriella utredningsverksamheten och för myndighetens utvärderingsinsatser till följd av det målrelaterade bidragssystemet med anledning av förändringen av den statliga arbetsgivarorganisationen och för avtalade avsättningar till Trygghetsstiftelsen.

Anslagen D 1. Ungdomsstyrelsen och D 2. Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet m.m. sammantaget innebär att den statliga konsumtionen minskar.

Regeringen har i prop. 1993/94:124 Allmänna arvsfonden föreslagit att en särskild Arvsfondsdelegation skall inrättas för att pröva frågor om stöd ur Allmänna arvsfonden. Regeringen kan dock även fortsättningsvis besluta om särskilt riktade insatser samt delegera uppgiften att fördela medel för detta ändamål till andra myndigheter och då kan även Ungdomsstyrelsen komma ifråga.

D 2. Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet m.m.

Nytt anslag (förslag) 111 697 000

Från anslaget utbetalas bidrag till nationell ungdomsverksamhet enligt förordningen (1991:370) om statsbidrag till ungdomsorganisationer. Vidare omfattar anslaget också stöd för internationell verksamhet till Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer och Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte.

För budgetåret 1993/94 finns två anslag uppförda på statsbudgeten för dessa ändamål, nämligen E 2. Bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet m.m. och E 3. Stöd till internationellt ungdomssamarbete. I det följande föreslås att anslaget E 2. och delar av anslaget E 3. slås ihop till ett nytt anslag.

Ungdomsrådet föreslår att stödet till barn- och ungdomsorganisationerna bibehålls på nuvarande nivå, men att en större del av anslaget används till utveckling av föreningslivet samt till nya ungdomsrörelser. Vidare föreslår myndigheten att 2 procent av statsbidragen till barn- och ungdomsorganisationerna används till utvärdering. Ungdomsrådet föreslår dessutom att ett mer målrelaterat bidragssystem genomförs fr.o.m. budgetåret 1994/95.

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer

Landsrådet begär 1 600 000 kronor i verksamhetsbidrag. Detta motsvarar en ökning på 150 000 kronor. Ökningen motiveras av utvecklingsarbete och nya arbetsområden avseende landsrådets medlemskap i WAY, World Assembly of Youth, det internationella miljöarbetet och då särskilt uppföljning och fortsättning av UNCED-arbetet, FN:s 50-års jubileum samt utveckling av kontakterna med utvecklingsländerna.

Stiftelsen för Internationellt ungdomsutbyte

Stiftelsen begär 5 675 000 kronor för information om internationellt ungdomsutbyte inklusive utveckling av databasprojektet, administration av EG:s utbytesprogram Ungdom för Europa, Ungdomskortet, en satsning på breddat utbyte samt ett övergripande verksamhetsanslag.

Härtill kommer äskande om 4 550 000 kronor för World Youth-programmet.

Regeringens överväganden*Nationell verksamhet*

Regeringen, som tidigare i denna proposition föreslagit förändringar avseende de statliga bidragen till barn- och ungdomsorganisationernas verksamhet, delar Statens ungdomsråds bedömning att bidragen bör ligga kvar på oförändrad nivå. Den särskilda satsningen på unga flickor inom föreningslivet som startats under innevarande budgetår bör fortsättas. Stödet till organisationerna bör inrymmas inom det särskilda bidraget. Härutöver beräknar regeringen 500 000 kronor för detta ändamål. Inom bidragsmedlen bör dessutom särskilda resurser avsättas för att stödja ungdomsorganisationernas egna utvärderingar av sin verksamhet.

Liksom tidigare valår bör de politiska ungdomsförbunden ges särskilt stöd för valinformation till ungdomar. Även detta bör inrymmas inom det särskilda bidraget.

Ungdomsstyrelsen bör dela ut utmärkelser för särskilt banbrytande insatser inom ungdomspolitik. Regeringen beräknar 500 000 kronor för detta ändamål.

Från anslaget bör också anvisas dels 500 000 kronor till stöd för ungdomsforskning dels 1 300 000 kronor för aktiviteter inom ungdomsområdet. Dessa medel bör disponeras av regeringen.

Internationell verksamhet

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer har en viktig uppgift när det gäller att öka kunskapen om internationella frågor bland ungdomar samt bedriva kontaktskapande verksamhet och initiera internationella projekt. Landsrådet bör få stöd för sin internationella verksamhet med oförändrat belopp, 1 450 000 kronor.

Stiftelsen för Internationellt Ungdomsutbyte har en viktig uppgift i att bredda det internationella ungdomsutbytet och stödet avser informationsinsatser och administrationskostnader inklusive kostnader för att driva EG-programmet Ungdom för Europa. Stiftelsen bör få stöd för detta ändamål med 4 300 000 kronor. Regeringen föreslår inte några ytterligare medel för Ungdomskortet. Medel för World Youth-programmet har föreslagits i budgetpropositionen (prop. 1993/94:100, bil. 4, s. 160) under tredje huvudtiteln Utrikesdepartementet.

D 3. EG:s utbytesprogram Ungdom för Europa

Nytt anslag (förslag)   4 500 000

Under detta anslag beräknas medlemsavgiften i EG:s utbytesprogram Ungdom för Europa. Mot bakgrund av att fas III av Ungdom för Europa är under beredning kan programkostnaderna för våren 1995 inte beräknas. Anslaget bör därför anvisas förslagsvis.

Den statliga ungdomspolitikerna berör ett flertal myndigheter och departement. Inom regeringskansliet har Civildepartementet en samordnande roll när det gäller ungdomsfrågorna. Till Civildepartementet är ett rådgivande organ, Barn- och ungdomsdelegationen, knutet.

På myndighetsnivå skall Statens ungdomsråd bl.a. verka för en samordning av statliga insatser när det gäller ungdomsfrågor. Socialstyrelsen skall som tillsynsmyndighet enligt socialtjänstlagen (1980:620) följa att kommunerna verkar för att ungdomarna får trygga uppväxtvillkor. Därutöver har ett flertal myndigheter ansvar för olika insatser när det gäller ungdomar. Det gäller bl.a. Brottsförebyggande rådet, Barnombudsmannen, Folkhälsoinstitutet, Statens institutionsstyrelse, Statens skolverk, Arbetsmarknadsstyrelsen, Glesbygdsmyndigheten, Statens kulturråd, Statens invandrarverk, Konsumentverket och Boverket.

För utvecklingen av ungdomspolitikerna är följande organ av särskilt intresse.

Statens ungdomsråd

Statens ungdomsråd skall enligt sin instruktion (SFS 1988:1136) främja fritidsverksamhet och kulturell verksamhet bland barn och ungdomar samt redovisa utvecklingen när det gäller ungdomars villkor i samhället. Ungdomsrådets roll har genom åren förändrats.

Ursprungligen var rådet ett kontakt- och samordningsorgan mellan ungdomsorganisationerna och regeringen. Till en början bestod därför ungdomsrådet av representanter från framför allt olika ideella, religiösa och politiska organisationer samt idrottsrörelsen. Statens ungdomsråd fick därmed karaktären av paraplyorgan för ungdomsorganisationerna i deras relation med staten. Sedan början av 1980-talet har bilden av ungdomsrådet som organisationernas företrädare gentemot staten tonats ner till förmån för en tydligare myndighetsroll. Det ökade ansvaret för den statliga bidragsgivningen fr.o.m. budgetåret 1987/88 underströk denna utveckling.

Ungdomsrådet består i dag av upp till tio ledamöter, vilka utses av regeringen. Vid ungdomsrådet finns ett kansli med för närvarande 18 anställda. Kansliet leds av en chef, som också utses av regeringen.

Myndigheten arbetar uttryckligen på statsmakternas uppdrag med att genomföra delar av den statliga ungdomspolitikerna. I myndighetens uppdrag ingår att bidra till en kunskapsutveckling när det gäller ungdomars levnadsvillkor samt att ge stöd till försöksverksamheter i syfte att öka ungdomars delaktighet i samhället och ta tillvara ungdomars engagemang. I uppdraget ingår också att stimulera en ökad samverkan mellan olika instanser - offentliga och ideella - som arbetar för att förbättra ungdomars uppväxtvillkor.

Ungdomsrådet handlägger vidare ärenden om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer, utvärderar effekterna av bidragsgivningen

och fullgör de uppgifter som följer av särskilda uppdrag och föreskrifter.

Myndighetens utredningsverksamhet är omfattande och resultaten från de av rådet gjorda utredningarna och sammanställningarna publiceras i rådets tidskrift Uppväxtvillkor och i tidningen UNG. Statens ungdomsråd ger också i början av varje år ut en årsbok om ungdom, som innehåller populariserad forskning och andra artiklar samt statistik och fakta om ungdomar.

Vid fullgörande av sina uppgifter upprätthåller ungdomsrådet fortlöpande en dialog med barn- och ungdomsorganisationer, andra organisationer, statliga myndigheter, kommuner och landsting.

Ungdomsrådets arbete gentemot kommunerna har utvecklats sedan budgetåret 1991/92. Det nya arbetet påbörjades som en del av ett regeringsuppdrag avseende uppföljning av Ungdomskommitténs betänkande Ungdom och makt (SOU 1991:12). Genom särskilda medel ur Allmänna arvsfonden till olika projekt i föreningsregi stimulerar myndigheten kommunerna att öka ungdomars delaktighet och inflytande inom olika samhällssektorer.

Barn- och ungdomsdelegationen

Barn- och ungdomsdelegationen (Ju 1983:01) är en kommitté vars övergripande uppgift är att vara ett rådgivande organ till regeringen i frågor som rör unga människors uppväxtvillkor (dir. 1992:15). Delegationen, som leds av civilministern, skall stimulera till debatt om olika frågor bland annat genom seminarier, konferenser, debattskrifter, arbetsgrupper och undersökningar. Bland delegationens uppgifter kan särskilt nämnas uppdraget att uppmärksamma de värderingar och normer som präglar dagens fostran av unga människor samt arbetet med frågor om relationer och attityder mellan ungdomar med olika kulturella bakgrunder. Delegationen har också på olika sätt särskilt uppmärksammat utsatta barn och ungdomar i sitt arbete. Barn- och ungdomsdelegationens arbete sker i nära samarbete med berörda departement. Till delegationen har därför knutits en särskild statssekreterargrupp.

Ur *Allmänna arvsfonden* fördelas ekonomiskt stöd till bl.a. projekt som avser att främja fostran av ungdom. I regeringens proposition (1993/94:124) Allmänna arvsfonden föreslås en ny lag för arvsfonden samt att en ny myndighet knuten till regeringskansliet, Arvsfondsdelegationen, inrättas. Den nya myndigheten övertar därmed uppgiften från Barn- och ungdomsdelegationen att pröva frågor om stöd ur fonden enligt de medelsramar som regeringen bestämmer och efter regeringens riktlinjer. Regeringen kan härutöver bl.a. besluta om vissa särskilt riktade insatser samt delegera uppgiften att fördela medel för detta ändamål även till andra myndigheter.

Barnombudsmannen

Prop. 1993/94:135
Bilaga 1

Barnombudsmannen är en självständig myndighet som inrättades den 1 juli 1993 (SFS 1993:710).

Regeringen har utsett Louise Sylwander till ombudsman för barn och ungdom upp till 18 år. Barnombudsmannen har till uppgift att bevaka barns och ungdomars rättigheter och intressen. Ombudsmannen skall särskilt uppmärksamma att lagar och andra författningar samt deras tillämpning stämmer överens med Sveriges åtaganden enligt FN:s barnkonvention.

Barnombudsmannen skall enligt lagen (1993:335) om Barnombudsman bevaka frågor som angår barns och ungdomars rättigheter och intressen. Uppgiften är att definiera innebörden av FN:s barnkonvention samt att utforma riktlinjer och modeller för lagstiftning, regeltillämpning och samhällsplanering utifrån intentionerna i konventionen.

Ett av verksamhetens mest framträdande drag är opinionsbildning på olika nivåer i samhället. Ett viktigt led i det arbetet är att ta del av barns och ungdomars synpunkter och ge dem en röst i den allmänna debatten samt att påverka beslutsfattare, allmänhetens och organisationers förhållningssätt till barns och ungdomars livsvillkor. Barnombudsmannen skall bedriva ett nära samarbete med frivilligorganisationerna och med de myndigheter som arbetar med barn- och ungdomsfrågor på olika nivåer i samhället.

Barnombudsmannens uttalanden och den rapport som årligen lämnas till regeringen är betydelsefulla verktyg i opinionsbildningen. Rapporten skall innehålla en beskrivning av de områden där barnombudsmannen anser att barns och ungdomars rättigheter kränks eller där Sverige inte efterlever barnkonventionen samt ge förslag till förbättringar på området.

Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte

Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte bildades i februari 1990 av staten, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer och Riksidrottsförbundet. Stiftelsens övergripande uppgift är att främja internationellt ungdomsutbyte. Stiftelsen svarar för utveckling och uppbyggnad av ett nationellt databaserat informationssystem kring ungdomsutbyte. Stiftelsen har också ansvar för Sveriges medverkan i EG:s utbytesprogram Ungdom för Europa samt för ett ungdomsutbytesprogram med tredje världen, det s.k. World Youth-programmet.

Generationsutredningen

Regeringen har tillkallat en särskild utredare om ungdomars levnadsvillkor och framtidsutsikter (Generationsutredningen, C 1992:07, dir. 1992:107).

Utredaren skall beskriva och analysera ungdomars levnadsvillkor i ekonomiskt och socialt hänseende samt föreslå konkreta åtgärder som

syftar till att underlätta ungdomars inträde i vuxenlivet. Särskild vikt skall läggas vid deras möjligheter att etablera sig på bostads- och arbetsmarknaderna. I uppdraget ingår att göra en jämförande studie av situationen för dagens ungdomar och tidigare ungdomsgenerationer. Vidare skall utredaren visa i vilken utsträckning det finns risk för ökade generationsklyftor i samhället i fråga om medborgarnas sociala och ekonomiska levnadsvillkor och deras möjlighet till förmögenhetsbildning.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 1

Plus-gruppen

Regeringen beslutade den 29 augusti 1991 att tillsätta en särskild arbetsgrupp (C 1991:B) inom Civildepartementet för samordning av insatser för utsatta ungdomar. Arbetsgruppen har ställning av myndighet inom regeringskansliet. I arbetsgruppen ingår, förutom representanter för Civildepartementet och Socialdepartementet, företrädare för Socialstyrelsen, Statens skolverk, Rikspolisstyrelsen, Statens ungdomsråd och Svenska kommunförbundet. Arbetsgruppen har antagit namnet Plusgruppen (Projektet lokal utveckling genom samverkan).

Syftet med arbetet är att främja en utveckling av såväl individuella som allmänt förebyggande insatser för ungdomar i eftersatta bostadsområden. Arbetet bygger på en nära lokal samverkan mellan olika offentliga och ideella verksamheter utifrån gemensamt utarbetade handlingsplaner.

Arbetet med ungdomsfrågor spänner över många verksamhetsområden. I det följande redovisas en sammanställning av regeringens aktuella åtgärder för ungdomar. Uppgifterna är i huvudsak hämtade från 1994 års budgetproposition (1993/94:100).

1 Ungdomar och utbildning

Utbildningspolitiken inriktas på att ställa behovet av kunskap och kompetens i fokus.

De senaste årens *skolreformer* syftar till att förstärka familjernas ställning och öka skolornas självständighet genom en omfattande avreglering av skolväsendet.

Förändringarna inom *den högre utbildningen* syftar till att förstärka kvaliteten, att öka studenternas valmöjligheter och att frigöra lärosätena från tyngande statlig reglering.

Inom utbildningsväsendet pågår ett utvecklingsarbete i syfte att ställa kompetensfrågorna i fokus. Ambitionen är att stimulera en diskussion om vilken kompetens framtiden kräver och hur kompetensbehoven skall tillgodoses. Detta arbete, som bedrivs under namnet *Agenda 2000 - kunskap och kompetens inför nästa århundrade* har engagerat en rad institutioner, akademiker, organisationer, företag och fristående debattörer. Resultaten av arbetet kommer att redovisas i etapper under 1994.

I de senaste årens reformarbete har en viktig utgångspunkt varit att de nya och högre kvalitetsambitionererna endast kan uppnås om vi kan åstadkomma större mångfald och variation inom utbildningsväsendet - när det gäller utbildningsvägar, upplåtelseformer och pedagogiska metoder. Detta kan i sin tur endast uppnås om de enskilda aktörerna - skolor, universitet och högskolor - och ytterst de närmast berörda - lärare, familjer, elever och studenter - får ett avgörande inflytande över utbildningarna.

Möjligheter till alternativ och fria val har införts eller utvidgats. Nya läroplaner har fastställts och den högre utbildningens linjesystem har ersatts med en flexiblare ordning. System för utvärdering och kvalitetsgranskning har införts.

Det nya styrsystemet, som innebär en övergång från regelstyrning till målstyrning av skolan är med de nya läroplanerna och det nya betygssystemet på väg att få fullt genomslag.

Från och med den 1 januari 1993 ingår bidragen för grundskolan, gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen och svenska för invandrare, som inte omfattas av det kommunala flyktingmottagandet, i det statliga utjämningsbidraget till kommunerna. Bidragen för särskolan och särvox ingår i skatteutjämningsbidraget till landstingen. Bidragen utgår som ett finansiellt stöd för verksamheten i kommuner respektive landsting, som själva beslutar om bidragens användning.

Hösten 1993 kom den första samlade rapporten från Skolverkets uppföljningsverksamhet, Bilden av skolan 1993. I rapporten dras slutsatser såväl om starka sidor som kvalitetsmässiga brister i skolan. Rapportens påpekanden om brister i bl.a. skolans undervisning i naturvetenskapliga ämnen (framför allt fysik), sexårsverksamheten och elevernas inflytande över undervisningen har rönt stor uppmärksamhet. Regeringen kommer i mars 1994 att överlämna en skrivelse till riksdagen med en utvecklingsplan för skolväsendet.

Riksdagen har också beslutat om riktlinjer för en ny läroplan och ett nytt betygssystem för grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan samt om riktlinjer för en ny läroplan och ett nytt betygssystem för gymnasieskolan, komvux, gymnasiesärskolan och särvox. Regeringen har därefter utfärdat dels en läroplan för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94), dels en läroplan för de frivilliga skolorna (Lpf 94).

De nya läroplanerna utformas för att kunna användas i en målstyrd skola, där regering och riksdag anger de nationella målen och utvärderar resultaten, medan kommunerna svarar för att verksamheten bedrivs så att målen nås. Målen i läroplanerna anger riktlinjerna i skolans arbete. De kommer att vara av två slag, mål att sträva mot och mål att uppnå. I läroplanen görs vidare en klar ansvarsfördelning mellan skolans olika befattningshavare. Det framgår att skolan skall ses som ett stöd för familjer i deras ansvar för att ge nästa generation en god grund att stå på. Ett sådant synsätt kräver ett aktivt engagemang från föräldrar och elever i skolans arbete. I läroplanerna lyfts också elevernas rätt till inflytande och ansvar fram.

Grundskola

Riksdagen har även beslutat att kursplanerna i grundskolan skall ha en struktur som anger vilken kravnivå alla elever skall ha nått upp till i varje ämne. Nationella utvärderingar kommer att genomföras vid två tillfällen under elevernas grundskoletid för att kontrollera att eleverna uppnått kravnivåerna. Alla elever skall garanteras en total undervisningstid i grundskolan, en undervisningstid som också innehåller tid för elevens egna val. Skolorna får ökade möjligheter att påverka under-

visningens uppläggning bl.a. genom rätt att profilera undervisningen genom att jämka i timplanen.

Riksdagen har vidare angivit riktlinjerna för ett nytt mål- och kunskapsrelaterat betygssystem. Vikten av information understryks bl.a. genom att dagens kvartssamtal skall utvecklas till utvecklingssamtal. Vid sidan av den muntliga informationen kan skriftlig information ges om föräldrarna önskar det redan från årskurs 1. Från och med årskurs 5 skall eleverna varje termin få skriftlig information om hur det går i skolan. Formerna för den skriftliga informationen kan variera. Från och med årskurs 7 skall eleven få betyg på sina kunskaper i en skala från A (utmärkt) till F (otillräckliga kunskaper).

Prop. 1993/94:135
Bilaga 2

Gymnasieskola

Riksdagens beslut ger kommunerna möjlighet att göra sin gymnasieskola mer kursutformad, vilket ger eleverna större möjligheter att påverka sina studier.

De relativa betygen ersätts av ett mål- och kunskapsrelaterat betygssystem, där betyg sätts på varje avslutad kurs efter en fyrgradig skala Icke godkänd (IG), Godkänd (G), Väl godkänd (VG) och Mycket väl godkänd (MVG).

Rätten att välja skola och fristående skolor

I två propositioner under åren 1992 och 1993 har regeringen lagt fram förslag till riksdagen som innebär stora förändringar av villkoren att välja skola och att starta fristående skolor. Riksdagen har antagit förslagen och rätten att välja grundskola har skrivits in i skollagen.

Rätten att välja grundskola innebär konkret två saker. Dels skall föräldrar och elever kunna välja bland kommunala skolor. Dels skall det vara ekonomiskt möjligt att starta fristående skolor, genom att dessa skolor ges offentligt bidrag som är likvärdigt med de bidrag som ges till kommunala skolor.

Rätten att välja grundskola innebär att elever och föräldrar kan välja mellan de skolor i hemkommunen som drivs i kommunal regi, välja en fristående skola eller en skola i en annan kommun. Valfriheten begränsas av att elever som bor närmast en kommunal skola har förtur och att elevers och föräldrars val inte skall ge ekonomiska eller organisatoriska problem för kommunen. Om en elev väljer att gå i en kommunal grundskola i annan kommun än hemkommunen eller i en fristående skola, har den mottagande skolan rätt att få ersättning från elevens hemkommun, som motsvarar minst 85 procent av den genomsnittliga kostnaden för motsvarande elev i elevens hemkommun.

Antalet fristående grundskolor har mer än fördubblats under de senaste två åren. Nu finns det över 250 fristående grundskolor med över 10 000 elever. En fristående skola skall vara öppen för alla, dvs. den får inte i sina antagningsregler utesluta eller diskriminera individer eller

grupper av individer. Eventuella avgifter som de fristående skolorna tar ut skall vara skäligen och får inte verka segregerande.

Fristående skolor över grundskolenivå är indelade i två kategorier, fristående gymnasieskolor och kompletterande skolor. Utbildningen vid fristående gymnasieskolor motsvarar den som ges i gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet. En fristående gymnasieskola kan av regeringen förklaras berättigad till offentligt stöd om den uppfyller vissa krav på kvalitet och lärarkompetens. Om en elev väljer att gå i en sådan skola i stället för i den offentliga gymnasieskolan är hemkommunen fr.o.m. läsåret 1994/95 skyldig att lämna bidrag till skolan under förutsättning att hemkommunen hade varit skyldig att erbjuda eleven en gymnasieutbildning.

En kompletterande skola är en fristående skola som bedriver utbildning som inte erbjuds i gymnasieskolan och som bedöms vara ett från nationell synpunkt värdefullt komplement till det offentliga skolväsendet. En kompletterande skola kan ställas under statlig tillsyn, vilket innebär att eleverna blir berättigade till studiestöd. De skolor som anses särskilt värdefulla kan också i vissa fall få statliga bidrag.

Högre utbildning och forskning

Liksom skolan har den högre utbildningen de senaste åren förändrats i grunden. Från den 1 juli 1993 har varje universitet och högskola det avgörande inflytandet över - och ansvaret för - den utbildning universitetet eller högskolan erbjuder. En grundbult i frigörelsen är varje universitets och högskolas beslutsrätt i fråga om tillträdeskrav.

Universitet och högskolor med eget ansvar för utbildningen skapar ett nytt utrymme för verkligt studentinflytande. Mångfalden utbildningsalternativ gör det möjligt för studenterna att hitta de kombinationer av kunskaper som för var och en framstår som mest ändamålsenliga.

Genom det resurstilldelningssystem som riksdagen fattat beslut om år 1993 får studenternas val av lärosäte även ekonomisk betydelse. I resurstilldelningssystemet finns också incitament som främjar universitetens och högskolornas omsorg om studenternas tid och engagemang genom en god grundutbildning.

För att ge flera möjlighet till högre utbildning på rimliga villkor måste distansutbildningen byggas ut. Regeringen avser att stimulera en utveckling av distansutbildningen genom att särskilt främja denna utbildningsform vid universitet och högskolor som tar initiativ i den vägen.

Strukturförändringarna av den högre utbildningen förenas med en betydande utbyggnad av universitetens och högskolornas utbildningskapacitet. Sedan höstterminen år 1991 uppgår kapacitetsökningen till hela 30 procent. Utbyggnaden av den högre utbildningen avser att säkerställa att Sverige så snabbt som möjligt får tillgång till en minst lika välutbildad arbetskraft som andra länder.

I 1993 års forskningspolitiska beslut underströks betydelsen av att främja en bredare rekrytering till forskarutbildning.

Svenska studenter deltar sedan budgetåret 1990/91 i EG:s program för samverkan mellan högre utbildning och näringsliv, COMETT, och sedan budgetåret 1992/93 i EG:s utbytesprogram för studenter, lärare och administratörer vid universitet och högskolor, ERASMUS.

Från och med höstterminen 1994 öppnas den högre utbildningen i de nordiska länderna för studenter från hela Norden på lika villkor.

Utbildningsinsatser med hänsyn till arbetsmarknadsläget m.m.

Under innevarande budgetår har utöver reguljära medel anvisats särskilda medel för 40 000 platser i gymnasieskolan, 33 000 platser i komvux och 10 000 i folkhögskolan. Dessutom har folkbildningen fått 100 miljoner kronor för arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

I 1994 års budgetproposition aktualiserar regeringen tre nya utbildningsformer som bedöms kunna bidra till ökad kompetens på kort sikt i dagens arbetsmarknadsläge men som också förväntas kunna ha långsiktig strukturell betydelse. Dessa är utbildningscheck, trainee-utbildning och sommaruniversitet.

Utbildningschecken introduceras som ett led i kompetensutvecklingen av arbetslösa. Den inriktas på åtgärder som på ett generellt sätt förbättrar förutsättningarna för den enskilde på arbetsmarknaden, t.ex. språkutbildning.

Traineeutbildningen är tänkt att vara en lärlingsutbildning men på eftergymnasial nivå i en kombination av arbetsplats- eller företagspraktik och kvalificerad teoretisk utbildning.

Svenska universitet och högskolor utnyttjas sämre än lärosäten i många andra länder under sommarperioden. Syftet är att universiteten och högskolorna skall kunna erbjuda kurser ur det reguljära utbudet under sommartid.

Utöver dessa nya utbildningsinitiativ fortsätter en rad insatser som erbjuds detta budgetår också under nästa. Den totala omfattningen av dessa utbildningar, omräknat till helårsplatser, har regeringen beräknat till 77 000 platser.

Studiestöd

Studiehjälp utgår fr.o.m. kvartalet efter det eleven fyllt 16 år t.o.m. vårterminen det år eleven fyller 20 år. Studiehjälpen är för närvarande 750 kronor per månad och utgår under högst tio månader. Därutöver kan extra tillägg (behovsprövat) och i vissa fall inackorderings tillägg utgå. Studiemedel kan utgå till studerande över 20 år. Dessa består av studiebidrag och studielån. Studiemedlens storlek är knutet till basbeloppet. Under år 1994 utgör bidraget 1 908 kronor och det maximala lånebeloppet 4 956 kronor per månad.

Frågan om studiefinansieringen har under år 1993 beretts av Studie-
stödsberedningen. Beredningen fullföljs på basis av den diskussions-
promemoria som beredningen avlämnat.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 2

Undervisning för funktionshindrade

Statens institut för handikappfrågor i skolan har till uppgift att ge hjälp och stöd till kommunerna och till sådana fristående skolor som står under statlig tillsyn för att underlätta skolgången för elever med funktionshinder. Inom institutet finns en specialpedagogisk konsulentorganisation. Institutet skall även producera läromedel för synskadade, rörelsehindrade, hörselskadade/döva samt elever med utvecklingsstörning.

Barn som inte kan gå i grundskolan därför att de är utvecklingsstörda, synskadade, döva, hörselskadade eller talskadade kan fullgöra sin skolplikt i specialskolan eller särskolan. För ungdomar som inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda finns gymnasiesärskolan.

Örebro kommun anordnar - i enlighet med överenskommelse mellan staten och kommunen - inom sin gymnasieskola utbildning för döva och hörselskadade elever från hela landet.

För ungdomar som är svårt rörelsehindrade, dvs. sådana ungdomar som på grund av sitt handikapp inte kan följa reguljär studiegång i gymnasieskolan finns Rh-anpassad utbildning med tillgång till särskilda omvårdnadsinsatser i form av habilitering och också boende i elevhem på fyra orter i landet.

De kärva ekonomiska omständigheterna till trots, föreslår regeringen i årets budgetproposition betydande förstärkningar för att förbättra skolsituationen för elever med vissa funktionshinder. Satsningarna avser utbyggnad av konsulentorganisationen, utveckling och utökning av läromedelsproduktionen och en försöksverksamhet med utgivning av läromedel för bl.a. dyslektiker.

För att stödja studenter med funktionshinder finns speciella medel avsatta, vilka fördelas av Stockholms universitet. Budgetåret 1993/94 uppgår dessa medel till 8,9 miljoner kronor.

Undervisning av unga asylsökande m.m.

Den svenska grundskolan tar årligen emot ett betydande antal elever från utlandet. De kommer från olika skolsystem och har mycket varierande skolbakgrund. Eleverna från krigs- eller katastrofområden har kanske bara sporadiskt kunnat delta i skolarbetet.

Barn som är bosatta i Sverige omfattas enligt skollagen (1985:1100) av skolplikt. För barn som vistas i Sverige i avvaktan på beslut i ett ärende om uppehållstillstånd eller under liknande omständigheter och som skulle haft vanlig skolplikt, om de var bosatta i riket, gäller enligt grundskoleförordningen (1988:655) följande. Barnen skall tas emot i grundskolan i den kommun där de vistas, så snart skolgång är lämplig

för dem med hänsyn till deras förhållanden. Regeringen utfärdade i juni 1993 en särskild förordning om grundskoleundervisning av asylsökande barn (SKOLFS 1993:21) med föreskrifter om undervisningens omfattning och om viss medverkan av Statens invandrarverk.

Ungdomar över 16 år får tas emot i gymnasieskolan om de har erforderliga förkunskaper och i övrigt är behöriga och om det finns plats på den sökta utbildningen. Detta innebär att endast ett litet antal asylsökande ungdomar kan få plats i gymnasieskolan. I propositionen om mottagande av asylsökande m.m. redovisar regeringen sin bedömning av hur en verksamhet med undervisning i svenska och andra ämnen skall kunna läggas upp för företrädesvis ungdomar i åldern 16-18 år inom ramen för den organiserade verksamheten för asylsökande. Regeringen har i februari 1994 gett Skolverket ett uppdrag att närmare utreda formerna för en skolverksamhet för dessa ungdomar.

Genom den nya läroplanen för det obligatoriska skolväsendet ges invandrarelever möjlighet att läsa hemspråk som alternativ till B-språk. Möjligheter finns också att utnyttja utrymmet för elevens och skolans val av fördjupade studier i svenska och hemspråk.

Hemspråksundervisningen tas också upp i budgetpropositionen, där vissa inskränkningar föreslås i kommunernas skyldighet att erbjuda hemspråksundervisning.

2 Ungdomar och arbete

Arbetsmarknadspolitiken inriktas på en fortsatt hög nivå på insatser som

- förebygger långtidsarbetslöshet och utslagning,
- utnyttjar den reguljära arbetsmarknaden,
- stimulerar rekryteringen till näringslivet,
- ökar jämställdheten på arbetsmarknaden,
- effektiviserar medelsanvändningen.

Det är de som för första gången skall träda ut på arbetsmarknaden som påverkas mest av konjunkturförändringar. Under den långa högkonjunkturen kunde även många ungdomar utan längre utbildning och arbetslivserfarenhet få arbete. I lågkonjunktur ökar däremot arbetslivserfarenhet och utbildning i betydelse för möjligheterna att få arbete. Lågutbildade ungdomar med eller utan arbetslivserfarenhet får därmed särskilt svårt att hävda sig på arbetsmarknaden.

Ofrivillig arbetslöshet är negativ för alla men särskilt allvarlig för ungdomar som befinner sig i ett skede då de skall bilda sig en uppfattning om sitt egenvärde, lära sig ta till vara sin initiativförmåga och utveckla sitt oberoende.

Regeringen och riksdagen har därför satt in åtgärder för ungdomar som snabbt skall ge dem möjligheter till en meningsfull sysselsättning.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 2

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Ungdomspraktiken infördes den 1 juli 1992 för att förhindra långtidsarbetslöshet hos ungdomar. Ungdomspraktiken är avsedd för ungdomar som fullföljt en treårig gymnasieutbildning. Arbetslösa ungdomar med kortare gymnasieutbildning skall i första hand erbjudas ett tredje gymnasieår i stället.

Kommunerna har för innevarande budgetår fått möjlighet att inrätta ytterligare 40 000 platser för ett tredje gymnasieår. Avsikten med det tredje gymnasieåret är att ge ungdomar som inte har en treårig gymnasieutbildning en utökad kompetens så att de kan konkurrera med sina något yngre kamrater som genomfört sina studier i den nya treåriga gymnasieskolan.

Andelen studerande ungdomar i åldrarna 16-19 år visade i november 1993 en ökning med drygt sex procentenheter sedan november 1992. I åldrarna 20 - 24 år har antalet studerande ungdomar ökat med tre procentenheter, från 19 procent till 22 procent.

I Sverige fanns i november 1993 ca 793 500 ungdomar i åldrarna 18 - 24 år. Av de 57 procent, som räknas till arbetskraften, var ca 87 200 arbetslösa. 13 procent av alla ungdomar 18 - 24 år befann sig i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Ungdomspraktik har varit den vanligaste åtgärden. Av alla ungdomar i åldern 18 - 24 år i åtgärder har nära tre fjärdedelar befunnit sig i ungdomspraktik.

Antalet ungdomar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har dock sjunkit sedan föregående år. Denna minskning har skett samtidigt som de arbetslösa ungdomarna under samma period ökat med 32 500, en ökning med 60 procent.

Ungdomspraktik

Erfarenheterna av ungdomspraktiken är genomgående goda. Det har varit stor efterfrågan på ungdomspraktik från såväl arbetsgivare som ungdomar. På så sätt har ungdomspraktiken motsvarat sitt syfte, att snabbt få ned den stora ungdomsarbetslösheten. Många ungdomar har genom ungdomspraktiken fått chansen till ovanliga och löftesrika praktikplatser som under andra omständigheter inte stått dem till buds.

Det är väsentligt att fler långtidsarbetslösa ungdomar får möjlighet att delta i ungdomspraktiken. Det är väl känt att långtidsarbetslöshet kan ge bestående negativa effekter och den som är ung löper större risk än den som är äldre att bli svårplacerad efter en lång tid utanför arbetslivet.

Den 1 september 1993 påbörjades ett system med ungdomspraktik i högst tre månader för nytexaminerade 25 - 29-åriga ungdomar med högskoleutbildning om minst 120 poäng. Praktiken bör efter tre måna-

der övergå till anställning med rekryteringsstöd. I november 1993 fanns nära 500 personer i denna särskilda form av ungdomspraktik.

Akademikerpraktiken har ännu inte nått den eftersträvade volymen på 3 000 platser i genomsnitt. Nya åtgärder kräver en viss tid för att få genomslag i förmedlingarnas arbete. Det är dock angeläget att arbetsförmedlingarna aktivt använder denna åtgärd för att unga akademiker skall få omsätta sina teoretiska kunskaper i relevant praktiskt arbete.

Ungdomspraktiken är en tidsbegränsad åtgärd som bör leda till reguljärt arbete. Ett antal ungdomar får också arbete när deras ungdomsplats upphör, hos samma eller annan arbetsgivare. I genomsnitt har drygt 20 procent av ungdomarna fått arbete omedelbart efter att de avslutat sin ungdomspraktik.

Den ändring av ungdomspraktiken (prop. 1993/94:66, 1993/94:AU5, rskr. 1993/94:102), som innebär att en arbetsgivare betalar ett finansieringsbidrag med 1 000 kr per månad under de nästkommande sex månaderna, har bl.a. införts med avsikten att ungdomspraktiken mer än tidigare skall leda till en anställning.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 2

3 Ungdomar och boende

Bostadspolitiken inriktas på att alla skall ha möjlighet till en bra bostad till rimligt pris. Valfriheten och inflytandet över det egna boendet skall öka.

På statsmakterna ligger ett övergripande ansvar att främja god hushållning, vilket innebär att bostadsbyggande och fastighetsägande ges sådana villkor att byggare och ägare stimuleras att hålla sina kostnader låga. Det förändrings- och förenklingsarbete som regeringen inledde på hösten 1991 lägger grunden för en sådan ordning.

Bygg- och bostadssektorn måste ses som delar av en helhet med samma förutsättningar som ekonomin i övrigt. De nuvarande problemen på bostadsmarknaden måste lösas genom en ekonomisk politik som leder till låg inflation, lågt ränteläge och därmed ekonomisk tillväxt. Då kommer hushållen att kunna efterfråga bra bostäder till låga bostadskostnader. I utredningen om ungdomars levnadsvillkor och framtidsutsikter (dir. 1992:107) skall också ungdomars möjligheter att etablera sig på bland annat bostadsmarknaden belysas. Genom bostadsbidragen bidrar staten till att ge ekonomiskt svaga hushåll möjligheter till bra bostäder. En utredning om ett nytt statligt premierat bospärande pågår (dir. 1993:116).

Statens stöd till bostadsfinansiering består dels av statliga räntesubventioner (bidrag) för ny- och ombyggnad av bostäder, dels av kreditgarantier för lån. Dessutom lämnas räntebidrag för vissa underhålls- och förbättringsåtgärder i hyres- och bostadsrättshus, det s.k. RBF-stödet, och ett särskilt ombyggnadsbidrag för äldre bostäder. Utöver dessa stödformer kan ägare av bostadshus för närvarande få en skattereduktion för arbetskostnader i samband med vissa reparations- och underhållsåtgärder.

Den 1 januari 1993 infördes en ny ordning för statliga räntesubventioner för ny- och ombyggnad av bostäder. Den nya ordningen innebär bl.a. stora förenklingar i sättet att beräkna räntesubventionerna. Den innebär också att fastighetsägarna under bidragstiden får del av eventuella räntesänkningar. Räntesubventionerna minskar successivt efter fastställda regler, både i det enskilda bidragsärendet och för varje ny årgång som byggs. Utformningen av systemet ligger i linje med den allmänna ekonomiska politikens inriktning som syftar till att skapa bl.a. en varaktigt låg inflation och låg räntenivå. Efter år 1995 görs en avstämning inför den fortsatta avvecklingen av räntesubventionerna.

Ökad valfrihet och inflytande över boendet

Regeringen kommer att lämna förslag till ändringar i bl.a. hyresförhandlingslagen och hyreslagen. Bland annat skall en hyresgäst ha rätt att stå utanför det kollektiva förhandlingssystemet och i stället själv kunna förhandla med hyresvärden. I ett och samma hus skall vidare flera alternativa hyresgästorganisationer kunna verka.

Övergång från hyresrätt till bostadsrätt skall ytterligare underlättas, bl.a. genom att även hyresrätter i småhus skall kunna omvandlas till bostadsrätter.

Ändrad lagstiftning om förvärv och förvaltning av hyresfastigheter förbereds i syfte att förenkla de nuvarande reglerna och samtidigt förbättra möjligheterna att ingripa mot olämpliga hyresvärdar.

Vidare förbereds lagstiftning beträffande andra former av bostadsinnehav, nämligen kooperativ hyresrätt samt ägarlägenheter.

Bostadsförsörjning för vissa hushåll

Regeringen har nyligen tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att följa bostadsförsörjningen för hushåll som kan ha svårigheter att göra sig gällande på bostadsmarknaden. I arbetsgruppen ingår företrädare för Finansdepartementet, Socialdepartementet, Socialstyrelsen, Boverket, kommunerna och fastighetsägarna.

Den svenska familjepolitiken inriktas på att ge barn och ungdomar goda uppväxtvillkor genom generella insatser som värnar om barnfamiljernas ekonomiska trygghet och stöd i olika former vid barnens vård och fostran. En förnyelse av familjepolitiken sker i syfte att främja valfrihet och jämställdhet mellan kvinnor och män.

Det generella familjepolitiska stödet kan delas in i tre former:

- * ekonomiskt familjestöd
- * barnomsorg
- * förebyggande åtgärder som syftar till att ge barn god hälsa och en bra miljö.

Ekonomiskt familjestöd

Samhällets direkta ekonomiska stöd till barnfamiljerna utgörs främst av allmänna barnbidrag, inklusive flerbarnstillägg, bostadsbidrag, ersättning från föräldraförsäkringen, bidragsförskott, barnpension, vårdbidrag för unga med funktionshinder och vårdnadsbidrag (från 1 juli 1994).

Allmänna barnbidrag

Det allmänna barnbidraget lämnas fr.o.m den 1 januari 1991 med 9 000 kronor per år och barn under 16 års ålder. Därutöver lämnas flerbarnstillägg med belopp som per år räknat motsvarar ett halvt barnbidrag för det tredje barnet och ett helt barnbidrag för det fjärde barnet och varje ytterligare barn. Även 16 - 19-åringar som studerar i gymnasieskolan eller vissa motsvarande utbildningar medräknas vid bedömning av rätt till flerbarnstillägg.

Förlängt barnbidrag för elever i grundskolan och vissa andra utbildningar lämnas med samma belopp som det allmänna barnbidraget fr.o.m. kvartalet efter det då barnet har fyllt 16 år.

Under det senaste året har antalet familjer som är berättigade till flerbarnstillägg blivit fler än vad som tidigare beräknats. En av förklaringarna till detta är att antalet gymnasiestuderande ungdomar har ökat något. Arbetslösa ungdomar som hade gått tvååriga gymnasielinjer erbjöds under år 1992 ett tredje års gymnasieutbildning i ca 70 kommuner. Under detta år uppskattas ca 12 000 ungdomar ha valt studier framför att gå arbetslösa.

Bostadsbidrag

Bostadsbidraget till barnfamiljer är inkomspövat. Bostadsbidraget be-

står dels av ett särskilt bidrag för hemmavarande barn, dels av ett belopp som beror på bostadskostnadens storlek och antalet barn.

Bostadsbidrag till hushåll utan barn lämnas dels till ungdomar mellan 18 och 29 år, dels till andra hushåll utan barn. Bidraget är beroende av bostadskostnadens storlek och är inkomstprövat.

Bidragsförskott

Bidragsförskott lämnas för barn som endast en av föräldrarna har vårdnaden om eller som står under vårdnad av annan än föräldrarna. Bidragsförskott kan också lämnas när föräldrarna har gemensam vårdnad men bor åtskilda. Den allmänna åldersgränsen för bidragsförskott är 18 år. Bidragsförskott lämnas emellertid också för barn som studerar i åldern 18 - 20 år. Bidragsförskott lämnas vanligen med 40 procent av basbeloppet. Bestämmelser om bidragsförskott finns i lagen (1964:143) om bidragsförskott samt i lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande.

Föräldraförsäkring

Föräldraförsäkringen har byggts ut i olika etapper, liksom också rätten att vara ledig för vård av barn. Sedan den 1 juli 1989 utges föräldrapenning under 15 månader, varav tolv ersätts med ett belopp som motsvarar 90 procent av förälderns sjukpenninggrundande inkomst. Resterande tre månader ersätts med garantibelopp (60 kronor per dag). I regeringens förslag om ett vårdnadsbidrag till småbarnsföräldrar föreslås dock att de 90 garantidagarna slopas.

Från och med den 1 januari 1994 gäller vissa förändringar i föräldraförsäkringen. Föräldrar till barn under 16 år som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) kan då få rätt till tio kontaktdagar per barn och år. Föräldrar till sjuka eller funktionshindrade barn kommer också att i vissa situationer, t.ex. vid besök på en institution för medverkan i behandling av ett sjukt eller funktionshindrat barn, kunna få tillfällig föräldrapenning även om barnet inte är närvarande. Vidare kommer förälder till unga som fyllt 16 år men inte 21 år (i vissa fall 23 år) och som omfattas av LSS att få tillfällig föräldrapenning om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete för vård av sjukt barn (prop. 1992/93:159, bet. 1992/93:SoU19, rskr. 1992/93:321).

Barnpensioner

Barnpension utges till barn under 18 år vars far eller mor eller båda föräldrarna har avlidit. För barn som går i skolan kan barnpension utges t.o.m. juni månad det år barnet fyller 20 år.

Föräldrar med ett sjukt eller funktionshindrat barn som behöver tillsyn och vård i hemmet kan få vårdbidrag.

Vårdbidrag kan utges som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Hel förmån utges med belopp motsvarande 2,5 basbelopp. De partiella vårdbidragen utges proportionellt i förhållande till hel förmån.

Vårdnadsbidrag och "pappastimulans"

Regeringen har tidigare föreslagit riksdagen att ett vårdnadsbidrag skall införas från den 1 juli 1994. Förslaget innebär att vårdnadsbidraget skall vara skattepliktig inkomst och uppgå till 2 000 kronor i månaden för barn som har fyllt ett men inte tre år. Rätt till avdrag för vissa styrkta barnomsorgskostnader vid inkomstbeskattningen skall föreligga upp till vårdnadsbidragets belopp. De 90 dagarna i föräldraförsäkringen som berättigar till ersättning med garantibelopp skall avvecklas och rätten till ledighet för vård av barn förlängs från 18 månader till tre år.

I propositionen (1993/94:147) Delad makt, delat ansvar, har regeringen föreslagit att minst trettio dagars föräldrapenning skall förbehållas vardera föräldern. Den s.k. pappamånaden utgör i första hand en stimulans för fäderna att öka sin föräldraleidighet.

Barnomsorg

Ett viktigt steg för barnomsorgen togs år 1992 i den s.k. valfrihetspropositionen (prop. 1991/92:65, bet. 1991/92:SoU12, rskr. 1991/92:85) där tidigare hinder för fri etablering och fritt utnyttjande av olika former av barnomsorg slopades. Detta ökade familjens valfrihet och möjligheter att lösa barnomsorgen på det sätt familjen själv önskar.

Ett avgörande steg har tagits under hösten 1993 då riksdagen antog regeringens proposition (1993/94:11, bet.1993/94:SoU11, rskr. 1993/94:117) Utvidgad lagreglering på barnomsorgsområdet. I propositionen läggs övergripande mål fast för barnomsorg utanför hemmet. Kommunernas skyldighet att tillhandahålla barnomsorg för barn i åldrarna 1 år till och med 12 år skärps genom ändringar i socialtjänstlagen (1980:620). Beslutet innebär en utvidgning av de riktlinjer som lades fast i 1985 års principbeslut. Detta innebär att åldersgränsen för rätt till barnomsorg sänks från 18 till 12 månaders ålder. Även skolbarnomsorgen blir en kommunal skyldighet.

Vidare blir kommunerna skyldiga att ge bidrag till enskilda förskolor och fritidshem med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kommunens nettokostnad per barn i den egna verksamheten. Vid tillståndsgivning som gäller enskilda förskolor och fritidshem får avseende endast fästas vid sökandens lämplighet och ändamålsenligheten av lokalerna.

Konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter är ett av de viktigaste instrument som tillkommit under senare år för att värna om barns och ungdomars levnadsvillkor.

En treårig satsning har gjorts med medel från Allmänna arvsfonden i syfte att med hjälp av frivilligorganisationerna sprida kunskap om konventionen. Satsningen har utvärderats på uppdrag av Socialdepartementet. Resultatet av utvärderingen redovisas i rapporten Som ringar på vattnet - om frivilligorganisationernas information om FN:s barnkonvention.

Ombudsman för barn och ungdomar

Barnombudsmannen (BO) är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att bevaka frågor som angår barns och ungdomars rättigheter och intressen.

BO inrättades som myndighet den 1 juli 1993 genom en omorganisation av Barnmiljörådet. BO skall ägna särskild uppmärksamhet åt frågor som rör utsatta barn och ungdomar.

Det övergripande målet för BO är enligt lagen (1993:335) om Barnombudsman att bevaka frågor som angår barns och ungdomars rättigheter och intressen. Barnombudsmannen skall särskilt uppmärksamma att lagar och andra författningar och deras tillämpning stämmer överens med Sveriges åtaganden enligt Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter.

I ett samarbetsprojekt mellan Socialdepartementet, Barnombudsmannen, Rädda Barnen och Tidningen i Skolan har en skoltidningstävling utlysts, vilken vänder sig till samtliga elever i grundskolan. Syftet är att aktivera barnen och ungdomarna själva i frågor som rör deras rättigheter och intressen i enlighet med konventionen.

Familjerådgivning

Riksdagen beslutade år 1993 (prop. 1993/94:4, bet. 1993/94:SoU10, rskr. 1993/94:58) om nya regler för familjerådgivning. Beslutet innebär att kommunerna blir skyldiga att från och med år 1995 ordna familjerådgivning åt alla som vill ha det. Rådgivningen behöver inte ske i kommunal regi utan kan läggas ut på entreprenad. I enlighet med beslutet har regeringen uppdragit åt Socialstyrelsen att bistå kommunerna i arbetet med att bygga upp den nya familjerådgivningen.

FN:s familjeår 1994

Regeringen har tillkallat en särskild beredningsgrupp (S 1992:06) med representanter från flera departement med uppdrag att förbereda den

svenska insatsen för att genomföra FN:s internationella familjeår 1994. Regeringen har beslutat att ställa 10 miljoner kronor från Allmänna arvsfonden till gruppens förfogande, för att inom ramen för den svenska familjepolitiken och dess långsiktiga satsningar ge ökad uppmärksamhet åt initiativ som främjar mångfald och valfrihet. Detta föreslås ske genom uppmuntran och stöd till verksamheter som innebär att nya arbetsformer prövas i syfte att skapa ökad livskvalitet och effektivare skyddsnät kring barn och ungdomar.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 2

5 Ungdomar och hälsa

De hälsobefrämjande åtgärderna inriktas på att minska sjukligheten och öka välbefinnandet. Utvecklingen av olika riskfaktorer för ohälsa bland ungdomar uppmärksammas särskilt.

Att upprätthålla en god hälsa för ungdomar är strategiskt för folkhälsoarbetet. Folkhälsoinstitutet har under det första verksamhetsåret fortlopande utvecklat det tvärsektorielle arbetet och byggt upp olika program och verksamhetsområden. Frågan om barns och ungdomars hälsa ingår i alla program. Regeringen anser att det för folkhälsoarbetet är mycket viktigt att Folkhälsoinstitutet fortsätter att utveckla programmet för barns och ungdomars hälsa. Bland barn och ungdomar skall särskilt de ökande allergierna och den psykiska ohälsan uppmärksammas.

Anorexi och bulimi

I augusti 1993 överlämnade Folkhälsoinstitutet och Socialstyrelsen rapporten Ett liv av vikt - regeringsuppdrag om anorexi och bulimi till regeringen. I rapporten framhålls bland annat att förebyggande insatser har hög prioritet. Kunskaper om ätstörningar behöver komma in i grundutbildningar och fortbildningsinsatser behöver ske för de yrkesgrupper som kommer i kontakt med problemet. Vidare behövs kompletterande informationsmaterial om ätstörningar och angränsande frågor till olika målgrupper. Enligt rapporten kommer Folkhälsoinstitutet att arbeta vidare med dessa uppgifter för att sprida kunskap och erfarenheter om ätstörningar och hur man kan arbeta för att förebygga dem.

Det framgår vidare att det inte är möjligt att med hjälp av tillgängliga data bedöma om behandlingsresurserna är tillräckliga men att den uppbyggnad som genomförts och planeras bör ge förbättrade vårdmöjligheter. Det kan enligt Folkhälsoinstitutet och Socialstyrelsens rapport t.o.m. finnas risk för överetablering om ytterligare slutenvårdsutbyggnad sker. Totalt satsar hälso- och sjukvården mer än 200 miljoner kronor per år på vård och förebyggande insatser på grund av ätstörningar.

Socialstyrelsen avser att följa utvecklingen när det gäller behandling av ätstörningar samt vårdens tillgänglighet och kvalitet.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 2

I rapporten framhålls att forskning om ätstörningar är angelägen för att öka kunskaperna om förekomst, orsaker, behandlingsmetoder samt effekten av förebyggande insatser.

Som ett led i kunskapsutvecklingen anordnades i april 1993 en s.k. konsensuskonferens om anorexi.

Regeringen kommer även fortsättningsvis att följa utvecklingen när det gäller anorexi och bulimi.

Droger

En av Folkhälsoinstitutets uppgifter inom alkohol- och drogområdet är att ta fram och tillhandahålla basfakta och informationsmaterial. Institutet skall vidare stimulera, utveckla och stödja lokala drogförebyggande verksamheter som bedrivs av organisationer och myndigheter. Andra viktiga uppgifter är att initiera forskning och samlar annan kunskap för att få fram underlag för samhällets fortsatta insatser inom det alkohol- och drogpolitiska området. Att utveckla nya och effektiva metoder för det förebyggande arbetet är också en central uppgift.

Målmedvetna förebyggande insatser riktade till ungdomar lönar sig. Det framgår av utvecklingen på narkotikaområdet. Enligt skolundersökningar är svenska ungdomars benägenhet att pröva narkotika fortsatt låg. För att vi även i framtiden skall kunna upprätthålla en avvisande hållning till droger behövs det fortlöpande åtgärder riktade särskilt till ungdomar. Motsvarande insatser behövs inom alkoholområdet. Folkhälsoinstitutet kommer under våren 1994 att inleda en bred kampanj mot drogmisbruk. Ungdomar blir den främsta målgruppen.

Alkohol

Under det senaste året har den totala försäljningen av alkohol minskat. Ett undantag är dock försäljningen av starköl på restaurang. Av erfarenhet vet vi att det nästan uteslutande är yngre människor som står för den ökade konsumtionen.

Den totala registrerade alkoholkonsumtionen har varit ganska stabil under de senaste åren. Restaurangernas andel av den alkohol som säljs har dock ökat från 8,5 till 13,5 procent mellan åren 1985 och 1992. Det som bidragit mest till den ökningen är starkölet. Ungefär 40 procent av starkölskonsumtionen sker idag på restauranger.

På lokal och regional nivå bör kommuner och landsting bl.a. uppmuntras att ta fram alkoholpolitiska handlingsprogram. Det gäller här inte minst att intensifiera arbetet med tidig upptäckt och utveckling av enkla behandlingsåtgärder. Dessutom behövs förstärkta insatser när det gäller olika riskgrupper och risksituationer. Barn och ungdomar bör uppmärksammas särskilt.

Alkoholmissbrukets ekonomiska, sociala och psykologiska följder för missbrukarens familj kartläggs och analyseras av Alkoholpolitiska kom-

missionen (S 1991:17) med målsättningen att bedöma vilka insatser som behöver göras för att möta de anhörigas, särskilt barnens, behov av stöd.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 2

Alkohol och trafik är exempel på ett annat område där det behövs intensifierade insatser. När den alkoholpolitiska kommissionen överlämnat sitt slutbetänkande avser regeringen att återkomma med förslag till ett alkoholpolitiskt program för att bättre kunna förebygga alkoholskador.

Narkotika

Cannabis är det vanligaste narkotiska preparatet i Sverige. Injektionsmissbruket domineras av centralstimulantia. Kokainmissbruket har fortfarande en mycket liten utbredning i landet. Det finns vissa tecken på att droger som inte injiceras, såsom ecstasy och amfetamin används i ökad omfattning i vissa ungdomskretsar.

Andelen unga personer med ett tungt missbruk har minskat påtagligt sedan år 1979. Då var 37 procent under 25 år. Idag är motsvarande andel 10 procent. Missbrukarna har blivit äldre och de har missbrukat under en lång period. 43 procent av de tunga missbrukarna är över 35 år. Närmare hälften har missbrukat i tio år eller mer.

Uppgifterna om ett minskat drogmissbruk bland ungdomar stöds av de regelbundna undersökningar som görs av drogvanor bland skolungdom i årskurs 9. Andelen ungdomar som någon gång provat narkotika låg under hela 1980-talet på ca 4 procent. I början av 1970-talet var motsvarande andel 14 procent.

I en särredovisning från undersökningen av narkotikamissbrukets omfattning har Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) visat att denna positiva trend dock inte tycks gälla invandrarungdomar. Samtidigt som nyrekryteringen av unga missbrukare till tungt missbruk har minskat avsevärt sedan första hälften av 1980-talet tycks nyrekryteringen av andra generations invandrarungdomar ligga på en hög nivå, åtminstone i storstäderna. Folkhälsoinstitutets breda kampanj för att motverka drogmissbruk bland invandrarungdomar skall särskilt uppmärksamma andra generationens invandrare.

I Pompidougruppen - Europarådets samarbetsorgan - utgör de viktigaste arbetsområdena de epidemiologiska. Bland annat har en metod för undersökning av skolelevers drogvanor utvecklats. Metodens praktiska användbarhet kommer att prövas under våren 1995, då skolundersökningar kommer att genomföras samtidigt i ett stort antal europeiska länder.

Sverige deltar i ett västeuropeiskt forskningssamarbete inom vars ram man samordnar nationella forskningsprojekt rörande utvärdering av aktioner mot drogmissbruk. Universitetet i Stockholm har av regeringen fått i uppdrag att svara för den svenska samordningen.

Anabola steroider/Dopning

Lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel trädde i kraft den 1 juli 1992. De i lagen angivna medlen får inte annat än för medicinskt eller vetenskapligt ändamål föras in i landet, överlätas, framställas, förvärfvas i överlåtelsesyfte, bjudas ut till försäljning eller innehas.

Genom Folkhälsoinstitutet följer regeringen dopningsproblematiken i olika avseenden. Institutet har bl.a. tagit initiativet till en samarbetsgrupp för informationsutbyte mellan företrädare för polisen, tullen, skolan, värnpliktiga och Riksidrottsförbundet. Institutet har också medverkat i en informationskampanj på flera ställen i landet och tagit fram och förmedlat skriftlig information om dopning och riskerna med denna. I syfte att göra en samlad översyn av omfattningen och följderna av missbruket med dopningsmedel avser regeringen att under våren tillkalla en särskild utredning med parlamentarisk medverkan.

Rökning

Riksdagen beslutade i maj 1993 på regeringens förslag (prop. 1992/93:185) om en ny tobakslag (SFS 1993:581) som trädde i kraft vid halvårsskiftet samma år. Regeringen har därefter lagt fram förslag om vissa ändringar i tobakslagen (prop. 1993/94:98). I propositionen föreslås bl.a. att rökförbud skall gälla i lokaler där allmänna sammankomster anordnas eller andra lokaler dit allmänheten har tillträde. Rökförbud föreslås för skolgårdar och utomhusmiljöer i anslutning till förskolor eller fritidshem. Dessutom föreslås i propositionen att arbetsgivaren skall vara skyldig att se till att ingen arbetstagare mot sin vilja utsätts för tobaksrök. Marknadsföringen av tobaksvaror regleras på liknande sätt som gäller för alkoholvaror.

Den nya tobakslagen och de ändringar regeringen föreslår förväntas ge effekter på befolkningens rökvanor och särskilt vad gäller nyrekryteringen av unga rökare. Folkhälsoinstitutet skall sprida information om den nya lagen.

Stöd till organisationslivet

Folkrörelsernas drogförebyggande insatser utgör viktiga komplement till det arbete som myndigheterna bedriver. Deras insatser blir allt betydelsefullare sett utifrån de förändringar som sker i samhället i riktning mot en ökad mångfald för att bättre kunna möta individuella behov. De enskilda organisationerna bör därför utforma sina insatser utifrån den egna organisationens särart så att mångfalden i det drogförebyggande arbetet värnas. Därigenom kan större trovärdighet och bättre effekt av insatserna uppnås.

Statsbidrag kommer även fortsättningsvis att utgå till organisationer, dels i form av centralt organisationsstöd, dels som projektmedel till drogförebyggande verksamheter.

Folkhälsoinstitutets program som gäller hiv/aids har till huvudsaklig inriktning att förmedla kunskap, att motverka spridning av hiv/aids och att motarbeta diskriminering av hiv-smittade. Under budgetåret 1994/95 bör insatserna enligt Folkhälsoinstitutets mening inriktas mot målgrupperna ungdomar, invandrare och flyktingar, män som har sexuella kontakter med andra män samt hiv-positiva och deras närstående. Dessutom kommer målgruppen kvinnor att uppmärksammas mot bakgrund av institutets särskilda kvinnoinsatsning.

Hälso- och sjukvård för asylsökande barn och ungdomar

I propositionen (1993/94:94) Mottagande av asylsökande m.m. tas bl.a. upp frågor som rör hälso- och sjukvård för asylsökande barn. De asylsökande barnen får i dag som regel en hälso- och sjukvård som är betydligt mer omfattande än vad som ryms både inom det medicinska akutvårdsbegreppet och den sjukvård som ges åt vuxna asylsökande. Barnen ges också barnhälsovård och vaccinationer i samma utsträckning som barn som är bosatta i Sverige.

Asylsökande barn bör enligt regeringens mening i princip få tillgång till samma hälso- och sjukvård som de barn som är bosatta i Sverige. Betydelsen av en god hälso- och sjukvård är särskilt stor hos barn då de är stadda i snabb utveckling och utebliven behandling kan få negativa konsekvenser på sikt. Vid bedömningen av vilken vård och behandling som skall ges bör dock det förhållandet att det inte är klart om barnet kommer att få stanna i Sverige vägas in. I detta sammanhang kan också asylärendets förväntade handläggningstid vara av betydelse. Vård som kräver långvariga behandlingstider och inte är av akut karaktär bör inte påbörjas när ett avbrytande kan få negativa följder för en asylsökande som inte tillåts stanna i Sverige.

Enligt regeringens mening förstärker den föreslagna principen de asylsökande barnens rätt till en god vård och omsorg i Sverige. Principen överensstämmer också med den av Sverige ratificerade FN-konventionen om barnets rättigheter enligt vilken konventionsstaterna skall sträva efter att säkerhetsställa att inget barn är berövat sin rätt att ha tillgång till hälso- och sjukvård och att någon diskriminering mellan barn inte får ske när det gäller konventionens rättigheter. Barnkonventionen omfattar barn upp till 18 års ålder.

Regeringen bedömer för närvarande inte att några ändringar i hälso- och sjukvårdslagen krävs för att asylsökande skall få den vård som här angetts. Behovet av förändringar i hälso- och sjukvårdslagen vad gäller asylsökandes rättigheter till sjukvård och landstingets ansvar bör övervägas i samband med de förändringar i hälso- och sjukvårdslagen som måste göras som en följd av EES-avtalet och en EG-anslutning.

Samhällets ansvar för stöd till utsatta grupper inriktas på att stärka individens möjlighet till ett självständigt liv. Formerna för hur stödet ges skall breddas. Nyttänkande och mångfald bör känneteckna åtgärderna. Enskilda alternativ och initiativ bör uppmuntras.

Föräldrars arbetslöshet och osäkerhet inför framtiden påverkar barnen. Det är således viktigt att följa upp hur barns och ungdomars hälsa påverkas när hela familjens förutsättningar ändras. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att det under den senaste tiden framkommit en del oroande uppgifter från barn- och ungdomspsykiatriska mottagningar om att den psykiska hälsan försämrats hos barn och ungdomar i familjer som drabbats av arbetslöshet. Ökade krav kan därför komma att ställas på individ- och familjeomsorgen om konjunkturen inte vänder uppåt.

Ungdomarnas inträde på arbets- och bostadsmarknaderna har försvårats under senare år. Av den totala sysselsättningsminskningen under rådande lågkonjunktur står ungdomsgruppen för hälften. Bland 18-24-åringar är andelen socialbidragstagare 12 procent jämfört med 6,7 procent för hela befolkningen.

Socialstyrelsen skall i samverkan med Folkhälsoinstitutet följa och dokumentera hur långvarig arbetslöshet påverkar ungdomars sociala anpassning och hälsotillstånd. Dessutom skall regeringens utredning om ungdomars levnadsvillkor och framtidsutsikter (C 1992:107) bland annat belysa ungdomars möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Det sociala arbetet med barn och familj karaktäriseras idag både av positiva exempel på förbättringar men tyvärr också av brister och neddragningar. Det är därför viktigt att öka satsningen på såväl metodutveckling som alternativ både inom och utom den offentliga sektorn.

Särskild vikt har lagts vid att utveckla skyddet och förbättra situationen för utsatta barn och ungdomar, dvs. unga som riskerar att fara illa på olika sätt. Inte minst har det varit viktigt att utveckla ett varierat utbud av stödinsatser. Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att följa utvecklingen i landets kommuner och se hur kommunernas omställnings- och förnyelsearbete påverkar situationen för barnen. Socialstyrelsen skall också följa utvecklingen av individ- och familjeomsorgens förebyggande arbete som riktar sig till barn och ungdom.

Ungdomsvård

Det är viktigt att det råder balans mellan å ena sidan institutionsvården och å andra sidan de kommunala insatserna. Det specialdestinerade statsbidraget till missbrukarvården bör därför tillsvidare behållas och inriktas mot att stödja utvecklingen av kommunernas öppenvårdsinsatser.

Riksdagen har i enlighet med regeringens proposition (1992/93:61) om ändrat huvudmannaskap för vissa institutioner inom ungdomsvård och missbrukarvård beslutat att ge staten ett samlat huvudmannaskap för de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen. En ny statlig myndighet, Statens institutionsstyrelse, har inrättats den 1 juli 1993. Institutionsstyrelsen blir huvudman för institutionerna. Förhandlingar om övertagande av de institutioner som berörs av huvudmannaskapsförändringen pågår och övertagandet beräknas kunna ske den 1 april 1994.

Ett flertal undersökningar har visat på en rad problem inom ungdomsvården. I undersökningarna har särskilt lyfts fram att samarbetet mellan olika myndigheter är dåligt utvecklat. De mest utsatta ungdomarnas behov av individualisering, kontinuitet och långsiktighet i behandlingen har inte kunnat tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Mot bakgrund av att staten under våren 1994 tar över huvudmannaskapet för tvångsinstitutionerna inom ungdomsvården finns det ett ökat behov av incitament för att utveckla kommunernas öppenvårdsinsatser för bl.a. utsatta ungdomar. Regeringen anser därför att det specialdestinerade statsbidraget till missbrukar- och ungdomsvården tills vidare bör behållas.

Regeringen har avsatt totalt 30 miljoner kronor under tre år ur Allmänna arvsfonden till samordning av insatser för utsatta ungdomar. En arbetsgrupp med deltagare från Socialdepartementet och Civildepartementet skall särskilt beakta och lyfta fram nya metoder och lösningar i arbetet med utsatta ungdomar.

Ett annat angeläget område som särskilt bör uppmärksammas är eftervården. Statens institutionsstyrelse skall i nära samarbete med kommuner och landsting utveckla nya former för utslussning av ungdomar från särskilda ungdomshem, bl.a. genom att stödja lokalt utvecklingsarbete.

Statens bidrag till vård inom missbruks- och ungdomsområdet bör ses som en helhet med övergripande syfte att garantera att resurserna på såväl institutionssidan som inom öppenvården överensstämmer med behov och efterfrågan. Det finns ett starkt intresse att det råder balans mellan den tunga institutionsvården å ena sidan och tidigt förebyggande insatser, öppenvård eller andra frivilliga insatser å andra sidan. Den tunga missbrukarvården och ungdomsvården påverkas av vilka tidiga insatser som kommunerna gör.

Regeringen beslutade den 7 oktober 1993 om fördelning av statsbidraget till kommunernas missbrukarvård och ungdomsvård. Totalt 430 miljoner kronor fördelades mellan kommunerna enligt de kriterier som gällde under budgetåret 1992/93. Särskilda utvecklingsmedel om 50 miljoner kronor ställdes till länsstyrelsernas förfogande för att stimulera framväxten av adekvata öppenvårdsinsatser i sådana kommuner som har särskilda utvecklingsbehov. Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att inom ramen för en beredningsgrupp med representanter från länsstyrelserna, Statens institutionsstyrelse och Svenska kommunförbundet planera och styra den allmänna inriktning av utvecklingsarbetet, samt uppföljning och utvärdering av de verksamheter som kommer till stånd.

Som tidigare beskrivits finns behov av att utveckla alternativ till institutionsvård genom förebyggande insatser och öppenvård. Den tendens till minskning av antalet institutionsplaceringar som idag kan skönjas ställer krav på att vårdbehoven kan tillgodoses med adekvat öppenvård, bl.a. olika typer av mellanvårdsformer som fyller ut det glapp som finns mellan institutionerna och socialbyråernas traditionella vård- och stödinsatser. Statsbidraget till missbrukarvård och ungdomsvård bör under budgetåret 1994/95 behållas som riktat statsbidrag till kommunernas missbruks- och ungdomsarbete, varvid särskilda utvecklingsmedel bör avsättas för att stimulera kommunerna att utveckla öppenvårdsinsatser. Länsstyrelserna som är tillsynsmyndigheter över kommunernas arbete inom socialtjänsten har god kännedom om kommunernas missbrukarvård och ungdomsvård och om vilka brister eller behov av särskilda medel som föreligger. Utvecklingsmedlen bör därför disponeras av länsstyrelserna.

Socialstyrelsen bör i samarbete med berörda intressenter lägga stor vikt vid uppföljning och utvärdering av de verksamheter som kommer till stånd, samt fånga upp och sprida kännedom om goda exempel till kommunerna inom missbruks- och ungdomsområdet.

Invandrar- och flyktingungdomar

Nästan hälften av de flyktingar som kommer till Sverige är barn och ungdomar under 18 år. Många av dem har svåra traumatiserande upplevelser bakom sig, som kan sätta djupa och långvariga spår hos dem.

Sverige har ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter och har som ett av de första länderna avlämnat en rapport om konventionens tillämpning. Rapporten prövades i januari 1993 av en särskild utsedd kommitté. Kommittén var i allmänhet mycket uppskattande och noterade bl.a. med tillfredsställelse dialogen mellan regeringen och frivilligorganisationerna vad gäller konventionens tillämpning.

Kommittén förklarade sig dock vara "bekymrad över praxis att ta utländska barn i förvar enligt utlänningslagen". Man föreslog därför att alternativ skulle övervägas.

Den 1 januari 1993 infördes nya regler om förvarstagande av barn. Dessa regler innebär jämfört med dittills gällande regler striktare krav för att barn skall kunna tas i förvar. Regeringen hade emellertid ursprungligen föreslagit riksdagen än restriktivare regler i detta avseende men detta förslag godtog inte av riksdagens majoritet. I nuvarande parlamentariska situation bedömer regeringen det inte möjligt att i enlighet med kommitténs önskemål ändra de nu gällande reglerna för att ta barn i förvar.

Regeringen har på grund av det pågående omställnings- och förnyelsearbetet i Sveriges kommuner i september 1992 uppdragit åt Socialstyrelsen att följa hur kommuners och landstings verksamheter för barn och ungdomar utvecklas. Bland de områden som skall prioriteras nämns invandrar- och flyktingbarns situation inom barnomsorgen, bl.a.

hemspråksstödet omfattning och inriktning. En rapport skall föreläggas regeringen våren 1994.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 2

Unga utan vårdnadshavare

Under senare år har allt flera barn och ungdomar kommit till Sverige utan vårdnadshavare eller andra nära anhöriga. Socialtjänsten har ett yttersta ansvar för att också dessa barn och ungdomar får det skydd och det stöd de behöver. I vissa fall har kritik riktats mot formerna för och innehållet i det kommunala mottagandet av dessa barn och ungdomar. Bland annat har det visat sig att många kommuner försummar att upprätta introduktionsplaner för dem.

Mot denna bakgrund har regeringen den 1 juli 1993 uppdragit åt Statens invandrarverk och Socialstyrelsen att utvärdera det kommunala mottagandet av barn och ungdomar med flyktningbakgrund som kommit hit utan vårdnadshavare och som beviljats uppehållstillstånd samt att vid behov lämna förslag till förbättringar. Uppdraget skall redovisas senast den 1 april 1994.

De gömda barnen

En annan kategori barn och ungdomar som lever under svåra förhållanden är de "gömda barnen". I huvudsak torde det röra sig om barn, som tillsammans med sina föräldrar håller sig undan en förestående verkställighet av ett avvisningsbeslut.

Socialförsäkringsutskottet har i betänkandet (1992/93:SfU3) om förvar av barn m.m. fastslagit att Socialstyrelsen skall få i uppdrag att i samråd med berörda myndigheter försöka närmare utröna var dessa barn kan finnas och hur deras situation är. Socialförsäkringsutskottets uppfattning i frågan gavs genom riksdagens beslut i december 1992 (rskr. 1992/93:68) regeringen tillkänna. Med hänvisning härtill uppdrog regeringen i nyssnämnda uppdrag åt de båda myndigheterna att dessutom närmare utreda förhållandena för de barn som hålls gömda för att undgå verkställighet av avvisningsbeslut. Även uppdraget i denna del skall redovisas senast den 1 april 1994.

Familjehemsvård

Familjehemsvården är den mest använda vårdformen för de barn och ungdomar som är i behov av samhällets omhändertagande. Socialtjänsten har länge utsatts för kritik för brister i familjehemsvården bl.a. när det gäller uppföljning av barnen och stöd till familjehemmen. Regeringen har med anledning härav uppdragit åt Socialstyrelsen att utveckla och stärka familjehemsvården. I uppdraget har särskilt angivits att Socialstyrelsen skall följa utvecklingen för invandrabarn i familjehemsvården och bedöma om åtgärder krävs för denna grupp barn, särskilt ifråga om möjligheten att bibehålla kontakt med den egna kulturen.

Sverigefinska ungdomar i socialtjänsten

Socialstyrelsen har i april 1993 redovisat rapporten Socialtjänstens insatser för finska barn i Sverige. En majoritet av de undersökta familjerna visade sig ha missbrukarproblem men även psykiska problem och fattigdom förekom ofta. Undersökningen visar på stora och oacceptabla brister inom socialtjänsten både vad gäller utredning, dokumentation och behandling av sverigefinska barn. Rapporten har sänts ut till bl.a. socialtjänsten, länsstyrelserna och olika organisationer som underlag till diskussioner om hur förhållandena skall kunna förbättras.

7 Ungdomar och brott

Kriminalpolitiken inriktas på att minska brottsligheten och öka människors trygghet mot brott. Åtgärderna sker inom kriminalpolitikens traditionella områden, såsom strafflagstiftningen, polisen och kriminalvården. Av grundläggande betydelse är emellertid också brottsförebyggande insatser liksom åtgärder för att stärka familjens roll och för att bibringa de unga normer och värderingar som hör hemma i ett demokratiskt samhälle.

Kriminalpolitiken i vid mening kan inte begränsas till sådana åtgärder såsom att klara upp begångna brott och att lagföra gärningsmännen. Sådana åtgärder är självfallet mycket viktiga inte minst för att upprätthålla respekten för rättssamhällets krav, men de är inte tillräckliga för att varaktigt minska brottsligheten och öka tryggheten. För detta ändamål krävs ett brett upplagt brottsförebyggande arbete. I detta arbete har såväl polis och andra myndigheter som enskilda personer, företag och organisationer en roll. Också normbildning och stärkandet av familjens roll utgör, i denna mening, åtgärder inom det brottsförebyggande området. Mot denna bakgrund har regeringen under våren 1993 tillsatt en utredning för att öka tryggheten i lokalsamhället (Trygghetsutredningen, Ju 1993:05, dir. 1993:37).

Brottsförebyggande insatser

Den brottsförebyggande polisverksamheten är för närvarande stadd i snabb utveckling i enlighet med riktlinjer från riksdagen och regeringen.

Av avgörande betydelse är att brottsligheten bekämpas på bred front. Häri ligger också att faktorer som bidrar till ett tryggare samhälle och minskad segregation är viktiga inslag i en strategi för brottsbekämpning. Minst lika viktigt är att vi skapar möjligheter för samhället att utvecklas

så att människor kan växa i mognad, ansvar och ömsesidigt hänsynstagande. Särskilt viktigt är detta när det gäller barn och ungdomar. Att stärka familjens ställning och ta tillvara skolans möjligheter som fostrare är viktigt i sig men också när det gäller att på sikt motverka brottslighet.

Men vi måste också prioritera direkt brottsförebyggande åtgärder. Även när det gäller detta område är det nödvändigt att ta tillvara enskilda människors engagemang och deltagande. Centrala direktiv kan aldrig ersätta insatser som bygger på kunskap och omsorg om den egna lokala miljön. På många håll bedrivs det på den grunden ett värdefullt lokalt brottsförebyggande arbete. Statsmakterna har ett ansvar för att skapa goda förutsättningar för och ge ett aktivt stöd till det arbetet.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har på regeringens uppdrag i samverkan med Rikspolisstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen utarbetat en framtids- och omvärldsanalys avseende det kriminalpolitiska verksamhetsområdet under tiden fram till sekelskiftet. Målet för analysen var att ta fram ett underlag för fortsatta överväganden inom regeringskansliet när det gäller reformarbetet inom kriminalpolitikens område.

BRÅ:s analys visar att det har skett en kraftig ökning av antalet polisanmälda brott under de senaste fyrtio åren. Sedan år 1950 har antalet polisanmälda brott ökat från 195 000 till knappt 1,2 miljoner. Den faktiska brottsligheten är dock betydligt högre. Även om utvecklingen av den polisanmälda brottsligheten påverkas av t.ex. anmälningsbenägenhet blir slutsatsen att den polisanmälda brottsligheten i det stora hela speglar en ökning av den faktiska brottsligheten. Under de två senaste åren har den uppåtgående trenden för de anmälda brotten brutits. Både år 1991 och år 1992 har den anmälda brottsligheten totalt sett minskat, vilket skulle kunna förebåda ett trendbrott. Det är dock ännu för tidigt, enligt BRÅ, att dra några slutsatser huruvida minskningen kommer att bli bestående eller inte.

Rättsväsendet kan inte ensamt lösa brottsproblemet. Exempelvis sker nyrekrytering till brottsliga livsstilar framför allt i mycket unga år, ofta redan i 10-12 års åldern. Här bör brottsförebyggande åtgärder för att förhindra nyrekrytering inriktas på åtgärder före tonåren. En kriminell karriär börjar som regel i tidig ålder med mer bagatellartad brottslighet för att successivt övergå i allt allvarligare brottslighet. Om det skulle vara så att de första brotten i en sådan karriär kan identifieras som vissa brottstyper skulle denna kunskap vara av stor betydelse när det gäller samhällets strategi för att tidigt avbryta en kriminell karriär.

En nationell strategi som samordnar det brottsförebyggande arbetet hos de olika aktörerna behövs för att det kriminalpolitiska målet att minska brottsligheten och ge trygghet för medborgarna skall uppnås. De regionala skillnaderna i brottslighet är också en viktig utgångspunkt för en nationell brottspreventiv strategi, t.ex. vad beträffar resursallokering.

Mot bakgrund av det anförda avser regeringen att uppdraga åt BRÅ att utarbeta ett underlag för ett nationellt brottsförebyggande program. I underlaget bör belysas bl.a. frågor om inriktning och målbeskrivning för det brottsförebyggande arbetet, ansvarfördelning, samordning och samverkan på olika nivåer samt uppföljning och utvärdering av resulta-

tet. En central fråga är vilka åtgärder som behövs för att förhindra att unga människor dras in i kriminalitet och missbruk. Vid arbetet skall BRÅ bl.a. hålla kontakt med och beakta det arbete som sker inom Trygghetsutredningen när det gäller lokalt trygghetskapande arbete samt inom polisen när det gäller att utveckla närpolisverksamhet och ett problemorienterat, brottsförebyggande arbetsätt. Siktet bör vara inställt på att regeringen under våren 1995 skall kunna förelägga riksdagen ett förslag till nationellt brottsförebyggande program.

Unga lagöverträdare

Ingripanden mot brott skall vara en uppgift för rättsväsendet. Det är viktigt att den unge ställs till ansvar för brottet och uppfattar sambandet mellan detta och reaktionen. I de senare årens diskussioner har betydelsen av snabba, tydliga och konsekventa reaktioner på brott kommit att framhållas allt mer. Det är vidare av grundläggande betydelse att statsmakterna upprätthåller respekt för de påföljder som ådöms i anledning av brott. Straffrättskipningen måste präglas av förutsebarhet, enhetlighet och proportionalitet.

Ungdomsbrottskommittén överlämnade i juni 1993 sitt betänkande Reaktion mot ungdomsbrott (SOU 1993:35). Kommittén har övervägt i vilka former och på vilket sätt det allmänna bör ingripa när unga begår brott. Bakgrunden är bl.a. att de förändringar i påföljdssystemet, som skett i takt med det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet, hittills inte i någon vidare mån har berört de unga lagöverträdarna.

För att reaktionssystemet mot unga lagöverträdare skall kunna vinna förtroende är det viktigt att det uppfattas som effektivt. Detta förutsätter att alla de som engageras i arbetet mot ungdomsbrott är inriktade på ändamålsenliga handläggnings- och samarbetsformer. Det förutsätter också att tiden mellan brott och reaktion blir så kort som möjlig. Kommittén föreslår att det, när det är fråga om brott på vilket fängelse kan följa, sätts en bestämd tidsfrist för förundersökningar rörande ungdomar under 18 år. Inom tre veckor från det att den unge delgetts brottsmisstanke skall förundersökningen vara slutförd och åklagaren ha fattat beslut i åtalsfrågan.

Ungdomsbrottskommittén föreslår vidare att påföljden vid överlämnande till vård inom socialtjänsten skall utmönstras. Enligt kommitténs uppfattning skall bestämmandet av påföljder för brott, såväl till innehåll som omfattning, vara en uppgift för rättsväsendet medan det ankommer på socialtjänsten att svara för att hjälp och stödåtgärder tillkommer dem som behöver det. De påföljder som kommittén anser att systemet bör innefatta är böter, villkorlig dom, skyddstillsyn och fängelse. Härtill kommer en ny påföljd som speciellt anpassas till de unga lagöverträdarna. Den benämns särskild tillsyn och innebär placering på särskilda ungdomshem (§ 12-hem) som skall administreras av Statens institutionsstyrelse.

När det gäller medlingsprojekt föreslår kommittén att dessa bör understödjas och uppmuntras men inte bindas upp genom lagreglering som formaliserar förfarandet.

Förslagen från Ungdomskommittén har nyligen remissbehandlats. Ärendet är för närvarande föremål för beredning.

8 Ungdomar och kultur

Kulturpolitiken inriktas på att förstärka de ungas möjligheter att delta i och ta del av kulturverksamhet.

Kulturpolitiken har under många år varit inriktad på att bl.a. förstärka insatserna för barns och ungdomars möjligheter att delta i och ta del av kulturverksamhet. Det är en prioriterad uppgift för de kulturinstitutioner, som erhåller samhällsstöd för sin verksamhet. Ett stort antal utvecklingsprojekt, bl.a. inom skolan och i andra sammanhang, har också satts igång.

I 1993 års budgetproposition framhölls värdet av att fokusera barns och ungdomars situation i det fortsatta kulturpolitiska utvecklingsarbetet och att detta bör utgöra en väsentlig grund i kulturmyndigheternas och kulturinstitutionernas basarbete under den kommande perioden.

I årets budgetproposition har regeringen redovisat en modell för att stimulera en ökad satsning på de regionala teaterinstitutionernas barn- och ungdomsverksamhet. Modellen bygger på att staten via Kulturrådet ställer en resurs till teaternas förfogande för att användas för tidsbegränsade projekt med barns och ungdomars behov och förutsättningar i fokus. Det finns anledning att noga följa utfallet av denna insats.

I direktiven till den parlamentariska kommitté som har tillsatts under år 1993 för att göra en utvärdering av den hittillsvarande kulturpolitiken och lämna förslag angående den framtida kulturpolitikens inriktning, (dir. 1993:24) betonas särskilt att förslag skall redovisas om lämpliga vägar för att stärka kulturens ställning bland barn och ungdom. Kommitténs redovisning kommer att ge ett värdefullt underlag för att bedöma vilka vägar som i framtiden bör väljas för att stärka kulturens ställning bland barn och ungdom.

Kulturinstitutionerna

Av de kulturinstitutioner, som får sitt huvudsakliga stöd från staten, gör Svenska riksteatern, Svenska rikskonserter och Riksutställningar särskilda insatser för att stärka och utveckla kulturens roll för barn och ungdom. Svenska riksteatern turnerar i landet med en egen barn- och ungdomsensemble - Unga Riks. Inom Riksteatern finns också en finsk

ensemble, som spelar för barn och ungdom - Finska Riks. Svenska rikskonserter arrangerar och medverkar bl.a. i konsertverksamhet för barn och ungdom samt stimulerar genom t.ex. festivalen Musik Direkt musicerande ungdomar inom alla genrer att utöva musik. "Drömtåget", som rullade genom Sverige och där högstadieelever deltog i ett rollspel, är exempel på ett samarbete mellan Riksteatern, Rikskonserter, Riksställningar och Utbildningsradion. Även Operan, Dramaten och de centrala museerna har verksamhet som riktar sig till barn och ungdom.

Flertalet regionala kulturinstitutioner gör också viktiga insatser för barn och ungdom. Det finns emellertid stora skillnader mellan olika delar av landet, vilket en studie visar som Statens kulturråd har gjort på uppdrag av regeringen och som rådet presenterade år 1991. De fria teatergruppernas verksamhet vänder sig i stor utsträckning till barn och ungdom.

Filmkulturen

För såväl filmproduktion som det filmkulturella området finns statliga medel särskilt avsatta för verksamhet som riktar sig till barn och ungdom. Inom den produktionsstödjande verksamheten avdelas årligen medel för produktion av filmer som riktar sig till barn och ungdom. Förutom detta bör noteras att flera av de vanliga svenska filmer som produceras under ett år vänder sig till ungdomar. Det finns vidare inom den produktionsstödjande verksamheten medel avsatta för stöd till unga filmare som skall börja en yrkesbana som professionella filmare.

Inom det filmkulturella området utgår ett särskilt bidrag för verksamhet riktad till barn och ungdom. Medlen går bl.a. till stöd för videoverkstäder, skolbiovisningar, undervisningsmaterial m.m.

Barn- och ungdomslitteraturen

Statens stöd till barn- och ungdomslitteratur ges av Statens kulturråd för utgivning av barn- och ungdomslitteratur på svenska och invandrarpråk och för utgivning av tecknade serier för barn och ungdom. Därutöver erhåller Statens kulturråd statliga medel för utgivning och spridning av böcker i serien Alla tidens klassiker, vilka är särskilt anpassade efter skolans behov och som riktar sig till elever på högstadiet och gymnasiet.

Inom ramen för litteraturstödet lämnar staten också bidrag till En Bok För Alla AB för utgivning och spridning av kvalitetslitteratur till lågpris. Enligt avtalet med staten skall bolaget årligen bl.a. ge ut 15-20 titlar inom kategorin barn- och ungdomslitteratur. Därtill bedriver bolaget läsfrämjande åtgärder för barn och ungdom.

Åtgärder mot rasism och främlingsfientlighet

Det finns starka skäl att reagera när främlingsfientligheten tar sig så

starka uttryck som i en del fall på sistone. Under vart och ett av budgetåren 1992/93 och 1993/94 har riksdagen efter förslag från regeringen anvisat 10 miljoner kronor för att långsiktigt påverka normer, attityder och förhållningssätt hos i första hand ungdomar. Regeringen har använt 12 miljoner kronor för uppdrag till Statens invandrarverk, Statens skolverk, Statens ungdomsråd och Statens kulturråd att enligt vissa riktlinjer genomföra olika former av verksamhet som syftar till att förebygga och motverka främlingsfientlighet och rasism. De fyra myndigheterna har gemensamt rapporterat om det första årets verksamhet och med hänvisning till rapporten hemställt om att uppdraget förlängs och att medel anvisas för fortsatta insatser under budgetåret 1994/95.

Pedagogiska institutionen vid Umeå universitet har fått särskilda medel för att utvärdera de fyra myndigheternas arbete för att förebygga främlingsfientlighet och rasism.

Regeringen har även uppdragit åt Centrum för invandringsforskning vid Stockholms universitet att göra en riksrepresentativ undersökning av svenskars förhållningssätt till invandring och invandrare samt invandrades förhållningssätt till Sverige och svenskarna. En första preliminär rapport lämnades i november 1993. Rapporten visade att jämfört med tidigare undersökningar har främlingsfientligheten inte ökat i Sverige, vilket ibland görs gällande i den allmänna debatten.

Oberoende om situationen förvärrats eller ej bedömer regeringen det ändå nödvändigt att vidta kraftiga åtgärder mot främlingsfientlighet, rasism och antisemitism. Regeringen har därför för avsikt att inom kort tillkalla en särskild kommission mot främlingsfientlighet och rasism. Kommissionen skall aktivt och på olika sätt och på skilda områden motverka främlingsfientlighet och rasism. Regeringen skall också genomföra en särskild ungdomskampanj mot främlingsfientlighet och rasism.

Regeringen föreslår i 1994 års budgetpropositionen att 32 miljoner kronor under nästa budgetår avsätts för insatser mot främlingsfientlighet och rasism.

9 Ungdomar och trafik

Trafiksäkerhetsarbetet inriktas särskilt på barn och ungdom.

Riksdagen beslutade år 1993 om inriktningen av trafiksäkerhetsarbetet inför 2000-talet. Beslutet innebär att trafiksäkerhetsmålen ligger fast, dvs. bl.a. skall risken att dödas och skadas minskas för alla trafikantkategorier. Barnens problem skall särskilt beaktas.

Som ett led i trafiksäkerhetsarbetet tillåts numera övningskörning med personbil från 16 års ålder.

För skolskjutsning används såväl s.k. stadsbussar som bussar för annan linjetrafik. Detta innebär att skolbarn ibland måste färdas stående. Riksdagen har beslutat (bet. 1992/93:TU29, rskr. 1992/93:426) att regeringen skall redovisa åtgärder som leder till att skolbarn kan få sittplats vid skolskjutsning i buss.

Vägverket har kartlagt omfattningen av persontransporter med bussar där skolungdomarna färdas stående till eller från skolan. Cirka 250 000 utnyttjar skolskjuts i buss under trafikhuvudmännens ansvar, härav utgör knappt hälften grundskoleelever.

Vägverket har genom stickprovsundersökningar funnit att i de fall bussar används uteslutande för skolskjutsning är huvudprincipen att alla skall ha sittplats. En stor del av skolskjutsarna görs dock med ordinarie linjetrafik. Att i dessa fall särskilja vilka kategorier som inte kan beredas sittplats är enligt verket inte möjligt.

Den olycksstatistik som finns och den riskanalys som gjorts pekar entydigt på att det inte finns något säkrare sätt att transporteras på än att åka buss.

10 Ungdomar och idrott

Idrottsrörelsens arbete inriktas på att främja det lokala föreningslivets ungdomsaktiviteter och jämställdhet.

Statens stöd till idrotten utgår som stöd till idrottens organisationer och som stöd till det lokala föreningslivets ungdomsaktiviteter. Bidraget till denna verksamhet föreslås bli oförändrat under det kommande budgetåret.

Idrottsrörelsen är vårt lands största ideella folkrörelse och aktiverar fler ungdomar än någon annan föreningsverksamhet. Idrottsrörelsens förmåga att engagera medborgare i idrottsaktiviteter, social verksamhet och i demokratiska beslutsprocesser spelar en viktig roll för utvecklingen av det svenska samhället.

Riksidrottsförbundet har till regeringen redovisat att under förra budgetåret genomfördes mer än 7,2 miljoner bidragsberättigade lokala ungdomsaktiviteter med tillsammans mer än 55 miljoner deltagartillfällen. Av dessa utgjorde 40 procent deltagartillfällen för flickor och 60 procent för pojkar. Denna fördelning motsvarar den könsmässiga fördelningen av medlemmarna i aktuell ålder. Idrottsrörelsen arbetar aktivt med att engagera fler ungdomar som ledare inom verksamhetens olika områden. I detta arbete bidrar aktivt den unga kraften (DUK) som är ett nätverk inom idrottsrörelsen med idrottsledare vilka är upp till 25 år gamla.

Riksidrottsförbundet har i sin anslagsframställning pekat på flera viktiga områden som idrottsrörelsen särskilt vill prioritera i det

kommande arbetet. Bland dessa kan nämnas att se över idrottens organisation och att främja det lokala föreningslivets ungdomsaktiviteter. Andra områden gäller att fullfölja det gemensamma jämställdhetsprogrammet och att stärka idrottens internationella agerande. Riksidrottsförbundet vill vidare utveckla riksanläggningen Bosön till den svenska idrottsrörelsens centralanläggning för träning, tävling, utbildning och utveckling.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 2

11 Ungdomar och värnplikt

Formerna för den framtida värnplikten ses över. De värnpliktigas förmåner förbättras från den 1 juli 1994.

Riksdagen har beslutat att endast de värnpliktiga som behövs för försvarsmaktens krigsorganisation och fredstida beredskap skall tas ut till värnpliktsutbildning. De värnpliktiga som inte tas ut till utbildning tas ut till en utbildningsreserv. Sådana värnpliktiga får endast om de behövs för Sveriges försvarsberedskap efter beslut av regeringen hänförs till värnpliktsutbildning i fredstid. År 1991 ändrades möjligheterna till att få vapenfri tjänst på sådant sätt att den som vill får vapenfri tjänst.

Antalet värnpliktiga som behövs årligen beräknas uppgå till 33 000 - 35 000. Antalet understiger den årliga krigsdugliga värnpliktskullen.

Förmånssystemet under värnplikten

Regeringen strävar efter att med olika medel minska de olika negativa konsekvenserna av plikttjänstgöringen, exempelvis genom olika kontanta ersättningar till den tjänstepliktige och hans familj. Även reseförmåner och vissa trivsolförmåner m.m. bidrar positivt till plikttjänstgöringen. Denna strävan är särskilt viktig nu när antalet som genomgår värnpliktstjänstgöring understiger den årliga krigsdugliga värnpliktskullen.

Förmånssystemet är uppbyggt kring två bidragsformer, nämligen generella kontantersättningar till den tjänstepliktige och behovsprövade ersättningar till honom eller hans familj. De generella ersättningarna består exempelvis av dag ersättning, utryckningsbidrag och förplägnadsersättning. De behovsprövade ersättningarna består huvudsakligen av familjepenning, bostadsbidrag och näringsbidrag.

Under budgetåret 1993/94 har den årliga uppräknings av kontantförmånerna inte skett. Besparingen tillkom i samband med en rad åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin. De värnpliktigas reseförmåner ingick också i besparingspaketet. De värnpliktiga har nu rätt till en fri hemresa var fjortonde dag.

I budgetpropositionen för budgetåret 1994/95 föreslår regeringen att dagersättningen höjs med 2 kronor till 40 kronor. Vidare föreslås att uttryckningsbidraget höjs med 1 000 kronor till 4 000 kronor. Den behovsprövade familjepennings maximibelopp föreslås bli höjd med 715 kronor per månad för hustru och med 358 kronor per månad för barn till 4 000 respektive 2 000 kronor.

Den framtida värnplikten

Pliktutredningen redovisade i december 1992 sitt betänkande Totalförsvarsplikt (SOU 1992:139). Betänkandet behandlar främst principer för personalförsörjningen inom totalförsvaret. Utredningen föreslår bl.a. en tjänstgöringsplikt som omfattar alla svenska medborgare och alla som utan att vara svenska medborgare är bosatta inom Sverige.

Utredningen om författningsreglering av totalförsvarsplikten (UFT) lämnade i april 1993 delbetänkandet Lag om totalförsvarsplikt (SOU 1993:36). Utredningen har dessutom i november 1993 i slutbetänkandet Lag om totalförsvarsplikt Följdändringarna (SOU 1993:101) lämnat ytterligare förslag till följdförfattningar.

Dessa betänkanden innehåller förslag som ger möjlighet till en tjänstgöring inom totalförsvaret som är mer flexibel än i dag. Pliktutredningen tar också upp frågor som är positiva för de ungdomar som är skyldiga att göra sin pliktjänstgöring. Utredningen anser nämligen att tjänstgöringen skall ge ett visst värde för studier och arbete. Exempelvis bör den värnpliktige ha rätt till s.k. platsgaranti vid universitet och högskolor under den tid han genomgår sin grundutbildning. Ett annat exempel är att den som fullgör sin tjänstgöring skall få högskolepoäng för genomförd tjänst.

Betänkandena har remissbehandlats och bereds för närvarande i Försvarsdepartementet. Remissvaren har över lag varit positiva. En proposition avses att bli lämnad till riksdagen under maj 1994. En ny lagstiftning beräknas träda i kraft den 1 juli 1995.

Utvecklingsprojekt som fått stöd genom Civildepartementet (Allmänna arvsfonden)

Prop. 1993/94:135
Bilaga 3

Genom medel ur Allmänna arvsfonden har föreningar och organisationer möjlighet att få stöd till projekt för ungdomar. Under budgetåren 1991/92 och 1992/93 har sammanlagt ca 90 miljoner kronor fördelats till sådana projekt. Fondens medel fördelas i första hand till frivilliga och ideella insatser som bedöms som nyskapande och intressanta att sprida vidare. Riktade satsningar görs också inom områden där regeringen bedömer att det är av särskild vikt att det sker en utveckling av insatserna. I det följande lämnas en översiktlig beskrivning av några större projekt för ungdomar som fått stöd ur fonden.

Kraftcentrum för ungdomsarbete

I syfte att stimulera nya initiativ och lyfta fram goda metoder för ungdomsarbete har hittills ca fyra miljoner kronor fördelats till tre nya kraftcentrum för ungdomar, föreningen Urkraft i Skellefteå, föreningen Reningsborg i Göteborg och stiftelsen Fryshuset i Stockholm. Dessa centrum arbetar utifrån nya synsätt där ungdomars engagemang och möjligheter att ta personligt ansvar ingår som naturliga delar i verksamheterna. Samtidigt har de olika profiler på sina verksamheter som bland annat innefattar miljöarbete, biståndsarbete, socialt behandlingsarbete, alternativa skolformer och verksamheter för arbetslösa ungdomar. Utifrån bl.a. erfarenheterna av dessa projekt har ett nationellt nätverk för eldsjälar som skall sprida kunskap, inspiration och idéer om ungdomsarbete initierats. Nätverket skall bland annat bygga upp en databank över olika ungdomsprojekt.

Demokratiprojekt

För att utveckla nya metoder för ungdomars medverkan i demokratiska beslutsprocesser har ca tio miljoner kronor fördelats till projekt i kommuner som är beredda att pröva nya besluts- och verksamhetsformer. Syftet är att öka ungdomars delaktighet och inflytande inom olika samhällsområden. De tretton pilotkommuner som ingår i projektet är Östhammar, Eskilstuna, Motala, Jönköping, Lund, Göteborg, Örebro, Leksand, Ludvika, Gävle, Sollefteå, Krokoms och Gällivare. Försöksverksamheterna omfattar såväl den övergripande kommunala planeringen som enskilda försök på skolor, i bostadsområden och inom fritidsverksamheter.

Träffpunktsprojekt

Genom ett särskilt projekt skall en utveckling av nya träffpunkter för ungdomar stimuleras. Hittills har ca femton miljoner kronor fördelats i stöd till sådana verksamheter. Satsningen görs för att uppmuntra att alternativa former av träffpunkter, av typ Ungdomens hus, växer fram. En viktig utgångspunkt för projektet är att flera parter samverkar kring de nya lösningarna, så att ungdomars behov och intressen kan mötas genom mångfald och variation. Många av de projekt som hittills fått stöd är nya föreningar som bildats i syfte att bygga upp träffpunkter utifrån ungdomars egna idéer.

Glesbygdsprojekt

I syfte att stärka ungdomars ställning i glesbygden har ca två miljoner kronor fördelats genom projektet Ung på landet. Projektet har inriktats på att skapa attraktiva miljöer för ungdomar på landsbygden och stödja deras delaktighet i samhällsutvecklingen. Flickornas situation i glesbygden uppmärksammas särskilt.

Genom ett annat glesbygdsprojekt fördelas stöd till utbytesverksamhet mellan storstad och glesbygd dvs. verksamhet som genom möten och utbyte mellan ungdomar i storstad och glesbygd kan bidra till att utveckla känslan för den egna hembygden.

Sysselsättningsprojekt

För att motverka negativa konsekvenser av arbetslöshet bland ungdomar fördelas fem miljoner kronor i stöd till olika projekt där arbetslösa ungdomar engageras. Syftet med projekten är att ungdomarna skall involveras i en meningsfull sysselsättning. I första hand används stödet för att i samverkan med de arbetslösa ungdomarna ställa i ordning lokaler och/eller utveckla en verksamhet. Projekt prioriteras där kommunerna går in och tar ett aktivt ansvar för projektens fortlevnad.

Ung konsument

En satsning på att öka ungdomars kunskaper, engagemang och medvetenhet i rollen som konsument sker genom att sammanlagt ca sex miljoner kronor fördelas till olika konsumentprojekt. För närvarande är ett tjugotal föreningar i gång med olika projekt om ungdomars konsumtion och ekonomi. På sju orter i Skaraborgs län prövas till exempel idén att inrätta ungdomskonsumentkontor. Dessa skall informera ungdomar om hushållsekonomi, konsumenträtt och om reklamens påverkan.

Skolans uterum

För att utveckla lokala exempel på hur skolgårdsmiljöer kan förbättras har två miljoner kronor fördelats till projektet "Skolans uterum". Projektet syftar till att tillvarata elevers, föräldrars och lärares engagemang samt att se till att utemiljöerna kring skolorna används i undervisningen. De tolv skolor som hittills fått stöd utformar nu skolgårdar där det till exempel finns kretsloppshus, väderobservatorium, fornborg, fårskötsel och klassträdgårdar.

Miljöprojekt

För att öka ungdomars kunskap om miljöfrågor fördelas ca en miljon kronor till Fältbiologerna för att de skall utveckla en entreprenörorganisation för information, undervisning om miljön och exkursioner med elever i skolorna.

EG-informationsprojekt

För att stimulera till en bred debatt bland ungdomar om EG har drygt en miljon kronor fördelats till närmare trettio olika projekt. Bland annat har ett särskilt projekt som kallas Mega Express fått stöd. Ett särskilt EG-tåg, Mega Express, turnerar landet runt med en utställning om EG. Genom samarbete med lokala muséer sker specialvisningar för bland annat skolklasser.

Plus-projektet

En särskild försöksverksamhet i syfte att stimulera en utveckling av nya metoder när det gäller individuella och allmänt förebyggande insatser för ungdomar pågår i tolv bostadsområden. De aktuella bostadsområdena ligger i förorter runt storstäderna och präglas av sociala problem som innebär att många ungdomar riskerar att slås ut. Projektet, som kallas för Plus-projektet, (projektet lokal utveckling genom samverkan) bygger på en nära samverkan mellan kommunal och ideell verksamhet. En förutsättning för stödet är att de lokala parterna upprättat en gemensam handlingsplan.

Under en treårsperiod fördelas trettio miljoner kronor till sådant utvecklingsarbete i bostadsområden som ligger i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Sundsvall.

Att växa i och genom familjen

Ett särskilt projekt startade under år 1994 i samband med FN:s internationella familjeår. Av totalt tio miljoner kronor fördelas tre miljoner kronor till projekt som kan skapa sociala nätverk och miljöer för samverkan med familjen under ungdomars frigörelseprocess. Av

särskilt intresse är projekt som syftar till att minska ålderssegregationen och stärka banden mellan generationerna liksom insatser som stödjer ungdomarna att hitta sina vuxenroller.

Prop. 1993/94:135
Bilaga 3

Riksnätverk för nattvandrare

Framväxten av lokala föräldra- och vuxenverksamheter stimuleras genom att ca en halv miljon kronor fördelats i stöd till ett riksnätverk för nattvandrare - Sveriges Farsor och Morsor. Syftet med riksnätverket är att detta skall stödja lokala initiativ för att öka de vuxnas närvaro i ungdomars miljöer.

Projekt mot främlingsfientlighet

För att motverka tendenser till ökad främlingsfientlighet har ca fem miljoner kronor fördelats till projekt som framförallt riktar sig till skolan, och där till såväl lärare som elever. En mängd barn- och ungdomsorganisationer är också engagerade i olika projekt.

Projekt mot läktarvåld

Inför förberedelserna med Fotbolls-EM i Sverige 1992 uppmärksammades våldet i samband med olika idrottsevenemang. För att förebygga sådant våld har ca en miljon kronor fördelats. Bland annat har föreningar och supporterklubbar fått stöd för att motverka våld och vandalisering i samband med olika idrottsevenemang.

Projekt mot skadliga våldsskildringar

För att motverka skadliga effekter av våldsskildringar har ca två miljoner kronor fördelats till projekt som syftar till att utbudet av skadliga våldsskildringar följs, beskrivs och diskuteras. Så har till exempel filmanalyser av s.k. actionfilm i skolor liksom temadagar om våldsvideo och alternativ videoproduktion med ungdomar fått stöd.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Andersson, Å, Fürth, T & Holmberg, I: 70-talister. Om värderingar förr, nu och i framtiden. Stockholm, Natur och Kultur, 1993

Behrenz, L, Delander, L & Nyberg, E: Arbetsmarknaden för ungdomar i Sverige i början av 2000-talet. Centrum för arbetsmarknadspolitisk forskning, Högskolan i Växjö, 1994

Björnsson, L: Studier av flyttningen och lokala arbetsmarknaden. SIB, Gävle, 1989

Brottsförebyggande rådet: Kriminalpolitisk framtids- och omvärldsanalys, 1993

Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning CAN: Alkohol- och narkotikautvecklingen i Sverige, 1993

Erikson, EH: Ungdomens identitetskriser, Stockholm, Natur och Kultur, 1969

Fägerlind, I: Utbildningen i Sverige och det mänskliga kapitalet. Bilaga 9 till "Nya villkor för ekonomi och politik" - Ekonomikommisionens förslag (SOU 1993:16)

Hartman, J: Ungdomars resor och attityder till arbete. Högskolan i Falun/Borlänge, 1990

Jacobson, B & Köhler, L: Barns hälsotillstånd i Norden, Nordiska Hälsovårdshögskolan, rapport NHV 1984:3, 1984

Lieberg, M: Att ta staden i besittning. Om ungas rum och rörelse i offentlig miljö, Lunds universitet, 1992

Lyttkens, L: Uppbrottet från lagom. En essä om hur Sverige motvilligt tar sig in i framtiden. Stockholm, Akademeja, 1991

Mot denna framtid. Red. Axelsson, S & Pettersson T, Stockholm, Carlssons bokförlag, 1992

OECD - Education at a Glance, Paris, 1993

OECD - Employment Outlook, Paris, 1993

Reaktion mot ungdomsbrott (SOU 1993:35). Betänkande av Ungdomskommittén, Malmö, 1993

Skola för bildning (SOU 1992:94). Huvudbetänkande av läroplanskommittén, Stockholm, 1992

Prop. 1993/94:135
Bilaga 4.

Skolöverstyrelsens sex- och samlevnadsundersökning bland 17-åringar, SAM 73-90. Edgardh, K & Strandell, A: Rapport R 91:22, 1991

Statens ungdomsråd m.fl.: Attitydundersökning utförd av Skandinavisk opinion AB, Stockholm, 1992

Statens ungdomsråd m.fl.: Årsbok om ungdom 1992 och 1993

SCB: Statistiska meddelanden. Arbetskraftsundersökningen i januari, 1994

SCB: Folk- och bostadsräkning. 1990

SCB: Hälsan i Sverige. Hälsostatistisk årsbok 1991/92

SCB: Sveriges framtida befolkning. Prognos för åren 1991-2025. Demografiska rapporter 1991:1

SCB: Ungdomar och brott. 1992

SCB: Familjförändringar kring 1990. 1993

SCB: Familj och arbete, Välfärdsbulletinen. 1993

SCB: Barnens familjeförhållanden år 1990. 1994

Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte: Ungdomars utlandskontakter, 1992

Sveriges Radios publikundersökning PUB: Mediebarometern, 1990

UNICEF: The progress of nations 1993, New York, 1993

Ursprung och utbildning - social snedrekrytering till högre studier (SOU 1993:85). Huvudbetänkande av utredningen om den sociala snedrekrytering till högre studier, Stockholm, 1993

Civildepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 mars 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Laurén, Hörnlund, Olsson, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Davidson

Regeringen beslutar proposition 1993/94:135 Ungdomspolitik.

